

S m ě ř

Legiovlak
na Slovensku

Po stopách
legionářů v Itálii

Cesta do Srbska
a Rumunska

Z činnosti
legionářských jednot

Šťastné cesty domů

v jubilejním roce
návratu československých legionářů do vlasti
vám přeje

plk. v. v. MUDr. Pavel Budinský, Ph.D., MBA
předseda Československé obce legionářské

SLOVO PŘEDSEDY

Slovo předsedy ČsOL 2

VÁLEČNÍ VETERÁNI

Vlčí máky pro vojáky 3
 Na Valech se vzpomínalo na boje za druhé světové války 4
 Ples válečných veteránů v Českém Krumlově 5
 Váleční veteráni ocenění hejtmankou Středočeského kraje 6
 Setkání novodobých válečných veteránů v Písku 6
 Vyznamenání primátorem Českých Budějovic 7
 Válečný veterán Jan Prokesz i se svými bratry bojoval u Dunkerque 7

LEGIE 100

K oslavám 75. výročí SNP prispěl aj Legiovlak 8–9
 Po stopách československých legionářů v Itálii 10–15

Pietní cesta Srbskem a Rumunskem 16–21

Otto Matoušek – Kresby z koncentráku 22

STALO SE

Ústřední pietní akty významných výročí 23
 Členové ČsOL v Londýně 24–25
 Legionářská výstava a přednáška v Kuneráde 26
 „Válka nekončí“ mezinárodní konference ČsOL 27
 V Brně se opět střídalo „O pohár předsedy“ 28

ČINNOST JEDNOT

XI. ročník memoriálu Vávrů a Martínka 29
 Veteránská kanada 2019 30
 Pamětní deska gen. Františka Vávry 30
 Zájezd ČsOL jednoty Bruntál pro studenty gymnázia v Bruntále 31
 Připomínání historických událostí první až druhé světové války 32
 Pietní setkání u Kamene republiky 33
 Oslavy 28. října v Plzni a Dobřanech 34
 Oslava vzniku Československa a uctění památky padlých v první světové válce 35
 Odhalení pamětní desky Josefu Poledňákovi 36–37
 Den válečných veteránů a připomenutí 30. výročí sametové revoluce v Třebestovicích 37
 Plzeňská vzpomínka na válečné veterány 38
 Den válečných veteránů 2019 v Sedlici 39
 Konečná stanice Nisko nad Sanem, krok ostravských židů do neznáma 40–42

HISTORIE

Vztah Církve československé husitské k prezidentu Tomáši G. Masarykovi v době první republiky podle dobových pramenů 43–47
 Vlastimil Amort a prapor České družiny 48–51
 Příběh Larischovy vily III 52–54

RECENZE

Cukrář vojákem 55
 Návrat 55

POZVÁNKY A INFORMACE

Zveme vás 56

SLOVO PŘEDSEDY

Československé obce legionářské

Vážené sestry, vážení bratři,

když jsme před rokem rekapitulovali končící rok 2018, věděli jsme, že Československá obec legionářská v něm sehrála svou historickou úlohu a zúročila všechno své dosavadní snažení a dosažené zkušenosti. Byl to rok náročný, ale udělali jsme v jeho průběhu pro veřejnost a odkaz zakladatelů Československé samostatného státu vše, co bylo v našich silách.

I díky tomu jsme se v končícím roce letošním mohli společně věnovat více naší Československé obci legionářské a řádné přípravě Republikového sněmu ČsOL. Jeho uspořádání se stalo ústředním motivem odcházejícího roku, který propojoval všechny členy napříč naší organizací a určil východiska pro další období.

Navzdory času a práci, který si příprava sněmu vyžádala, činnost jednot i Československé obce legionářské jako celku nepolevila. Jednoty naplňovaly vytčené plány práce, pořádány byly jak akce tradiční, tak vznikaly nové iniciativy. Posilovala se spolupráce s obcemi a městy, ale i na krajské a celostátní úrovni.

Ohlédneme-li se dnes o pár let zpět, nejlépe si uvědomíme, jakou úspěšnou cestu jsme společnou prací ušli a jaký respekt v povědomí lidí vyvolává činnost Československé obce legionářské. Nepochybně nás všechny těší, že význam naší organizace setrvale vzrůstá, neboť ruku v ruce s tím se zvyšuje povědomí české, ale i slovenské veřejnosti o prvním a druhém odboji, roste role válečných veteránů ve společnosti. Je to pozitivní vývoj, na kterém máme nezanedbatelný podíl my všichni.

Jsou však před námi nové výzvy, které budeme muset zvládnout v nadcházejících letech a kterých se bude muset Československá obec legionářská zhostit – jak je jejím zvykem – nejlépe jak může.

Vážené sestry, vážení bratři, dovolte mi, abych vám do nového roku 2020 popřát vše dobré, především pevné zdraví, štěstí a pracovní úspěchy. Věřím, že tak jako doposud budeme společně pracovat na naplňování poslání a programu Československé obce legionářské.

S bratrským pozdravem

*plk. v. v. Pavel Budinský, Ph.D., MBA
předseda Československé obce legionářské*

Vlčí máky pro vojáky

Se začátkem listopadu přichází opět tradice nošení červených květů vlčího máku na oděvu. Lidé tím vyjadřují podporu válečným veteránům a připomínají si oběti válečných konfliktů. Vrcholem je pak 11. listopad, tedy Den válečných veteránů či Den vzpomínek.

V jedenáct hodin jedenáctého dne jedenáctého měsíce roku 1918 vstoupilo v platnost příměří podepsané válčícími stranami ve francouzském Compiègne, kterým byly ukončeny boje první světové války, tehdy nazývané Velké. Ačkoliv se ještě nejednalo o skutečný mír, pro tehdejší válečnou generaci se jednalo o jeden z nejkrásnějších dnů jejich životů.

Právě před sto lety, během oslav prvního výročí ukončení Velké války, se v roce 1919 ve Spojeném království zrodila tradice Dne vzpomínek (Remembrance Day), při kterém jsou připomínány válečné oběti. Tento významný den má v různých zemích svou specifickou podobu, název a tradice. Základní cíl je však podobný – uctění památky všech veteránů a obětí válečných konfliktů, bez ohledu na válčící strany. Od dvacátých let 20. století se symbolem vzpomínky na válečné oběti staly květy vlčích máků, ale i dalších květin, které rostly na hrobech pohřbených vojáků. Základem se stala báseň kanadského vojenského lékaře Johna McCrae „Na polích flanderských“ (In Flanders Fields).

Také Česká republika se připojila k tradici připomínky 11. listopadu a od roku 2004 jej přijala jako svůj významný den – Den válečných veteránů. Každoročně je viditelné postupné zakořeňování a rozšiřování této tradice v českém prostředí včetně nošení vlčích máků. Lidé, kteří chtějí dát najevo svou podporu válečným veteránům, by měli na počátku listopadu nosit na svém oděvu právě květ vlčího máku.

Vlčí máky se také staly prostředkem, jak válečné veterány podpořit. Koupí květu vlčího máku prostřednictvím veřejných sbírek dávají občané najevo nejen svou vděčnost vojákům, kteří nasazovali a někteří i položili svůj život za svou zemi, ale ty potřebné mohou těmito příspěvky podpořit. ČsOL pečuje o odkaz československých a českých vojáků dlouhodobě, vede vlastní projekt Péče o válečné veterány, a v letošním roce se na Den válečných veteránů poprvé zapojila do sbírky Vojenského

fondy solidarity, který se stará o vojáky, jejich rodiny a sirotky v tíživých životních situacích. Za dobrovolný finanční příspěvek do pokladničky Vojenského fondu solidarity byl v průběhu listopadu k dispozici květ vlčího máku. Díky návštěvníkům expozic projektu Legie 100 (Legiovlak a Muzeum československých legií, Sokolská 33, Praha 2), ale také díky dobrovolnické činnosti jednot ČsOL v Hradci Králové a v Boleticích se podařilo do svěřených pokladniček vybrat částku 67 619 Kč.

Všem našim návštěvníkům děkujeme a věříme, že naše letošní zapojení se do sbírky pro Vojenský fond solidarity nastartovalo novou tradici dalšího způsobu, jak pomoci válečným veteránům a jejich rodinám. ■

Na Valech se vzpomínalo na boje za druhé světové války

text a foto ses. Marcela Volfová

Hlavní sál Ministerstva obrany ČR na Valech přivítal v pátek 4. října válečné veterány, vojenskou veřejnost a členy ČsOL a dalších spolupracujících spolků na slavnostním setkání pořádaném Československou obcí legionářskou u příležitosti 76. výročí bojů na Středním východě a 75. výročí bojů u Dunkerque a na Dukle.

S 10. hodinou dopolední přišlo do sálu za zvuku fanfáry čestné představenstvo, ve kterém pro toto setkání zasedli náčelník Vojenské kanceláře prezidenta republiky genmjr. Jan Kaše, Velvyslanec Slovenské republiky v ČR J.E. Peter Weiss, zástupce Generálního štábu AČR, ředitel Sekce plánování schopností MO genmjr. Jaromír Alan, radní hlavního města Prahy Jan Chabr, ředitel Krajského velitelství hlavního města Praha plk. GŠ Zdeněk Pekař, předseda Společnosti Ludvíka Svobody Ludvík Engel, vedoucí oddělení péče o válečné veterány MO Milan Bachan, za Českou obec sokolskou Květoslava Volková, historik Národního archivu ČR Roman Štér a za ČsOL její místopředseda, veterán druhé světové války, br. plk. v. v. Tichomír Mirkovič. Po nástupu čestné stráže se státní vlajkou, hymnách Slovenské a České republiky a představení čestného předsednictva vyzval moderátor setkání br. Jiří Filip všechny přítomné, aby povstali a minutou ticha uctili památku padlých. Poté přišly na řadu proslovy. Prvního slova setkání se ujal radní hlavního města Prahy Jan Chabr, kterého u řečnického pulpu vystřídal velvyslanec Slovenské republiky v ČR J. E. Peter Weiss, který ocenil snahu spolků u to, aby dějiny nebyly zapomenuty. V podobném duchu mluvil i zástupce GŠ AČR, ředitel Sekce plánování schopností MO genmjr. Jaromír Alan. Historik Roman Štér přítomným připomněl vzpomínané historické události. Závěrečného slova se ujal místopředseda ČsOL br. plk. v. v. Tichomír Mirkovič. Poté čestná stráž odnesla státní vlajku a br. Jiří Filip poděkoval všem přítomným za účast a pozval je k neformálnímu setkání do předstálí a také k pietnímu aktu u hrobu gen. Karla Klapálka, který se konal tentýž den.

Na Olšanské hřbitovy odjela část účastníků setkání po 12. hodině. Přesně ve 13 hodin vojenský trubač třikrát signálem „POZOR!“ zahájil pietní akt. Následovalo kladení květinových darů, které osobně u hrobu gen. Karla Klapálka položili náčelník Vojenské kanceláře prezidenta republiky genmjr. Jan Kaše, zástupce Generálního štábu AČR, ředitel Sekce plánování schopností MO genmjr. Jaromír Alan či ředitel sekce ekonomicko-správní Kancléře Senátu Jan Vodrážka. Poté přítomné přivítal br. Jiří Filip, který předal slovo historikovi Romanovi Štérovi. Ten účastníky piety krátce seznámil s životem gen. Karla Klapálka. Na závěr pietního aktu zazněla „Večerka“.

Ples válečných veteránů v Českém Krumlově

br. Ivan Novotný
předseda Jednoty ČsOL v Boleticích
„mjr. i. m. Václava Vokurky“

Setkání válečných veteránů s veřejností a prezentace modrých baretů v Českém Krumlově má sedmnáctiletou tradici založenou na setkávání kamarádů, válečných veteránů, především z válečného konfliktu ze zemí bývalé Jugoslávie, Iráku a Afganistanu, členů Československé obce legionářské, rodinných příslušníků a široké veřejnosti. Tento společenský večer je kulturním místem setkání všech těchto zmíněných lidí, které spojuje obrana demokratických principů naší země.

Událost se uskutečnila v Jízdně státního Hradu a zámku v Českém Krumlově dne 16. listopadu 2019 od 18.30 hod.

Cíle plesu – propagace Československé obce legionářské a její ideové cíle státoporné organizace, stejně jako setkání válečných veteránů z různých, především novodobých, válečných konfliktů a pozorovatelských misí – byly naplněny. Na jeho pořádání se podílela jak boletická jednota ČsOL, tak Vojenský útvar Boletice.

V průběhu plesu, před zcela zaplněným sálem s více než třemi sty účastníky, vystoupily hudební skupiny Panorama Band a Patrola. Taneční vystoupení zajistila skupina Evildancers a vystoupila rovněž skupina National Rambo team.

Ples se uskutečnil s podporou Ministerstva obrany ČR a ČsOL. Všem, kteří se podíleli na jeho zdárném průběhu, patří dík.

Váleční veteráni ocenění hejtmankou Středočeského kraje

text br. Jiří Filip
foto archiv ČsOL

Ve středu 20. listopadu 2019 se v Panenských Břežanech odehrálo další setkání válečných veteránů na základě pozvání vedení Středočeského kraje, se kterým Československá obec legionářská a jí vedený projekt Péče o válečné veterány spolupracuje již řadu let v zájmu válečných veteránů.

Setkání se účastnila jak hejtmanka Středočeského kraje Jaroslava Pokorná Jermanová, tak krajský radní pro oblast kultury a památkové péče Karel Horčíčka. Hlavnímu programu předcházelo společné sázení pamětních stromů u místního obecního úřadu a posléze v zámeckém parku. Toho se zhostili nejenom fyzicky zdatní váleční veteráni zahraničních válečných a mírových misí, ale ruku k dílu přiložil i veterán druhé světové války genmrj. v. v. Miloslav Masopust.

Všichni účastníci, váleční veteráni, představitelé Středočeského kraje, zástupci ČsOL a POVV následně přijali pozvání do nového Památníku národního útlaku a odboje, kde po úvodních slovech díky za službu pro vlast obdrželi přítomní váleční veteráni ocenění z rukou paní hejtmanky. Po slavnostní části programu následovalo přátelské setkání a pro všechny byla rovněž připravena komentovaná prohlídka současné expozice památníku.

Podpora vedení krajů je pro ČsOL velmi důležitá a je třeba ocenit, že přístup Středočeského kraje vůči válečným veteránům je dlouhodobě velmi vstřícný, přiznávající jim náležitou vážnost. ■

Setkání novodobých válečných veteránů v Písku

br. Bohumír Tomášek

Dne 1. listopadu 2019 se od 17.00 hod v Písku v restauraci U Reinerů konalo, tohoto druhu historicky první setkání válečných veteránů, pořádané Československou obcí legionářskou v rámci projektu Péče o válečné veterány, spolufinancovaného Ministerstvem obrany ČR.

Pozvání přijala starostka města Písku Eva Vanžurová, poslanec Ondřej Veselý, starosta obce Dobev na Písecku Petr Kalina a předsedkyně Jednoty ČsOL v Písku ses. Eva Veselá. Tyto představitelé města uvítal br. Bohumír Tomášek, z Jednoty ČsOL v Českých Budějovicích. Paní starostka Eva Vanžurová vyjádřila svůj veliký obdiv k lidem, kteří podstupují to obrovské riziko pro bezpečnost našich občanů v souvislostech dnešní doby. Vyjádřila i nutnost spolupráce

evropských států v této oblasti. Pan poslanec a místostarosta Ondřej Veselý taktéž mluvil o dnešních hrozbách a nelehké situaci a popřál spolu s paní starostkou všem pevné zdraví.

Všichni víme, že současný svět vyžaduje mezinárodní bezpečnostní spolupráci a že se ze zahraničních misí ne každý vrátí domů zpět ke svým rodinám.

Předsedkyně písecké jednoty ses. Eva Veselá pak prezentovala přítomným celoroční práci členů jednoty. Od přípravy a realizaci pietních aktů po vzdělávací, sportovní a branné bezpečnostní soutěže pro děti a mládež. Je důležité naši budoucí generaci připravovat do reálného a ne virtuálního světa. Úsilí udržet mír není pro představitelé žádného státu jednoduché. Nejen bezpečnostní složky potřebují zdatnou mládež, která bude vědět, co je vlastenectví a co znamená odpovědnost za sebe sama. A na takové aktivity se naše jednota v Písku zaměřuje. Váleční veteráni jsou nám v těchto činnostech nezastupitelnou oporou a posilou. A právě proto jsme za podpory Ministerstva obrany ČR a projektu Péče o válečné veterány uspořádali společné setkání.

Z bohaté diskuse mezi členy vyplynulo, že je dobře taková setkání uspořádat a předávat si vzájemně zkušenosti z „ponávratové“ doby. Ne každý má na různých ustláno a zkušenosti z misí jsou nepřenositelné. Můžeme však pomoci těm, kteří to potřebují, případně s nimi spolupracovat v odborných záležitostech tak, jak už se to dnes děje. I zákonodárci by neměli zapomínat na některé provázanosti u lidí, jež nasazují vlastní životy na ochranu druhých. I to může být cesta, jak systém vylepšit za pomoci zkušených. ■

Vyznamenání primátorem města České Budějovice

br. Bohumír Tomášek

Dne 29. října 2019 u příležitosti Dne vzniku samostatného československého státu proběhlo na radnici města ocenění vybraných osobností města České Budějovice, primátorem města Ing. Jiřím Svobodou. Mezi oceněnými byli i námi navržení váleční veteráni a členové Jednoty ČsOL v Českých Budějovicích br. Jiří Hubáček, který obdržel medaili za statečnost, a JUDr. Pavel Holeček, jemuž byla předána medaile za zásluhy.

Slavnostního předání se účastnili zástupci českobudějovické jednoty ČsOL a zástupci Sdružení válečných veteránů Jihočeského kraje. Vyznamenaným blahopřejeme.

Jiří Hubáček – Voják UNPROFOR nastoupil na misi v bývalé Jugoslávii, kde byl v srpnu 1995 těžce raněn při chorvatském útoku do oblasti příměří, kde se nacházelo monitorovací stanoviště českého praporu v počtu pěti vojáků. Tři byli raněni a dva následkům zranění podlehl. Svému zraněnému kolegovi významně pomohl k záchraně života, když jej podpíral při cestě za zdravotníky, kam šli pěšky. Ošetřen byl v nemocnici v Gospiču a následně byl převezen do Zadaru, poté domů. Příští rok uplyne 25 let od této strašné události. Přežijí kolegové každoročně navštěvují hroby svých kamarádů, kteří při operaci Bouře položili své životy. Bývalý voják je nyní v invalidním důchodu a říká, že každý, kdo slouží v misích, musí mít nejen odvahu, ale musí počítat i s tím, že se mu něco stane.

JUDr. Pavel Holeček – Právník, knihovník, dokumentarista, tvůrce bibliografie Zdravotnictví a právo, válečný veterán, který nedávno oslavil 94. narozeniny. Významným obdobím v jeho životě byla aktivní účast v domácím odboji za druhé světové války. V roce 1942 vstoupil do protinacistické vojenské organizace mládeže Zpravodajská brigáda a podílel se na ilegálních zpravodajských akcích. Byl rovněž aktivním účastníkem Pražského povstání v květnu 1945. Veřejného života se účastní formou besed na téma druhého domácího odboje, redakčně spolupracoval s Ústředím ČsOL na vydání trilogie svého otce, čs. legionáře, Jeronyma Holečka. ■

Válečný veterán Jan Prokesz i se svými bratry bojoval u Dunkerque

br. Teodor Hybler
jednota Frýdek - Místek

Desátník ve výslužbě Jan Prokesz oslavil ve čtvrtek 28. listopadu 93. narozeniny v kruhu své rodiny, přátel a členů Československé obce legionářské, jednoty Frýdek-Místek. Uplynulo 75 let od chvíle, kdy Jan Prokesz, společně se svými dvěma bratry, bojovali v řadách Čs. samostatné obrněné brigády ve Francii u přístavního města Dunkerque. „U Dunkerque v Normandii jsem bojoval společně se svým bratrem Jiřím a Antonínem. Začnu nejstarším bratrem, Jiřím, který byl takovým naším průvodcem a staral se o nás. Bratr Jiří uměl dobře francouzsky, proto byl zařazen na funkci motospojky a tlumočnicka ve Wormouthu u generála Lišky, který byl velitelem Čs. samostatné obrněné brigády. Jeho úkolem bylo doručovat zprávy podle pokynů velení Čs. samostatné obrněné brigády do přední linie bojů. Tonda, měl krycí jméno Jedlička, ten vykonával funkci u zbrojířů a měl na starosti všechny zbraně a muniční sklad. Já jsem byl zařazen do strážního oddílu, účastnil jsem se bojů o továrnu Filature, kde padlo mnoho našich vojáků. Po válce jsme všichni tři měli problémy s tím,

že jsme sloužili na západní frontě, teprve po revoluci v roce 1989 jsme se díky plk. Adolfu Kaletovi z Hrádku stali členy obnovené Československé obce legionářské, jednoty Frýdek-Místek a mnozí byli také povýšeni.“

V příštím roce si připomeneme 75. výročí ukončení druhé světové války. Osudy vojáků z Těšínska, kteří bojovali v Normandii, budou veřejnosti představeny v nové knize nazvané „Trnitá cesta k Dunkerque“, kterou napsal br. Petr Majer. V knize je rozebrána složitá situace na Těšínsku v době, kdy bylo začleněno do německé Říše v letech 1939–1945, vznik Čs. samostatné obrněné brigády ve Velké Británii, životní osudy 37 válečných veteránů, kteří u Dunkerque bojovali a se kterými se autor v posledních 25 letech setkal. Dále zde bude zveřejněn seznam 43 vojáků, kteří u Dunkerque padli a jsou pochováni ve Francii a Belgii. Jde o složité období v regionu Těšínského Slezska, které dosud nebylo komplexně zpracováno, a poprvé tak bude veřejnosti představen seznam všech těch vojáků, kteří na západní frontě ve Francii bojovali a kterých bylo z měst a obcí na Těšínsku od Mostů u Jablunkova, Trinec, Český Těšín, Karvinou, Orlovou, Petřvald, Bohumín atd., neuvěřitelných 1881. V knize najdeme řadu dobových fotografií z rodinných alb těchto vojáků, které dosud nebyly zveřejněny. Nalezneme zde také životní osudy bratrů Prokeszových z Oldřichovic. ■

7

K oslavám 75. výročia SNP prispel aj LEGIOVLAK

br. Ferdinand Vrábel, člen Republikového výboru ČSOL
foto archiv ČSOL

Vdňoch 27.–31. augusta 2019 sa v Banskej Bystrici uskutočnili oslavy 75. výročia Slovenského národného povstania (SNP). Toto podujatie sprevádzalo viacero podujatí – vojenská prehliadka, koncerty, výstavy a pietne spomienky pri pomníkoch padlých hrdinov. K tohtoročnej dôstojnej pripomienke protifašistického odboja Slovákov, Čechov, Rusov a príslušníkov ďalších národov dôstojne prispela aj návšteva Legiovľaku na hlavnej železničnej stanici v Banskej Bystrici.

Na privítaní Legiovľaku 27. augusta 2019 sa okrem predstaviteľov Ozbrojených síl Slovenskej republiky, zástupcov mesta a samosprávneho kraja zúčastnil aj prvý tajomník

velvyslanectva Ruskej federácie na Slovensku, ktorý si so záujmom prehliadol aj celý Legiovľak a vypočul si aj podrobný výklad jedného zo službukonajúcich bratov z posádky čiastočne aj v ruštine. Z návštevy si odniesol aj niektoré publikácie, leporelá a propagačné letáky. Počas piatich dní pobytu Legiovľaku na oslavách výročia SNP si jeho expozície prezrelo viac ako 4 400 návštevníkov – veteráni, turisti, účastníci osláv, vojaci i celé rodiny s deťmi.

Pri tejto príležitosti pripravila Nadácia Milana Rastislava Štefánika v Bratislave, ktorá spolu s Klubom historickej techniky vo Zvolene spolupracuje s Československou obcou legiónárskou pri zabezpečovaní návštev Legiovľaku na Slovensku, aj výstavu „Účasť československých legiónárov v SNP“, ktorá bola vystavená v blízkosti Legiovľaku a potom presunutá do

Múzea SNP v Banskej Bystrici. V osvetovom vagóne, kde sa premietajú dobové filmové zábery o ruských légiách však zostala táto výstava natrvalo na troch pevných paneloch.

Návštevníci Legiovlakú sa tak mohli oboznámiť s podielom legionárov, ktorí zostali verní odkazu T. G. Masaryka, M. R. Štefánika a E. Beneša, na tomto významnom ozbrojenom vystúpení, ktorého centrom bola Banská Bystrica. Okrem známeho hlavného veliteľa povstaleckých vojsk – Československej armády na Slovensku, generála Rudolfa Viesta, bývalého ruského legionára, výstava priblížila aj ďalšie významné osobnosti z radov ruských legionárov, ktorí počas Povstania velili jednotlivým taktickým skupinám – Josefa Tlacha, Jána Černeka, Pavla Kunu či Michala Širicu. V Banskej Bystrici pôsobil aj bývalý ruský legionár Branislav

Manica, ktorý zabezpečoval styk Vojenského velenia s partizánskymi štábmami. Z ruských legionárov sa do odboja, príprav ozbrojeného povstania a aj v bojoch zúčastnilo viacero ďalších príslušníkov československých légii – I. a V. Daxnerovci, J. Dubský, J. Kmickievič, D. Krenčej, J. Lichner, M. Miškóci, Š. Slezák, F. Tretiník, I. Václav, F. Zajíc a ďalší. Bývalého ruského legionára Filipa Tretiníka v bojoch Nemci zajali a odvliekli ho do koncentračného tábora v Ervěniciach, kde zahynul.

Účasť legionárov v SNP tak znovu potvrdila, že ak Česi a Slováci dostali príležitosť, vedeli za slobodu bojovať a prinášať i tie najvyššie obete v duchu odkazu zakladateľov Československej republiky, za ktorej obnovenie účastníci boju na Slovensku v Povstaní nasadili svoje životy. ■

text br. Ondřej Dus
foto ses. Dagmar Mojžíšová

Po stopách československých legionářů v Itálii

Jako každý rok, i letos naplánovala Československá obec legionářská ve spolupráci s Ministerstvem obrany ČR vzpomínkovou pouť po bojištích spjatých s českými vojáky na italské frontě. Ač byla výprava skromná počtem, měla velice důležité úkoly. Předat informační panely, které by u míst výrazně spjatých s československým bojem za samostatnost podaly informace o významu místa, utužení spolupráce a přátelství navázaných v loňském roce i navštívit staré známé alpiny z Arco a Nago. Nejdůležitějším úkolem pak bylo dojednání umístění pamětní desky v obci Carzano.

S br. Čížkem jsme na cestu z Hradce Králové vyrazili již ve čtvrtek v podvečer, abychom se na Ústředí ČsOL připravili na pouť, vyslechli pokyny a převzali materiál od br. Mojžíše.

V pátek 20. září brzy nad ránem vyrazila naše vzpomínková pouť, ve složení Ing. Pavel Filipek, Odbor pro válečné veterány MO, péče o válečné hroby, br. plk. v. v. Ing. Jiří Vlasák, za Předsednictvo Republikového výboru ČsOL, dále pak ses. Dagmar Mojžíšová, ses. Karolína Mojžíšová a jako uniformovaná stráž vyrazili na cestu také br. Petr Čížek, br. Václav Dlesk a br. Ondřej Dus. Do Itálie jsme vyrazili v caravelle ministerstva obrany, kterou řídil jeden z rotmistrů Agentury služeb AČR. Cesta po německých a rakouských dálnicích rychle ubíhala a my se již po poledni ocitli za Brennerským průsmykem vprostřed italských Alp. Do první zastávky v Pieve di Bono již mnoho času nezbývalo a tak jsme během pauzy na převlečení využili první příležitosti k ochutnání pravého italského espressa. Po chvíli cesty údolím mezi masivy jsme v městečku Pieve

di Bono u pomníku, který zde byl obnoven před dvěma lety, uctili památku výzvědčíka Jozefa Sobotky, popraveného zde v červenci roku 1918. Po pietním aktu jsme starostovi obce předali informační panel, který v italštině informuje o legionářském hnutí. Pan starosta Attilio Maestri s radostí přislíbil, že při naší další návštěvě v Itálii již bude deska rozhodně umístěna poblíž pomníku. Po předání darů a plaket jsme se museli bohužel rozloučit a vyrazit vstříc dalšímu programu.

Dále jsme pokračovali okolo Lago d'Idro a Lado di Ledro do malé obce Campi ležící v kopcích nad městem Riva del Garda, k němuž je i přidružená. Zde měla naše pouť především za úkol navázat nová přátelství s alpiny z Campi a řešit společnou připomínku našich padlých. Po pietním aktu na hřbitově rakousko-uherských vojáků a prvotním seznámení jsme se přesunuli k pomníku padlých alpinů naproti kostelu San Rocco, abychom společně uctili jejich památku. Zde také starosta Riva del Garda (pod níž Campi administrativně spadá) Adalberto Mosaner obdržel z rukou br. Vlasáka Pamětní medaili ČsOL. Následně byl také předán informační panel. V tom nás již přítomné manželky alpinů zvaly k jednání při výborné večeři a ještě lepším víně. Jednání zakončila soutěžní ochutnávka domácích pálenek místních alpinů, neboť každý z nich považuje tu svou grappu za nejlepší. Z diplomatických důvodů jsme vítěze nevyhlásili. Rozloučili jsme se s vidinou brzkého setkání v dalších dnech a přesunuli do centra Arca, kde jsme byli ubytovaní. Někteří z nás ještě využili teplého večera k prohlídce historického centra Arca.

Následující den ráno jsme přímo v Rivě uctili památku československých výzvědčíků Štorcha a Jeřábka, jež byli společně nasazeni při výzvědné akci, která ale byla prozrazena na samém počátku. Zatímco Jeřábek se při pokusu o únik utopil, Štorch byl zajat. U pomníku, který stojí na místě, kde byl v červenci 1918 popraven desátník Alois Štorch, jsme se sešli s alpiny z Rivy, Naga a Campi. Sobotní odpoledne patřilo jako již tradičně výstupu na legendární kótu 703 – Doss Alto, kde se 21. září 1918 naši legionáři úspěšně ubránili přesile útočících rakousko-uherských jednotek. Sraz byl u výchozího místa na Malga Zures, kde jsme se sešli se zástupci nejen všech okolních alpinských skupin, ale i se zástupci hasičů, veteránů, uniformované lesní stráže a především historikem Tizianem Bertě. Cestou nám alpini z Arca a Naga ukazovali zbytky zákopů, překážek z ostatních drátů a různých staveb. Na informačních deskách podél naučné stezky byly i fotografie z první novodobé pouti ČsOL z roku 2008. Místní alpini v rámci brigády před

naším příjezdem perfektně uklidili, posekali a zkulturnili celou trasu na Doss Alto a přilehlé objekty. Na samotném vrcholu Doss Alta jsme při malém pietním aktu vzpomněli památku našich bojovníků i jejich italských spojenců společným nástupem se zpěvem obou státních hymen. Velkým překvapením pro nás bylo provizorní umístění našeho informačního panelu, který jsme předali alpinům teprve dopoledne. Navíc slíbili, že příští rok již bude panel pevně instalován a bude mít stříšku. Cestou zpět pro nás připravili alpini z Naga pohoštění ve svém skromném sídle, které všem přišlo vhod a které se ihned přehouplo v příjemné posezení s přáteli.

Neděle 22. září patřila pietní vzpomínce v Arcu. Nejdříve se všichni setkali u nové sochy svatého Václava, která je připomenutím silných politických, kulturních a ekonomických

vazeb italského regionu Trentino s Českými zeměmi v době pozdního středověku. Například Svatováclavskou orlici udělil v roce 1339 český král Jan Lucemburský jako znak tridentskému knížeti Mikuláši Brněnskému. Zároveň je Svatý Václav důležitým symbolem obrany naší země. Čeští vojáci se k němu, v duchu své doby, modlili před bitvou a svá vítězství připisovali nejen síle svých zbraní, ale i jeho přimluvě a ochraně. Ke svatému Václavovi se za první světové války obraceli s prosbou o ochranu čeští vojáci bojující v řadách rakousko-uherské armády i československých legií. V blízkosti města Arco byl v roce 1918 zřízen provizorní vojenský hřbitov, nesoucí Václavovo jméno, kde byli pochováni českoslovenští legionáři, kteří padli během bojů v tomto regionu. Socha svatého Václava je poděkování městu Arco za dlouholetou a nepřetržitou péči o pomník čtyř československých legionářů, kteří zde byli popraveni v září 1918 poté, co padli do rakouského zajetí v bojích na blízké hoře Doss Alto. Socha svatého Václava tak bude připomínkou památky československých legionářů i českých vojáků v rakouské uniformě bojujících na italské frontě. Socha také bude připomínat pobyt místních obyvatel z oblasti Valle di Ledro na českém území za první světové války poté, co byli na základě rozhodnutí rakouských úřadů vystěhováni z míst blízkých frontové linie.

Následně se vydal slavnostní průvod vedený prapory k nedalekému pomníku, připomínající popravené čs. legionáře, kteří padli do rakouského zajetí na Doss Alto. Antonín Ježek, Karel Nováček, Jiří Šlégl a Václav Svoboda byli 29. září 1918 právě na těchto místech oběšeni na olivovnících za zradu císaře. Tradiční vzpomínky s polní mší se zúčastnila delegace Její Excelence Hany Hubáčkové, velvyslankyně České republiky, radní Stefano Miori a další představitelé místní

samosprávy, veteránských organizací, místní obyvatelstvo a jako součást české delegace i potomci jednoho z popravených legionářů. V letošním roce se v průběhu pietního aktu vyskytlo několik překážek; kněz, uvízl poblíž dopravní nehody a nebyl přítomen tlumočník. Improvizace je ale naší silnou stránkou, a tak jsme spolu s alpi předvedli ukázkový ceremoniál, kdy Carlo Zanoni, náčelník alpinů z Arca, předvedl ukázkovou mši za padlé a br. Dus se se svou skromnou italskou pustil do tlumočení. Po bohatém pohoštění v klubovně místních alpinů jsme jen těžce opouštěli italské přátele, abychom dále pokračovali v náročném programu.

V pondělí 23. září jsme se probudili v nádherném horském hotýlku v obci Spera, která leží v Carzanském údolí. Přimo z oken našich pokojů jsme se mohli rozplývat nad krásou míst, kde před více jak 100 lety začali svou činnost carzanští spiklenci vedení Ljudevitem Pivkem. Ten, veden úmyslem co nejvíce poškodit rakousko-uherské válečné úsilí, navázal v carzanském úseku spojení s Italy a domluvil otevření fronty. Pečlivě připravená akce proběhla v noci 18. září 1917, avšak kvůli nedůvěře pověřených italských velitelů a jisté liknavosti nakonec skončila fiaskem. Během této noci přešel dr. Pivko i se svými spiklenci do Itálie, kde již v říjnu 1917 vytvořili česko-jihoslovenský výzvědný oddíl operující na frontě ve prospěch Itálie. Během dopoledne jsme se setkali v Carzanu v ulici, příznačně pojmenované „18 settembre“, se starostou Cesare Castelpietra a předsedkyní komitétu „Comitato 18 settembre 1917 Carzano“. Jednalo se o první jednání, během kterého jsme byli překvapeni mírou informovanosti

místních o carzanské akci. Komitét se dokonce zasadil o vydání množství tiskovin, mezi nimiž nás nejvíce zaujala novela, ve které je skutečná osobnost šikovatele Mlejníka zasazena do fiktivního příběhu s italskou dívkou, které vypráví příběh celého spiknutí. Ač by se jednalo o trestuhodné porušení konspirace, je prý kniha mezi místní mládeží velmi oblíbená. Následovala procházka v okolí kostelíka a předběžné domluvení umístění pamětní desky carzanským spiklencům. Na závěr jsme našim milým hostitelům předali dary a vyrazili dál.

Opět jsme se dali na cestu na jih. Z italských Dolomit jsme se dostali do Pádské nížiny, která se před námi otevřela. Zde ležel také náš další cíl, Cittadella, kdysi významná pevnost postavená kolem roku 1220 na ukázkově pravidelném půdorysu, vzdálená přibližně 25 km severovýchodně od Vicenzy.

Dodnes se dochovaly mohutné cihlové hradby, téměř 1 km dlouhé, se 32 pravouhlými věžemi, ochozy s podsebitím a čtyřmi branami. Prohlídka tohoto nádherného města ale následovala až později, neboť naším hlavním cílem v Cittadella byl rakousko-uherský vojenský hřbitov, kde proběhly dva pietní akty za účasti generálního konzula ČR v Miláně dr. Jiřího Kuděly, místních alpinů a místostarosty města. Nejdříve jsme se poklonili památce padlých u pomníku československým legionářům a domobrancům, který byl slavnostně odhalen dne 21. června 2018 v souvislosti se 100. výročím bojů československých legií v Itálii v rámci bitvy na Piavě. Poté jsme společně s italskými přáteli uctili památku všech obětí první světové války u centrálního pomníku neznámých padlých. Vojenský hřbitov v Cittadella byl zbudován v roce 1936, jako

centrální vojenské pohřebiště rakousko-uherských vojáků, jejichž ostatky sem byly přeneseny z menších zrušených vojenských hřbitovů, které ve druhé polovině první světové války vznikly v regionu Benátsko poblíž míst bojů. Celkem je zde pohřbeno 17 644 padlých různých národností bývalého Rakousko-Uherska, včetně velkého množství mužů, pocházejících z Českých zemí. Z tohoto počtu je známá identita 7 634 vojáků, ostatní jsou pohřbeni jako bezejmenní. V roce 1964 byly do Cittadelly přeneseny ze Solbiate Olona ostatky 563 československých domobranců, kteří zemřeli v Itálii v letech 1918–1919, většinou na následky předchozích válečných útrap a zranění. Správce vojenských pietních míst, pan Mauro Decorlati, nás po pietním aktu provedl po hřbitově a jednotlivých hrobových místech a také nás pozval do své kanceláře plné historických militarií a prvoválečných vojenských artefaktů. Pan inženýr Filipek mezi tím jednal s kadm. R. Dominim o možnosti umístění pamětní desky na hřbitov v Terstu. Ta má připomenout památku ruských legionářů, kteří zemřeli během plavby do vlasti. Většina těchto transportů připlouvala právě do Terstu.

Odpoledne nás čekal druhý přesun směrem na východ k Piavě, přesně do Fossalta di Piave, kde proběhl pietní akt u desky br. poručíka in memoriam Jana Čapka. Tento akt byl ze strany obce velmi dobře připraven a těšil se hojně účasti zástupců města. Osobně nás přivítala paní starostka Silvia Susanna a společně s ní jsme také odpovídali zvědavému štábu regionální televize. U pietního aktu se také sešli snad

všichni bersaglierští veteráni (bersaglieri – italská lehká pěchota) ze širokého okolí. Potom, co místní bersaglierský kadet zatroubil večerku, si všechny delegace vyměnily dary a byly Flaviem Doretto, vlastníkem a zároveň šéfkuchařem Antica Trattoria „Alla Fossetta“, tedy restaurace, na níž je umístěna pamětní deska, pozváni na vynikající večeři. Mezitím, než se mělo jídlo připravit, byli jsme naším italským kolegou reanotorem Giudem Tisato vzati na místo posledního boje Jana Čapka, abychom si přímo na místě popsali průběh celých operací v okolí, především pak útočných oddílů – ardití. Když jsme se vrátili do restaurace, tak jsme se nestačili divit, jak úžasná je italská pohostinnost, neboť příchody dalších a dalších chodů nebraly konce. Ke konci se nám všem jen protáčely panenky nad úžasnými pokrmy. Nejvíce nás však zničil (v dobrém slova smyslu) majitel Flavio, když zvolal, že zde se zbytky nenechávají! V nejlépeším se však má přestat a tak jsme museli zkrátit naši debatu s historiky Brunem Marcuzzo (autor publikace I leoni delle due rive – I cecoslovacchi nel basso Piave, v češtině Lvi se dvěma ocase – Čechoslováci na dolním Piave) a Michele Valerio. S novými přátelstvími na srdci a úžasně večeří v žaludku jsme se rozloučili, protože nás čekal poslední a také nejdelší přesun dne, směrem do Terstu.

Po ubytování v terstském hotelu jsme si s bratry nenechali ujít nádherně osvětlené centrum města a vydali se tak i přes velkou únavu do centra města.

V úterý 24. září jsme zahájili náš poslední den v Itálii rekognoskačí dvou hřbitovů. První byl Cimitero Sant'Anna, kde jsme hledali hrob paní Hromádkové, jejíž manžel, ing. Václav Hromádka se významně zasadil o formování čs. legií v Rusku. Stejně významně se zasadil o zlepšení podmínek českých zajatců, které zaměstnával ve své muniční továrně v Taganrogu. Jeho žena však na cestě do vlasti podlehla tyfové nákaze a nyní odpočívá v Terstu. V hledání hrobu jsme byli úspěšní, stejně tak jsme našli i vhodné místo pro budoucí umístění pamětní desky zemřelým ruským legionářům. Mezitím se br. Dus s br. Dleskem vydali hledat údajně zde pochovaného předka našeho přítele br. Kuncla. Po prvotním neúspěšném dotazu na informacích hřbitova jsme byli pozváni ke správci, který zaměstnal několik archivářů, kteří procházeli desítky kartonů materiálů. Hledání to bylo složité, protože v době úmrtí předka se rozšířila španělská chřipka a byli zde tisíce mrtvých ve stejný čas. Trpělivost však přinesla své

ovoce, protože po dlouhém čase jsme předka našli. Archiváři nás odkázali na Cimitero Austro Ungarico di Prosecco, kam stejně vedly další kroky v programu naší delegace. Zde jsme měli za úkol zmapovat padlé české vojáky pohřbené na tomto hřbitově. Po krátkém hledání přístupové cesty jsme stanuli na místě posledního odpočinku stovek vojáků. Po krátkém pietním aktu jsme se pustili do dokumentace náhrobku s českými jmény pro potřeby evidence válečných hrobů MO. Tím jsme též zakončili naše působení a následovala cesta domů.

Poutní cesta do Itálie splnila všechny stanovené cíle a prezentovala legionářské tradice České republiky po velkém

území Itálie. Při tom jsme našli mnoho nových místních spolupracovníků, podporovatelů a přátel. Je nyní na nás, ministerstvu obrany a velvyslanectví České republiky, abychom společně pokračovali a dále rozšiřovali povědomí o účasti našich dobrovolníků v bojích první světové války. Úspěchu by nebylo dosaženo bez perfektní přípravy ze strany Ústředí ČsOL a Ministerstva obrany ČR. Poděkování patří všem, kteří se v čele s br. Jiřím Vlasákem a panem Pavlem Filipkem účastnili této úspěšné cesty a v neposlední řadě našim italským přátelům, za jejich péči o památku a odkaz čs. legionářů v Itálii. ■

text Michal Rak
foto M. Rak a br. Milan Mojžiš

Pietní cesta Srbskem a Rumunskem

Na den válečných veteránů 11. listopadu bylo naplánováno odhalení pomníků padlých čs. dobrovolníků z řad 1. srbského dobrovolnického sboru v rumunském městě Medžidia (Medigia). Proto Ministerstvo obrany ČR ve spolupráci s Čs. obcí legionářskou připravilo pietní cestu, do které byly zahrnuty i hroby českých padlých vojáků první světové války na území Srbska a Maďarska.

Pro šestičlenný tým ve složení – koordinátor péče o válečné hroby v zahraničí MO ČR Pavel Filipek, řídící tajemník ČSOL Milan Mojžiš, čestná stráž Zdeněk Kubec st., historik Michal Rak, kazatelka Církve československé husitské Jana Šmardová Koullová a řidič dodávky MO – začala cesta brzo ráno v pátek 8. listopadu odjezdem od kasáren gen. Píky na Praze 6. Výpravu čekala přes 900 km dlouhá cesta

na Bělehrad, kde na nás čekalo ubytování v hotelu Jugoslavlja. Zde se také vyskytla jediná komplikace během cesty, kdy pro nás neměli připraveny objednané pokoje. Kdysi vyhlášený hotel, který byl však poškozen během bombardování Srbska v roce 1999, si tak u nás neudělal zrovna dobré jméno. Aspoň že počasí se cestou z nepříjemného deštivého změnilo na velmi příjemné s modrou oblohou a teplotou kolem 20 °C.

Hřbitov v Sremské Mitrovici s hroby vojáků první světové války a Němců z let 1945–1947

Bazilika v Dublje s kostnicí padlých

O to více nás potěšilo samotné centrum města, kam část výpravy vyrazila. Hlavní třída byla plná lidí. V Historickém muzeu Srbska jsme zahlédli, že právě bude končit výstava o bojích na solušské frontě a našim překvapením bylo, že je běžně otevřené do 20 hodin. Bohužel jsme dorazili 20 minut před zavíračkou a personál nás již do expozice nevpustil. Vše jsme si ale vynahradili na městské pevnosti, kde se nachází Vojenské muzeum. K pozdní večerní hodině jsme očekávali, že areál bude uzavřen. Nejenže tak tomu nebylo, dokonce i venkovní expozice muzea byla volně přístupná. Měli jsme tak možnost si prohlídnout sbírku obrněné techniky či děl včetně zbraní čs. produkce, a vnitřek pevnosti, přičemž z hradeb byl pěkný výhled na noční Bělehrad a soutok řek Dunaj a Sáva.

Následující ráno jsme vyrazili na významná místa bojů první světové války v Srbsku, která začala 28. července 1914 útokem rakousko-uherské armády. Letošní 105. výročí této události ve víru oslav dalších neméně významných jubileí všeobecně trochu zaniklo. Již od počátku se do bojů zapojili i čs. vojáci a to jak v řadách útočníků, tak jako dobrovolníci v srbské armádě, ale zejména jako komité, tedy členové

Stavba pomníku čs. vojáků u kostnice v Dublje

partyzánských skupin, které napadaly síly protivníka, a byly mezi rakousko-uherskými vojáky velmi obávané.

První zastávku jsme udělali na hřbitově v Sremské Mitrovici, kde jsou pochováni rakousko-uherské vojáci, kteří zemřeli ve zdejší lazaretu v letech 1914–1916. Bohužel pomník je ve špatném stavu a zatím se nedaří dojednat jeho rekonstrukci. V bezprostředním sousedství je ale nový pomník dunajským Němcům, kteří zemřeli ve zdejší internačním táboře před odsunem v letech 1945–1947 a jsou zde také pochováni. Snad se podaří i pomník padlým vojákům v dohledné době opravit.

Poté jsme přešli do obce Dublje, kde se nachází bazilika Nanebevstoupení Páně. Ta byla postavena roku 1936 v srbsko-byzantském stylu jako kostnice pro tisíce padlých, kteří zde sváděli krvavé boje o nedaleké řeky Drinu a Sávu. Vzpomenuty jsou ale i oběti z balkánských válek a druhé světové války. Na místě jsme byli velice přátelsky přijati místním knězem, který nás zavedl do kostnice, kde proběhl malý pietní akt. Následovalo krátké posezení v místní faře, které bylo spojeno zejména s kontrolou výstavby pomníku našich padlých vojáků, který právě v areálu vzniká. Bude mít

Pomník v Tekeriši byl otevřen roku 1928

Kostelík sv. Jiří v Čelije

podobu kašny a na jeho vznik přispělo Ministerstvo obrany ČR. Postup prací nám přiblížil sám autor pomníku, který na něm intenzivně pracoval a v době vydání tohoto čísla časopisu by měl být již dokončený.

Další zastávkou byl monumentální pomník a kostnice padlých v obci Tekeriš. V této, poměrně již hodně hornaté, oblasti došlo mezi 15. a 24. srpem 1914 k přelomové, tzv. bitvě na pohoří Cer. Nejenže se zde Srbům podařilo zastavit rakousko-uherského útočnicka, vlastním protiútokem se ho podařilo vytlačit na území Bosny a Hercegoviny a za řeku Sávu. Rakušané přitom přišli asi o 9 000 padlých, 4 500 zajatých a 30 000 raněných, Srbové měli 4 700 mrtvých a 15 000 raněných.

Pro padlé vojáky z první obranné fáze bojů byla na jihovýchodním svahu hory Cer v obci Tekeriš vybudována kostnice a monumentální pomník vítězství. K jeho slavnostnímu otevření došlo 28. června 1928. Kostnice s pomníkem mají podobu skály, jsou vysoké 10 metrů a ostatky jsou pohřbeny v základech. Zde, k plastice utvořené z pušek, jsme položili věnec a vzdali čest padlým. Na základech pomníku je několik pamětních desek, přičemž jedna má české souvislosti. Na Ceru byl mezi rakousko-uherskými jednotkami i II. prapor pěšího pluku č. 28, tzv. Pražské děti. Jeho vojáci odmítli jít do útoku a s písní „Hej Slované...“ a skloněnými puškami se vydali do srbského zajetí. V chaosu boje si toho však Srbové nevšimli či nerozpoznali jejich úmysl a zahájili na ně palbu, což měli údajně udělat i Rakušané, když odhalili jejich dezerci.

Uctění padlých v kryptě chrámu sv. Dimitrije v Lazarevací

Pietní akt v Čelije

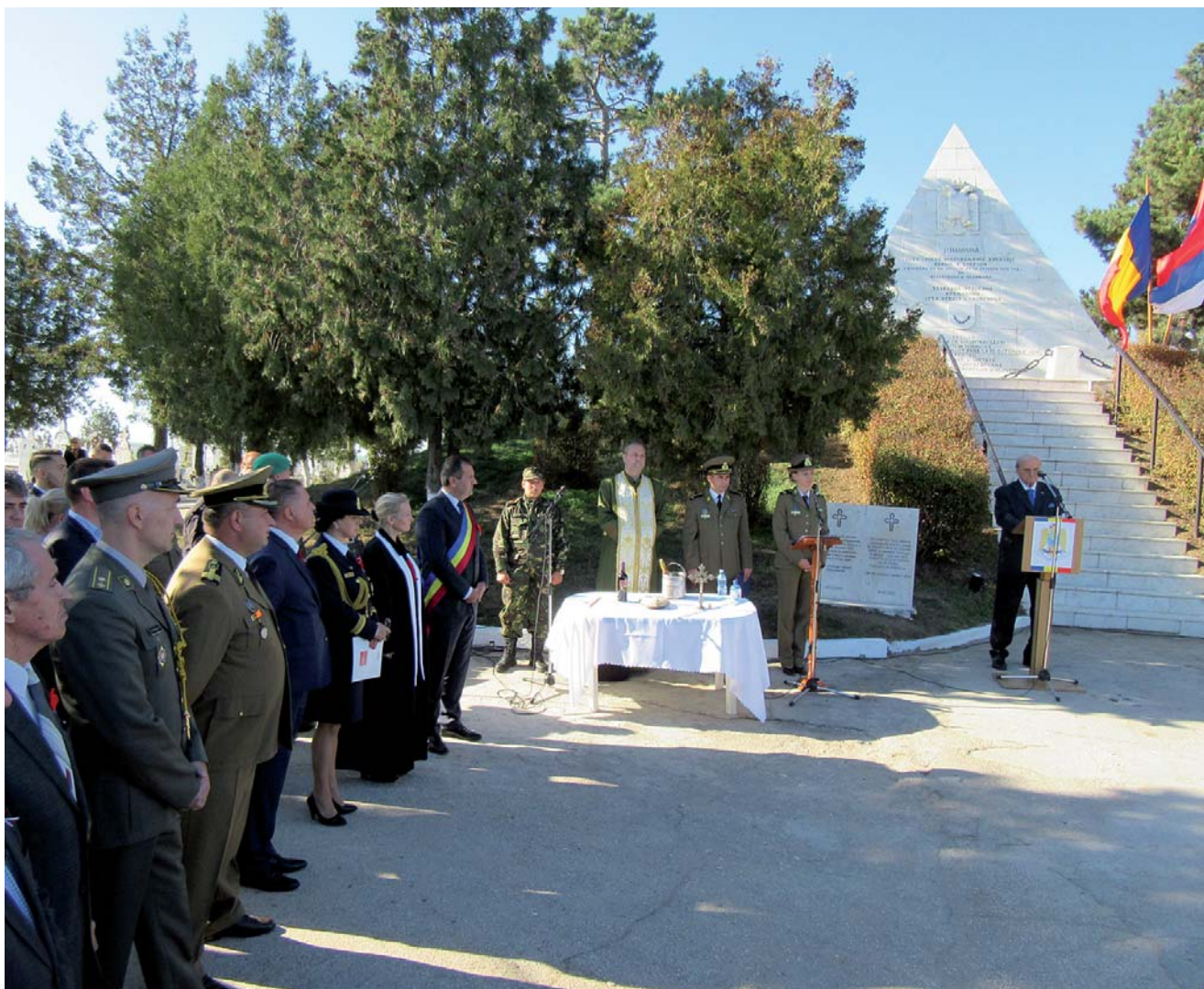
Výsledkem tak byly velké ztráty. Poté jsme si prohlédli zbytek areálu, včetně nedaleké kaple, kde je expozice věnovaná bitvě. V roce 1994 byly před kapli přidány busty významných srbských generálů a během rekonstrukce v roce 2012 i králů Petra I. a Alexandra I.

Následoval delší přejezd ke kostelíku sv. Jiří u obce Čelije nedaleko městečka Lajkovac. Ten byl vybudován v letech 1923–1924 jako kostnice pro asi 5 000 padlých z nedaleké Vrabčí hory z období bitvy na řece Kolubaře, která probíhala v listopadu a prosinci 1914. Srbům se zde podařilo odrazit další rakouskou ofenzívu a následným postupem osvobodit Bělehrad. Ztráty byly opět obrovské – Srbové přišli o 22 000 padlých, téměř 100 000 raněných a 19 000 zajatých, útočnick dopad ještě hůře – 28 000 mrtvých, přes 120 000 raněných a 76 000 zajatých. Také zde jsme provedli pietní akt a vzdali čest padlým. Poté jsme si prohlédli zvon věnovaný padlým vojákům 9. pražské divize, který sem byl péčí Ministerstva obrany ČR umístěn v roce 2013.

Padlým z bitvy na Kolubaře byla věnována i naše poslední sobotní zastávka – chrám sv. Dimitrije v Lazarevací. Plán na vystavení pomníku se objevil již krátce po skončení války, k výstavbě však došlo až v letech 1938 až 1941. Do krypty pod kostelem byly uloženy ostatky více jak 40 000 padlých vojáků. Na stěnách krypty jsou reliéfní panely přinášející informace o průběhu bitvy, srbských velitelích a 21 černých mramorových desek s čísly srbských pluků, které do bojů zasáhly. Také zde jsme vzdali úctu padlým.

Vojenský hřbitov v Niši

Projev srbského velvyslance B. Brankoviće

Pak nás již jen čekala dlouhá cesta do města Niš, kde bylo další ubytování. Opět jsme provedli noční prohlídku města, navštívili jsme městskou pevnost, která zde nese výrazné turecké prvky, a přes tu jsme zamířili ke koncentračnímu táboru Niš–Cerveni krst. Ten vznikl v roce 1941 z bývalého vojenského skladu a do října 1944 jím prošlo na 30 000 vězňů. Asi polovina z nich zde byla zavražděna. Tentokrát jsme ale měli smůlu, areál byl již zavřený. V neděli nás pak čekal celodenní, 700km dlouhý, přезд k Černému moři. Ráno jsme

se ještě zastavili u starého vojenského hřbitova a britského vojenského hřbitova v Niši. Oba byly bohužel zamčené, ale Pavel Filípek a Milan Mojžíš se nezalekli a přelezením plotu mohli položit věnec za padlé, načež jsme přes Bulharsko zamířili do přístavu Constanta.

V pondělí 11. listopadu nás čekal nejdůležitější cíl naší cesty. Na hlavním hřbitově ve městě Medžidia (Medgidia) se u Mauzolea padlých Srbů, Chorvatů a Slovenců uskutečnil slavnostní pietní akt. Mauzoleum bylo vybudováno v roce 1926

Projev českého velvyslance V. Válkyho

Slavnostní odhalení pomníku padlým čs. příslušníkům 1. srbské dobrovolnické divize v rumunské Medžidii

Položení věnce MO a ČsOL u pomníku padlých čs. dobrovolců

a je v něm uloženo 224 padlých vojáků 1. srbské dobrovolnické divize, která se zde na podzim 1916 účastnila bojů v rámci ruské armády. Mezi pohřbenými je několik Čechů, takže po několikaletých aktivitách Ministerstva obrany ČR a ČsOL se podařilo v těsném sousedství vybudovat pomník. Jsou na něm uvedena jména 16 známých padlých českých dobrovolců.

Pietní akt byl zahájen v pravé poledne slavnostním odhalením našeho pomníku, který byl následně vysvěcen vojenským knězem, jenž pronesl i krátkou modlitbu. Na něj pak modlitbou navázala Jana Šmardová Koulová. Poté se dění přesunulo před mauzoleum, kde po pravoslavné mši promluvili hlavní hosté – velvyslanec Srbska Branko Branković, mimořádný a zplnomocněný velvyslanec ČR ing. Vladimír Války, plk. Cornelia

Priotaesa a starosta Medžidie Valentin Vrabie. Následovalo položení květinových darů k mauzoleu, kterých bylo opravdu velké množství. Kromě hlavních hostů, ČsOL, rumunské a srbské armády se uctění padlých účastníků i zástupci bezpečnostních složek (např. policie, městská policie, hasiči) a spolků, včetně vojenských veteránů. Následovalo položení květinových darů k pomníku padlých českých dobrovolců a poté k pomníku Dr. Elsie Inglis (1864–1917) a mise Skotských ženských nemocnic, jejichž členky působili v letech 1916–1918 na soluňské frontě. Pietní akt byl zakončen přehlídkou rumunských vojáků. Účastníkům pietní slavnosti jsme nabízeli vlčí mák s naší národní trikolorou od Vojenského fondu solidarity a téměř všichni si ho od nás vzali, většinou i s otázkou, co symbolizuje. Když

Jména padlých čs. dobrovolců na novém pomníku

Položení věnce velvyslanectví ČR u pomníku Dr. Elsie Inglis a mise Skotských ženských nemocnic

Pietní akt na vojenském hřbitově v maďarském Szolnoku

Pietní akt na vojenském hřbitově v maďarské Békecsabě

se to dozvěděli, připínali si ho na klogy s velkým nadšením a díky tomu se tato „česká stopa“ prolínala celou touto důstojnou vzpomínkovou akcí.

Noc jsme strávili v Bukurešti, přičemž jsme podnikli další noční prohlídku města. Úterý bylo určeno k přejezdu do Maďarska a ubytování v městě Békecsaba, kde jsme vykonali poslední noční prohlídku pamětihodností. Středu jsme zahájili na místním vojenském hřbitově, který se nacházel nedaleko vojenské nemocnice. Hřbitov prošel v nedávné době rekonstrukcí a na opravených náhrobních kamenech můžete nalézt řadu jmen mužů z českých zemí. Pozornost zaslouží i krásně renovované sousoší mladého a starého vojáka uprostřed hřbitova. Také zde byla vstupní brána zamčena, ale tentokrát všichni účastníci cesty zdolali plot a po prohlídce hrobů provedli u pomníku pietní akt s položením věnce a vzdáním pocty padlým.

Následně jsme přejezdi do města Szolnok, kde se na městském hřbitově nalézá i vojenská část. Zde v roce 2003 umístil

Rekonstruovaný vojenský hřbitov v maďarské Békecsabě

každý ze států, jehož vojáci umírali ve zdejších vojenských nemocnicích, pamětní desku. U té naší jsme opět položili věneček, vzdali poctu a jako na každém našem zastavení odříkala Jana Šmardová Koulová modlitbu. Následně jsme navštívili letecké muzeum, které se v Szolnoku nachází od roku 1973, ale v nedávné době prošlo celkovou modernizací. Je v něm zachycena historie maďarského letectví od počátků do současnosti.

A pak nás již čekala dlouhá cesta domů, který nás přivítal prvním letošním sněhem. Pietní cesta, která byla velmi náročná, protože obsahovala mnoho dlouhých přesunů, se velice vydařila. Byli vzpomenu ti nejen naši vojáci bojující v řadách legií, ale také naši vojáci, kteří padli v uniformě rakousko-uherské armády, protože naši úctu a vzpomínku si zaslouží všichni. Vyvrcholením cesty jistě bylo odhalení památníku v rumunské Medžidi, které proběhlo ve velmi přátelském duchu a možná stojí na počátku další a hlubší spolupráce. ■

Otto Matoušek – Kresby z koncentráku

Legionáři a koncentrační tábory

text br. Jiří Charfreitag
foto br. Josef Pulkrab

Výstava „Kresby z koncentráku“ vychází ze stejnojmenného cyklu tušových štětcových maleb Otty Matouška. Otto Matoušek (1890–1977), bývalý ruský legionář a důstojník čs. armády, se zapojil do odbojové činnosti v rámci skupin „Vasil Škrach“ a „Bílá Hora“. V březnu 1943 byl ale na udání zatčen a během výslechu gestapem mučen. Poté byl držen v Terezíně a pracovním tábore v Kladně, odkud byl v prosinci 1943 přesunut do koncentračního tábora Flossenbürg. Na dvaceti vybraných originálních malbách z tohoto cyklu je představeno fungování nacistických koncentračních táborů, těžký život vězňů, jejich cílená likvidace, i fenomén tzv. pochodů smrti – evakuaci vězňů z táborů před postupem spojeneckých armád. Ostatně

sám Matoušek se dočkal osvobození 23. dubna 1945 na jednom z nich. Na osudech dalších 20 vybraných osobností jsou přiblíženy osudy legionářů – vězňů koncentračních táborů. Někteří sem byli posláni za svou odbojovou činnost, jiní jako rukojmí a někteří pro svůj židovský původ. Obrazem vlastního Matouškova utrpení jsou portréty, na nichž je ztvárněn vězeň číslo 2577. Malby doplňuje několik drobných předmětů, včetně artefaktů nalezených během archeologického výzkumu hromadného hrobu obětí pochodu smrti do Flossenbürgu ze Staré Knížecí Huti na Tachovsku. Výstavu uspořádala Československá obec legionářská ve spolupráci s rodinou Otty Matouška a Národním muzeem, za finanční podpory Ministerstva obrany ČR.

Vernisáž výstavy, která potrvá až do 28. června 2020, proběhla ve čtvrtek 24. října v Národním památníku na Vítkově. Samotného zahájení se krom zástupců Československé obce legionářské, Národního muzea a široké veřejnosti zúčastnil též vnuk malíře Otto Matoušek, či dcera generála Otakara Husáka paní Eliška Suchomelová. Spolupráce s rodinou Matouškových si nesmírně vážíme a jsme velice rádi za jejich pomoc při navrácení povědomí o legionářích široké veřejnosti. ■

Ústřední pietní akty významných výročí

br. Jiří Filip
foto archiv ČsOL

Poslední měsíce roku jsou pro Československou obec legionářskou každoročně svázány s významnými výročími a poselstvím, kterým k nám promlouvají. Stejně tak, jako k jejich podpoře a konání přistupuje Ústředí ČsOL, a to ve spolupráci s Ministerstvem obrany ČR a dalšími institucemi, staví se k nim odpovědně i jednoty ČsOL. Řeč je především o státním svátku 28. října a o Dni válečných veteránů 11. listopadu.

V den 101. výročí vzniku samostatného československého státu se za účasti válečných veteránů, vzácných hostů a přítomnosti prezidenta republiky Miloše Zemana konala tradiční pieta na Čestném dvoře Národního památníku na Vítkově. Delegaci ČsOL vedl předseda ČsOL br. Pavel Budinský. Ústředí ČsOL již mnoho let pořádá 28. října u pomníku „Praha svým vítězným synům“ pod Emauzy hlavní pietu, která je věnována všem padlým československým

legionářům, kteří za samostatný čs. stát obětovali svůj život. Mezi letošní řečníky patřili mimo jiné místopředseda Senátu PČR Milan Štěch a místostarostka MěČ Praha 2 Alexandra Udženija. Za ČsOL vzdal hold padlým bratřím člen Předsednictva RV ČsOL br. Jiří Vlasák.

Rovněž v Den válečných veteránů proběhla pieta na Čestném dvoře NP na Vítkově, a to za přítomnosti náměstkyně ministerstva obrany Kateřiny Blažkové a náčelníka Generálního štábu AČR arm. gen. Aleše Opaty. Následovalo tradiční udělování ocenění ministra obrany ve Slavnostní síni památníku, na jehož úvod k přítomným promluvil předseda ČsOL br. Pavel Budinský. O dalších legionářských aktivitách se dočtete na dalších stranách tohoto čísla, zdaleka ne o všech. Připomeňme např., že se ČsOL opět připojila k úspěšnému programu, který v Den válečných veteránů probíhá na nám. Míru na Praze 2.

Obec legionářská se účastnila i hlavních piet k událostem roku 1939 v den státního svátku 17. listopadu, když ji br. Jiří Vlasák zastupoval u Hlávkových kolejí a také při pietě v Ruzynských kasárnách. Závěrem připomeňme ještě pořádání každoroční vzpomínky na padlé z boje o kótu Doss Alto,

které si ČsOL připomíná u pomníku na čestném vojenském pohřebišti na Olšanských hřbitovech, kde promluvil mimo jiné senátor Pavel Fisher a poradce předsedy Poslanecké sněmovny PČR Jan Sechter. ■

Členové ČsOL v Londýně

Neoficiální výprava Československé obce legionářské složená ze členů hned několika jednot (Boletice, Mladá Boleslav, Plzeň, Praha 3) se v listopadu vypravila na soukromou návštěvu Londýna s cílem navštívit některé památníky a hlavně tradiční oslavy výročí ukončení první světové války neboli Dne vzpomínek, který je v České republice připomínán jako Den válečných veteránů. Ten připadá na 11. listopad, a právě před sto lety, roku 1919, začala ve Spojeném království tradice velkolepých oslav míru a připomínek válečných obětí. Členové výpravy byli z části účastníky vůbec první oficiální delegace z České republiky, která se zapojila do slavnostního průvodu během Vzpomínkové neděle (Remembrance Sunday) v roce 2016.

V pátek 8. listopadu ráno se skupina vypravila do čtvrti Westminster, aby obešla vybrané památky v centru Londýna. Nejprve se odebrala k památníku letecké bitvy o Británii, které se zúčastnilo více než osm desítek Čechoslováků. Bylo tedy nasnadě, aby zde členové ČsOL vykonali soukromý pietní akt a položili věnec. Pokračovali i k památníku britského Královského letectva, který se nachází o malý kousek dále na nábřeží Temže, a přitom si prohlédli další památky odkazující na britskou válečnou historii. Z nich byl nejnovější památník britských občanů (vojáků i civilistů) působících během válek v Perském zálivu, Iráku a Afghánistánu. Na hlavní vládní třídě Whitehall si členové prohlédli také jezdeckou sochu polního maršála Douglase Haiga, který v roce 1921 stál u zrodu tradice produkce papírových vlčích máků bývalými vojáky, jejichž prodej podporuje válečné veterány v nouzi. Vedle stojící památník žen z druhé světové války má velice originální podobu – na bronzovém pylonu je

jako na věšáku zavěšeno sedmáct ženských oděvů symbolizujících profese, které ženy za války vykonávaly. Památník odhalila královna Alžběta II., která sama během války sloužila u Ženského pomocného sboru, podobně jako stovky Čechoslovaček a partnerek československých vojáků. Skupina nemohla vynechat návštěvu u symbolického hrobu vojáků bývalého Britského impéria, Kenotafu (Cenotaph), který byl na návrh architekta sira Edwina Lutyense vybudován nejprve jako dočasná instalace ze dřeva v roce 1919, následně v roce 1920 jako již trvalá připomínka z kamene.

Došlo i na návštěvu Westminsterského opatství. Před opatstvím se již tradičně nacházela Zahrada vzpomínek (Remembrance Field), kde mohou lidé „zasadit“ dřevěný křížek za válečné oběti. Každá jednotka britských ozbrojených sil zde má své oddělení, kde je možné připomínat vojáky jednotlivých

pluků, sborů, služeb a dalších útvarů. Také českoslovenští vojáci zde mají své oddělení, u kterého členové ČsOL rozšířili počet křížků a umístili stuhu v národních barvách. Sestra Marcela Ludvíková navíc domluvila legionářské výpravě nejen návštěvu opatství, ale také mši za Čechoslováky, kteří se po boku britských spojenců zapojili do druhé světové války. K té došlo u pamětní desky věnované československým vojákům. Členům ČsOL se tím dostalo pocty, které si velice váží. Po mši k pamětní desce položili věnec a na závěr zazpívali československou hymnu.

Po pietě v opatství se skupina vypravila kolem Buckinghamského paláce, sídla královské rodiny, do parku Green Park. Zde se podívali na památník věnovaný kanadské armádě, v jejíž řadách bojovali za první světové války také českoslovenští dobrovolníci. Věnec pak položili u sousoší letecké posádky, které je součástí velkého památníku letců působících pod Bombardovacím velitelstvím (Bomber Command) Královského letectva. Pod to spadala v letech druhé světové války také československá 311. bombardovací peruč.

Samozřejmě nechyběla zastávka ve vnitrobloku domu Porchester Gate na ulici Bayswater Road, kde za druhé světové války sídlili zpravodajci československé exilové vlády připravující vojenské výsadky do Protektorátu Čechy a Morava. Snad všem zájemcům o československou vojenskou historii je známé, že právě před tamní ikonickou cihlovou zdí vznikaly poslední snímky parašutistů-agentů odesílaných na tajné operace. Ostatně, vrátí se do domu jsou na české návštěvníky již dobře připraveni.

V sobotu 9. listopadu 2019 ráno vedly první kroky členů výpravy na londýnský hřbitov Brompton ve čtvrti Kensington. Hřbitov byl koncipován jako městský park a díky blízkosti Královské nemocnice Chelsea byl dlouhodobě využíván i pro pohřbívání vojenských osob. Během druhé světové války zde byli pochováni také dva vojáci československé zahraniční armády, kteří v Londýně zemřeli v důsledku nemoci. Jedná se

o vojína Josefa Kadeřábka z Velcí (Jince) a vojína Stanislava Borina z Mnichova. Hroby obou dvou se nacházejí u západní hřbitovní zdi, v oddělení O a jsou v dobrém stavu. Členové ČsOL i u nich položili věnce a zapálili svíčky.

Bratr Viktor Šimek se ještě vrátil do Westminsterského opatství, kde se zúčastnil veřejné mše a položil věnec ČsOL k Hrobu Neznámého bojovníka.

Posledním dnem výpravy členů ČsOL do Londýna byla neděle 10. listopadu a tím, že se jednalo o nejbližší neděli jedenáctému listopadu, byl tento den již zmiňovanou Vzpomínkovou nedělí. V letech druhé světové války byly vzpomínkové akce k výročí konce první světové války přesunuty na nejbližší neděli a tato tradice zůstala zachována dodnes. Největší veteránská organizace ve Spojeném království – Královská Britská legie (Royal British Legion) – pořádá během Vzpomínkové neděle tradiční pochod, jehož trasa vede z nádvoří Horse Guard Parade přes třídu Whitehall ke Kenotafu (podle toho se akci někdy přezdívá Cenotaph March) a podél parku St James Park zpět na nádvoří bývalých kavaleristických kasáren. Přitom pokládají defilující delegace současných i bývalých vojáků Commonwealthu i dalších hostů své věnce z vlčích máků u Kenotafu před zraky britské královny. Přesně v jedenáct hodin se nejen v Londýně, ale i v dalších zemích Commonwealthu vše ztiší a oběti jsou připomenuty dvěma minutami ohlušujícího ticha.

Mezi diváky byli i členové ČsOL a po tomto zážitku měla výprava za sebou vše, co si předsevzala a její účastníci se mohli odebrat na letiště a domů. Některým snad tato návštěva „vlkomakového“ Londýna utkví v paměti více než ostatním. A plní emocií z britské Vzpomínkové neděle se mohli již druhý den zúčastnit akcí ke Dni válečných veteránů hned na několika místech České republiky. Doufejme, že i v českém prostředí se těmto akcím jednou dostane podobné vážnosti, okázalosti a hlavně angažovanosti veřejnosti. ■

Legionárska výstava a prednáška v Kuneráde

br. Ferdinand Vrabel
člen Republikového výboru ČsOL

Obec Kunerad a Rajecká dolina boli v rokoch 1944–1945 strediskami odbojového hnutia a významnej partizánskej činnosti v južnej časti Žilinského okresu a príkladom malého územia, ktoré povstalci dokázali napriek nemeckej presile udržať takmer celý mesiac. Odbojárom v tom výdatne pomáhal – okrem odvahy a statočnosti – aj charakter krajiny – husté lesy a kopce Strážovských vrchov a Malej Fatry. Táto oblasť s približne štyridsiatimi obcami sa významne zapísala do dejín protifašistického vystúpenia na Slovensku. Zásluhou Občianskeho združenia OZ AKURAD so sídlom v Kunerade bola k 75. výročiu SNP vydaná publikácia, ktorá mapuje toto významné obdobie v tomto regióne. Hlavnú váhu povstaleckých bojov v Rajeckej doline niesla II. Slovenská partizánska brigáda Milana Rastislava Štefánika sformovaná koncom augusta 1944 v Turci. Odtiaľ po vypuknutí Povstania prešla do Rajeckej doliny, ktorú ovládala takmer celý september. V obranných bojoch s nemeckými jednotkami sa vyznamenal veliteľ brigády Viliam Žingor. Povstalecké pozície v Rajeckej doline obsadili Nemci po tuhom odpore partizánov až 25. septembra. Povstalci ustúpili vyššie do hôr a držali sa v rozptýlených skupinách v okolitých horách až do oslobodenia v apríli 1945.

Malebná obec Kunerad leží v čarovnom prírodnom prostredí Rajeckej doliny obklopenej Strážovskou hornatinou (jej súčasťou sú aj Súľovské vrchy), Malou a Veľkou Fatrou. Táto oblasť južnej časti Žilinského okresu má významnú a slávnu kapitolu z rokov odboja proti nemeckej okupácii našich krajín. Len o niekoľko kilometrov odtiaľ sa nachádza obec Poluvsie, rodisko Jozefa Gabčíka, hrdinu a priateľa Jana Kubiša, ktorí spolu 27. mája 1942 v Prahe-Holešovičkách svojou vojenskou akciou ukázali Čechom a Slovákom, ale aj celému svetu, že naše národy sa nevzdali a vedia bojovať a odplatiť sa za zločiny nacistov.

V Rajeckej doline, Kuneráde a okolí pôsobili v rokoch 1944–1945 významné partizánske skupiny, ktoré túto oblasť dokázali proti nemeckej presile po vypuknutí Slovenského národného povstania udržať až do 25. septembra 1944. Kunerad je známy aj príchodom povstaleckého oddielu českých žandárov

z Moravskej Ostravy, americkými a francúzskymi posilami, Obranou a obsadením Kuneradu i vypálením zámku, osudmi obyvateľov po zatlačení povstalcov do hôr atď. II. Slovenská partizánska brigáda M. R. Štefánika vznikla v turčianskej obci Sklabiňa krátko pred vypuknutím SNP 25. augusta 1944 zo slovenského oddielu dovedy pôsobiaceho v I. Československej partizánskej brigáde M. R. Štefánika. Zo Sklabiňe odišla ráno 28. augusta 1944 s bojovou úlohou obsadiť nemecké obce v Turci a na hornej Nitre (v tzv. Hauerlande) a eliminovať tak prípadnú hrozbu pre SNP zo strany radikálov z nemeckej Deutsche Partei, ktorí slúžili v dobrovoľníckej polovojskovej organizácii Freiwillige Schutzstaffel. Jednotka odišla najprv do Turčianskeho Svätého Martina, kde sa k nej pridali posily z Dolného Kubína a tak počet tohto útvaru vzrástol až na 350 členov. Z Turčianskeho Sv. Martina potom pokračovala cez obec Bystričku (známu pobytom profesora a prezidenta T. G. Masaryka a jeho rodiny) a Trebostovo do Valče, ktorá sa stala významnou základňou partizánov. To dnes v týchto pripomínajú pomníky a pamätné tabule a udržiavaná partizánska zemľanka.

V Kuneráde pôsobila II. Slovenská partizánska brigáda M. R. Štefánika, ktorá vznikla v auguste 1944 v turčianskej obci Sklabiňa a potom sa presunula do Rajeckej doliny so štáбом na zámku Kunerad. Jej uznávaným veliteľom bol Viliam Žingor, ktorý, žiaľ, po februári 1948 neunikol represii a po falošnom obvinení, že je anglický špión bol odsúdený na smrť a popravený.

Obec je na svoju odbojovú históriu hrdá a pôsobí tu preto aj veľmi agilné občianske združenie Oz Kunerad, ktoré si každoročne pripomína významné udalosti z minulosti obce, usporadúva pietne spomienky pri pomníku SNP, výstavy, besedy a ďalšie akcie pre mládež aj širokú verejnosť. Toto občianske združenie v spolupráci s Nadáciou M. R. Štefánika v Bratislave a s ostravskou mestskou organizáciou Svazu bojovníkov za svobodu usporiadalo peknú akciu – výstavu o československých légiách spojenú s besedou. Vďaka za úspešné podujatie patrí bratovi Jirkovi Francírkovi z Ostravy, ktorý sa na akcii predviedol vo vladivostockej uniforme, starostke obce pani Mgr. Monike Kaveckej a predsedníčke OZ Kunerad pani Mgr. Petre Dubeňovej. ■

„VÁLKA NEKONČÍ!“ mezinárodní konference Československé obce legionářské

Ve dnech 22.–23. listopadu se stal konferenční sál Hotelu Legie dějištěm dalšího ročníku mezinárodní konference Československé obce legionářské, tentokrát s názvem „Válka nekončí“. Letošní setkání profesionálních i amatérských historiků ze zahraničí i tuzemská kriticky reflektovalo především 100 let staré události roku 1919, těsně navazující na ukončení světového válečného konfliktu.

Program konference byl symbolicky rozdělen na tematiku směřující zejména do oblasti dějin a událostí československého vojenského kontingentu uzavřeného ruskou občanskou válkou na Sibiři a na historické aspekty vojenské stabilizace československého pohraničí v roce 1919, zejména v rámci bojů na Slovensku. Letošní konference zároveň pootevřela hned několika příspěvky dveře k dalšímu ročníku, tematicky zaměřenému na sociální aspekty navrátilců z bojišť, cestu legionářů do Československa i vznik prvních legionářských a veteránských organizací v nové republice.

Na letošní konferenci přijala pozvání celá řada vzácných hostů ze zahraničí. Poměrně silně byla zastoupena skupina ruských historiků, převážně se sdružujících v rámci Jednoty ČsOL v Jekatěrinburku, jejichž přednášky rekapitulovaly vystoupení Čs. armádního sboru proti bolševikům v roce 1918 a zároveň odraz činnosti čs. legionářů v oblasti Uralu, ať už z pohledu vojenského, uměleckého nebo politicko-ekonomického. Profesor Nikolaj Dmitriev představil rozsáhlou analýzu problematiky válečných zajatců v oblasti Uralu, Alexandr Kručinin seznámil posluchače s novými výsledky výzkumu zlomového okamžiku – tzv. Čeljabinského incidentu. O podnikatelských aktivitách čs. legií v Rusku naopak přednášela autorka nové knihy na dané téma paní PhDr. Daniela Brádlarová, Ph.D.

Rok 1919 a roli italské vlády při stabilizaci jižních částí Slovenska uvedl svoji přednáškou italský historik Lamberto Ferranti, na nějž navázali přednáškami i bratři Karel Ludvík a Lukáš Lexa. Události z těsně poválečného československého pohraničí naopak zazněly v podání Radka Andonova a Ondřeje Vašaty.

Závěrem konference zazněly poutavé přednášky o institucích a spolcích, které byly nositelkami válečné tradice i sociálního zázemí vojáků v nové republice. Určitým přesahem do novějšího období byly pak zcela poslední přednášky bratrů Martina Lokaje a Ferdinanda Vrábela, které se zabývaly propojením legionářů a meziválečného četnictva a role bývalých legionářů v bojích ve Slovenském národním povstání.

Konference pořádá Československá obec legionářská v rámci projektu Legie 100 již od roku 2013, a i ta letošní přinesla velké množství nového a nepoznaného, stejně tak otevřela poutavé diskuse nejenom nad odbornými, ale i všeobecnými aspekty našich novodobých dějin. Závěrem je nutné především poděkovat všem účastníkům za ochotu sdílet výsledky své mnohaleté práce a pevně věříme, že nám bude zachována přízeň i pro další konferenční období. ■

V BRNĚ SE OPĚT STŘÍLELO

„O pohár předsedy ČsOL“

text br. Jiří Filip
foto br. Martin Výlet

Před druhou adventní nedělí, v sobotu 7. prosince 2019, se uskutečnila s podporou Ministerstva obrany ČR, tradičně v brněnské střelnici Trigger Servis, střelecká soutěž, v níž se tříletná družstva jednot ČsOL utkala v souboji o putovní Pohár předsedy ČsOL. V loňském roce si ho vystřílelo družstvo Jednoty ČsOL v Jablonci nad Nisou, a po roce jej zástupci jednoty v čele s br. Karlem Krátkým na soutěž přivezli, aby se o něj znovu svedli střelecký zápas.

Ve třech střeleckých disciplínách změřilo své dovednosti 45 bratří a sester v rámci 15 družstev. Nejvyššího celkového počtu bodů (775) dosáhla trojice z novojičínské jednoty – br. Zdeněk Plhal, br. Vladimír Sitta a br. Václav Bičan. Druhé místo obsadilo družstvo jednoty Valtice, které se každoročně umísťuje na stupních vítězů. Ve složení – br. Evžen Petřík, br. Jiří Stehno a br. Ondřej Skypala – získali 767 bodů. Medailová družstva letos uzavřeli bratři z Jednoty ČsOL v Opavě – br. Robert Hopjan, br. Jiří Kaštil a br. Jan Suchánek – s celkovými 745 body.

Nejlepším střelcem se stal člen nejlepšího družstva br. Zdeněk Plhal s výsledkem 282 bodů. Následoval jej s 274 body předseda přerovské jednoty br. Lukáš Kotek a třetí místo obsadil neúspěšnější střelec valtické jednoty br. Jiří Stehno s 271 body.

Z uplynulých střelb si tak putovní pohár odvezli naši bratři z Jednoty ČsOL v Novém Jičíně. Nezbyvá, než se těšit na střelby příští a nechat se překvapit, kdo si držení čestného poháru vybojuje příště. ■

XI. ročník memoriálu mjr. i. m. Bohumila Vávrů a ppor. i. m. Václava Martínka

text ses.
Marcela Ludvíková
foto br. Petr Pokovba

JEDNOTA ČSOL V JINDŘICHOVĚ HRADCI „BR. STANISLAVA BERANA“

Vsobotu 12. října se členové jindřichohradecké jednoty Československé obce legionářské sešli na již 11. ročníku střelecké soutěže, která nese název „Memoriál mjr. i. m. Bohumila Vávrů a ppor. i. m. Václava Martínka“. Při zahájení, jako již tradičně, uctili památku obou těchto válečných veteránů zahraničních misí AČR minutou ticha. Ředitel soutěže, br. Karel Ludvík, rovněž připomněl, že v letošním roce je soutěž konána i u příležitosti 75. výročí Karpatsko-dukelské operace. Poté již následovalo poučení ohledně chování na střelnici, které poskytl tajemník soutěže br. Petr Pokovba, a samotné zahájení soutěže.

V letošním roce se soutěžilo ve střelbě z pistole Glock 17 a útočné pušky vz. 58. V každé střelecké disciplíně měli soutěžící k dispozici tři rány nástřelné a deset ran soutěžních. Doplňkovou disciplínou byl hod granátem na cíl.

Zúčastnilo se celkem 60 střelců a střelkyň, kteří sestavili celkem 20 tříčlenných družstev. Největší zastoupení měli členové a členky ČSOL a novodobí váleční veteráni, dále členové Klubu historie letectví, klubů vojáků v záloze, Svazu důstojníků a praporčíků AČR, klubu výsadkových veteránů, klubu vojenských důchodců, příslušníci AČR i Aktivních záloh a účastníci z řad občanské veřejnosti. Účastníci byli rozděleni do tří kategorií – členové ČSOL a novodobí váleční veteráni tvořili kategorii A, příslušníci Ozbrojených sil, sborů a složek tvořili kategorii B a kategorie C byla určena pro další hosty.

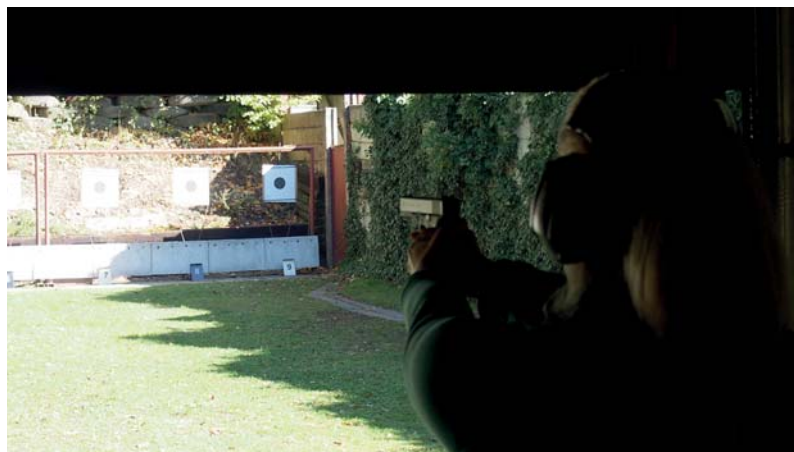
Ve střelbě z pistole byl nejvyšší dosažený výsledek 90 bodů ze 100 možných. Ve střelbě z útočné pušky byl nejvyšší dosažený výsledek 89 bodů ze 100 možných. A v hodu granátem byl nejvyšší dosažený výsledek 21 bodů z 30 možných.

Vyhlášení výsledků memoriálu se ujal starosta města Jindřichův Hradec Ing. Stanislav Mrvka, pod jehož záštitou se tato akce konala.

V kategorii A vyhrálo družstvo „Jednota ČSOL Boletice A“ ve složení br. Josef Adler, br. Jindřich Paroubek a br. Ivan Novotný s celkovým počtem 487 dosažených bodů.

V kategorii B vyhrálo družstvo „KVZ ÚVS JH B“ ve složení Arnošt Bicek, br. Čestmír Vondráček a Petr Pokovba ml. s celkovým počtem 467 dosažených bodů.

V kategorii C vyhrálo družstvo „Muzejníci“ ve složení Jana Fedrová, Lukáš Hadrava a Jan Svobodný s celkovým počtem 389 dosažených bodů.

Absolutním vítězem v soutěži jednotlivců se stal br. Josef Adler z družstva „Jednota ČSOL Boletice A“, na druhém místě se umístil Robert Kutil z družstva „Old Soldier Boys“ a na třetím místě Petr Pokovba ml. z družstva „KVZ ÚVS JH B“. Mezi ženami byla nejúspěšnější Slávka Poslušná z družstva „KHL JH A“, druhé místo obsadila Jana Fedrová z družstva „Muzejníci“ třetí místo obsadila Pavla Glückseligová z družstva „Sázeči“.

Soutěž se každoročně koná za finanční podpory Ministerstva obrany České republiky a Československé obce legionářské. Poděkování patří všem, kteří se podíleli na zabezpečení konání této akce, především tajemníkovi soutěže br. Petru Pokovbovi st., stejně tak spravedlivým rozhodčím pod vedením Ing. Zdeňka Kruby, ale také sponzorům, díky kterým můžeme ocenit vítěze za jejich dosažené výsledky. ■

Veteránská kanada 2019

text br. Petr Tolar

foto br. Petr Maxim, br. Tomáš Marek

JEDNOTA ČsOL V PLZNI

V sobotu 5. října 2019 uspořádala plzeňská jednota Československé obce legionářské pro své členy, jejich známé a rodiny branný den zahrnující pochod po celkem pěti stanovištích s plněním úkolů – Veteránskou kanadu. Jedno ze stanovišť zajišťovali bratři z klubu vojenské historie 6. hraničářský prapor „Sibiřských úderníků“ v historických stejnokrojích československé armády.

I letos se tradiční „kanada“ konala v lesích v okolí Chlumčan u Dobřan. Start pochodu byl u železniční zastávky, cíl ve zhruba deset kilometrů vzdálené hájovně. Zde byla i možnost vyzkoušet si na střelnici palbu z několika střelných zbraní. Samozřejmě nechybělo dobré občerstvení a účastnický diplom pro všechny, kteří se rozhodli strávit podzimní sobotu v krásné přírodě a dobré společnosti. Včetně pořadatelů se akce zúčastnilo okolo čtyřiceti lidí.

Veliký dík patří hlavnímu organizátorovi, br. Aleši Vranovskému, který na akci poprvé představil svůj nový Jeep, ale i všem ostatním sestřím a bratrům, kteří přiložili ruku k dílu. ■

Pamětní deska gen. Františka Vávry

JEDNOTA ČsOL V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

text br. Bohumír Tomášek

foto KVV České Budějovice

Dne 16. listopadu 2019 se uskutečnilo ve Straňanech slavnostní odhalení pamětní desky jihočeskému legionáři, brigádnímu generálovi Františku Vávrovi u příležitosti 130 let od jeho narození, a to na jeho rodném domě č. p. 18.

O dhalení pamětní desky organizovala Jednota ČsOL v Českých Budějovicích prostřednictvím místopředsedy br. Bohumíra Tomáška. Na organizaci se podílela i obec Doudleby-Straňany, v čele se starostou Zdeňkem Šmídem a kronikářem PhDr. Janem Šimánkem. Slavnostního odhalení desky se

účastnila jednotka Aktivní zálohy AČR, která nese čestný název „Pěší rota brigádního generála Františka Vávry“ a patří pod velení Krajského vojenského velitelství s ředitelem plk. gšt. Ing. Aloisem Urbanem. Pamětní desku odhalil předseda českobudějovické jednoty pplk. v. v. Milan Čajdík se starostou obce a ředitelem KVV. Pamětní desku pak posvětil farář Dominik Ettler z farnosti Římov. Slavnostní ráz oslavě dodala účast pěveckého sboru Doudleban, který zapěl státní hymnu České republiky a píseň Čechy krásné, Čechy mé.

Odhalení se rovněž účastnil pravnuke generála Vávry, pan Erik Beneš, a osobní řidič gen. Vávry pan Miloslav Křivanec (94 let). Účastnili se i členové Klubu vojenské historie v dobových stejnokrojích čs. legií a členové zdejšího HZS. ■

Zájezd ČsOL jednoty Bruntál pro studenty gymnázia v Bruntále

JEDNOTA ČsOL V BRUNTÁLE „34. PĚŠÍHO PLUKU STŘELCE J. ČAPKA“

Ve čtvrtek 31. října 2019 se uskutečnila dějepisná exkurze studentů maturitních tříd VIII. A a 4. A Všeobecného a sportovního gymnázia v Bruntále do dvou částí Slezského zemského muzea, které přibližují tematiku druhé světové války.

Čtyřicet studentů se svými učiteli dějepisu nejprve zavítalo do Národního památníku II. světové války v Hrabyni. Zde za výkladu průvodců přítomní shlédli stálou expozici nazvanou Doba zmaru a naděje, která přibližuje hlavní mezníky našich národních dějin od mnichovské dohody v roce 1938 až do osvobození našich zemí v květnu 1945. Podrobněji se věnuje život v protektorátu, dává přehled o čs. zahraničním odboji, dotýká se holocaustu, koncentračních táborů a velký prostor je věnován i bojům Ostravsko-opavské operace na jaře 1945.

Ve správní budově památníku žáci shlédli výstavu Smutný osud země, která pojednává o situaci na území Slezska a severní Moravy v období mezi mnichovskou dohodou a vypuknutím druhé světové války a ve venkovní expozici si účastníci prohlédli vojenskou techniku používanou v Ostravsko-opavské operaci. Na závěr si ověřili své znalosti vyplněním pracovních listů.

Z Hrabyně se studenti vydali do Areálu čs. opevnění v Hlučíně-Darkovičkách, kde se od průvodců dozvěděli základní informace o opevňovacím systému první republiky, který vznikl v letech 1935–1938. Poté si prohlédli pěchotní srub MO-S 19 Alej, který byl vybudován v III. stupni odolnosti a dnes je zrekonstruován do původní podoby z roku 1938.

Průvodci velmi podrobně seznámili studenty s vybavením bunkru a realisticky popsali život vojáků v tomto opevnění.

Poděkování patří Ústředí Československé obce legionářské v Praze a její jednotě v Bruntále, které finančně podpořily tuto vzdělávací exkurzi. ■

Připomínání historických událostí první až druhé světové války

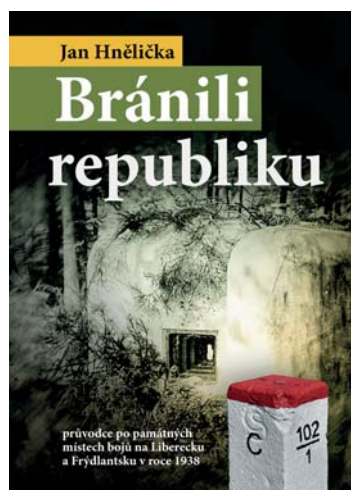
br. Jan Hnělička

JEDNOTA ČSOL V LIBERCI

Iv průběhu letošního podzimu uspořádala liberecká jednota za podpory Libereckého kraje několik vzpomínkových a osvětových akcí, které se věnovaly především významným kulatým a půlkulatým výročím. V rámci projektu „Připomínání historických událostí I. až II. světové války“ proto bratři J. Hnělička a V. Kříček uspořádali v Krajské vědecké knihovně v Liberci pětidílný přednáškový cyklus.

První přednáška na téma „Přepadení Polska v září 1939 a československý odboj“ se konala 19. září a zaměřila se především na 80. výročí vypuknutí druhé světové války, vznik Českého a Slovenského legiónu i některé jeho příslušníky, pocházející z Libereckého kraje. Dále následovala 17. října přednáška „Vylodění v Normandii a československý odboj“, při níž bylo připomenuto 75. výročí operace „Overlord“ a participace československého zahraničního odboje.

Dne 29. října na ni navázala přednáška „Československá samostatná obrněná brigáda u Dunkerque 1944–1945“, během které bylo vzpomenu mimo jiné i 75. výročí dvou velikých útoků na německou posádku a také na rodáka z regionu armádního generála Aloise Lišku. Při obou říjnových přednáškách mohli zájemci rovněž zhlédnout výstavku modelů obrněné brigády, kterou zajistil br. J. Zahradník a dále se seznámit s výstrojí a výzbrojí československé zahraniční

armády na západě i některých spojeneckých jednotek, o což se postaral br. J. Palič z poděbradské jednoty.

Poté se 13. listopadu uskutečnila přednáška k 80. výročí „17. listopadu 1939“, při které byl prezentován domácí odboj v Protektorátu Čechy a Morava a příběh vzniku Mezinárodního dne studentstva. Závěrečná přednáška 27. listopadu s názvem „Boj s Maďary o Slovensko 1919“ představila u příležitosti 100. výročí maďarsko-československé války problematiku ustanovování hranic nového státu po prvním světovém konfliktu, podíl československých legionářů i domácího vojska v bojích o Slovensko a nakonec jejich poválečné působení v libereckém regionu. Zmíněna byla Jednota Československé obce legionářské pro Liberec a okolí, Sdružení československých dobrovolců v Podještědí 1918–1919 a v neposlední řadě Svaz československé domobrany z Itálie, odbočka Liberec.

Vyjma přednáškového cyklu jednota vydala v rámci letošního projektu průvodce „Bránili republiku“ br. J. Hněličky, ve kterém podrobně shrnul a rozšířil dosavadní poznatky o památních místech bojů na Liberecku a Frýdlantsku. Průvodce naši členové oficiálně představili při zářijových a říjnových vzpomínkových akcích na rok 1938 v Hrádku nad Nisou, Habarticích, Heřmanicích a Srbské. U této příležitosti byly v Habarticích a Heřmanicích zásluhou novoborského předsedy br. J. Doškáře odhaleny dvě nové busty Tomáše Garrigua Masaryka coby dar Československé obce legionářské. K závěru roku se jednotě podařilo vydat měsíční kalendář „Bojovali za vlast“. V něm bratři J. Hnělička, M. Votava a J. Zahradník představili osudy dvanácti příslušníků II. československého zahraničního odboje, kteří pocházeli z Libereckého kraje či v něm po válce žili. Jednalo se například o tankistu Bruna Krause, letce Ottu Pavlu, parašutistu Rudolfa Waltra a nebo WAAFku Edith Weitzenovou. ■

PIETNÍ SETKÁNÍ U KAMENE REPUBLIKY

JEDNOTA ČsOL V JINDŘICHOVĚ HRADCI „BR. STANISLAVA BERANA“

Vsobotu 2. listopadu 2019 uspořádal Klub vojenské historie 29. Pěší pluk „Plk. J. J. Švece“ Jindřichův Hradec ve spolupráci s Jednotou ČsOL v Jindřichově Hradci „br. Stanislava Berana“ a 44. lehkým motorizovaným praporem Jindřichův Hradec pietní setkání u Kamene republiky, které se během let stalo již pravidelnou vzpomínkou na oběti, které přinesli obránci naší vlasti v letech 1936–1939.

Každoroční uctění památky padlých příslušníků Stráže obrany státu, vojáků, četníků, policistů a příslušníků finanční stráže je konáno u příležitosti výročí založení Stráže obrany státu, která byla vytvořena na základě vládního nařízení č. 270/1936 Sb. (vládní nařízení schváleno dne 23. října 1936).

Pietní setkání je již tradičně symbolicky situováno před budovu bývalého oddělení finanční stráže Peršlák, kde je umístěn i Kámen republiky.

Celé pietní setkání zahájil v 10.00 hodin nástup čestné stráže, která je pravidelně doplněna i o příslušníky Armády České republiky a Policie České republiky. Poté se slova ujal br. Jan Kalkus, který celé pietní setkání provázel slovem. Následovalo položení kytic přítomnými delegacemi ke Kamenu republiky. Následně br. Jan Kalkus krátce připomněl motivy pietního setkání a s úctou se vyjádřil o činech tehdejších příslušníků Stráže obrany státu. Krátké, ale velmi potřebné a žádoucí pietní setkání uzavřela minuta ticha, následována tóny někdejší československé hymny. ■

Oslavy 28. října v Plzni a Dobřanech

JEDNOTA ČsOL V PLZNI

text br. Petr Tolar
foto br. Jaroslav Karas, P. Šístek

Oslavy státního svátku 28. října jsou každoročně připomínány snad ve všech českých městech a obcích. Nejinak je tomu i na českém západě, kde se členové plzeňské jednoty Československé obce legionářské pravidelně účastní vždy několika akcí k výročí vzniku samostatného československého státu. Letošní 101. výročí československé samostatnosti slavili plzeňští legionáři v Plzni a Dobřanech, nehledě na další akce, které se v souvislosti s tímto výročím konaly v menších obcích.

Plzeňské oslavy vzniku republiky měly opět celodenní program, kdy bylo možné využít výjimečné otevírací doby řady památek a veřejných budov, v mnoha případech i se symbolickým vstupným za 28 korun. Slavnostní vzpomínkové shromáždění se pak uskutečnilo od 17 hodin u památníku Národního osvobození na náměstí T. G. Masaryka. Mezi čestné strážce Sokola, Junáka, Českého svazu bojovníků za svobodu a Městské policie Plzeň se připojili také členové Československé obce legionářské ve stejnokrojích legionářů z Ruska, Francie i Itálie s praporem plzeňské jednoty.

Na přistaveném pódiu vystoupili představitelé krajské i městské samosprávy, jejichž přednesy byly tlumočeny do znakového jazyka, a došlo i na slavnostní složení slibu novými příslušníky Městské policie Plzeň. S projevem vystoupil hejtman Plzeňského kraje pan Josef Bernard a primátor města Plzně pan Martin Baxa. Oba dva apelovali na občanskou angažovanost k uchování demokracie a svobody, za kterou naši předkové bojovali. Po projevech a slibu došlo na položení květinových darů k památníku, jehož součástí je socha prvního československého prezidenta, budovatele samostatného

státu a nezpochybnitelného morálního vzoru Tomáše Garrigua Masaryka. Po zástupcích kraje, města, městského obvodu či univerzity, došlo na vlastenecké spolky. Za plzeňskou jednotu ČsOL položili věnec bratři Hus a Karas a sestra Jandíková.

Po ukončení pietního aktu u památníku na náměstí T. G. Masaryka se většina přítomné veřejnosti přesunula do Jagellonské ulice, kde se od 18 hodin řadil lampionový Průvod světél. Ten již pevně zakořenil v programu Plzeňských oslav vzniku republiky a získal si oblibu. Na čele, za státní vlajkou a prapory nesenými bratry sokoly, se ho zúčastnili také členové ČsOL v historických stejnokrojích. Průvod prošel Klatovskou třídou, Smetanovými sady a ulicí Bedřicha Smetany na náměstí Republiky, kde celé plzeňské oslavy zakončil slavnostní ohňostroj.

Podobným lampionovým průvodem začaly od 18 hodin také dobřánské Oslavy 101. výročí vzniku Československa. Bratři z plzeňské jednoty Československé obce legionářské, členové Klubu vojenské historie Hraníčářský prapor 6 „Sibiřských úderníků“ a Klubu vojenské historie Posádkového velitelství v Dobřanech zajistili čestné strážce ve stejnokrojích 2. dragounského pluku domácího vojska a stejnokrojích československé branné moci z meziválečného období. Se státní vlajkou a replikou praporu 2. dragounského pluku domácího vojska vyšli na čele průvodu od parkoviště u vlakového nádraží na náměstí T. G. Masaryka.

Na hlavním dobřánském náměstí, pod věží zvonice kostela sv. Mikuláše, se uskutečnil pietní akt u památníku Obětem válek. Při této příležitosti byla replika praporu dobřánských dragounů z rukou pana starosty Martina Sobotky dekorována památeční stuhou města Dobřan s nápisem „1919–2019“. Ta odkazuje na událost, ke které v Dobřanech došlo před sto lety, 14. října 1919, kdy proběhlo slavnostní odhalení praporu 2. dragounského pluku domácího vojska, na nějž se skládali sami dragouni. Tehdy se jednalo o velkou událost, které se zúčastnily všechny politické organizace a spolky z Dobřan včetně delegací z Plzně. Zároveň stuha připomíná zapojení dobřánských dragounů domácího vojska do bojů za ještě mladou Československou republiku na Těšínsku a na jižním Slovensku. ■

Oslava vzniku Československa a uctění památky padlých v první světové válce

JEDNOTA ČSOL VE STRAKONICÍCH

text br. David Maňhal
foto František Jirsa

V pondělí 28. října uspořádalo město Sedlice ve spolupráci s Československou obcí legionářskou, jednotou Strakonice a SDH Sedlice připomínku 101. výročí vzniku Československa s uctěním památky padlých v první světové válce.

Před začátkem hlavních pietních aktů v Sedlici jsme objeli osady a při pietních aktech zde položili věnce k pomníkům padlých. Začínali jsme ve 13 hod. u pomníku padlých v osadě Holušice, pokračovali v Mužeticích a Němčicích. Všechny tyto pietní akty probíhaly stejně, po přivítání účastníků hlavním řečníkem Davidem Maňhalem následoval projev starosty města Sedlice, pana Vladimíra Klímy. Pan starosta v něm velmi výstižně přirovnal naši republiku ke 101leté dámě a přečetl její chorobopis. Následoval proslov Davida Maňhala, který připomněl význam 28. října jako dne vzniku naší moderní státnosti a jeho odkaz. Připomněl i některé události první světové války a zmínil se i o konkrétních pomnících padlých v jednotlivých osadách. Následovalo kladení věnce a uctění památky padlých delegacemi. Za delegaci města Sedlice to byl pan starosta Vladimír Klíma a paní místostarostka Kateřina Brabcová, za SDH Sedlice to byli velitel sboru František Doušek, Zdeněk Kylberger, za hasičky Barbora Doušková a Lenka Podsklanová. Poté následovaly státní hymny. Památku padlých jsme uctili i minutou ticha za zvuků Večerky. Stejný průběh měly i pietní akty v Mužeticích a Němčicích. Nejpočetnější účast na pietních aktech v osadách byla v Mužeticích, kde u pomníku padlých místní občané zapálili i svíčky.

Od 15 hod. začínaly hlavní pietní akty v Sedlici. Jako první jsme uctili památku ruského legionáře Martina Taliána, padlého u Zborova, u jeho rodného domu. David Maňhal stručně připomněl život Martina Taliána a jeho působení v čs. legiích v Rusku. Paní místostarostka Kateřina Brabcová zarecitovala na počest legionáře Martina Taliána báseň Ladislava Stehlíka *Zborovským*. Následovalo zavěšení věnce k pamětní desce na rodném domě a uctění památky Martina Taliána delegacemi města Sedlice, SDH Sedlice a Čs. obce legionářské.

Následovalo uctění památky poručíka ruských legií Josefa Šavrdy u jeho rodného domu. David Maňhal opět připomenul jeho život a statečný boj ve službách srbské dobrovolnické divize a ruských legií. Oslavnou báseň „*Drahý strýčku*“, kterou v roce 1937 napsal sedlický děkan Matěj Kolařík k počti Josefa Šavrdy, přednesla hrdinova prapraneteř, paní Hanka Hrdličková.

Hlavní pietní akt se konal u pomníku obětem světových válek na náměstí TGM. Pan starosta Vladimír Klíma opět na úvod shrnul

101 let republiky v podobě jejího chorobopisu. David Maňhal ve svém proslovu kromě významu a odkazu 28. října a události první světové války zmínil i osobnost prvního československého prezidenta T. G. Masaryka a tradici oslav 28. října v Sedlici v době první republiky. Poté přednesla paní místostarostka báseň „*Vlasti na uvítanou*“ od Antonína Sovy, kterou při oslavách 28. října v Sedlici v roce 1920 recitovala žákyně 2. třídy měšťanské školy v Sedlici Anna Hokrová. Následovalo opět kladení věnců, státní hymny a Večerka. Po skončení byla v zasedací místnosti radnice pro zájemce připravena tematická výstava k první světové válce a tiskové materiály Čs. obce legionářské. Čestnou stráž tvořili praporečníci SDH Sedlice a vojáci v historických uniformách c. a k. 11. píseckého pěšího pluku, čs. legií v Rusku a čs. armády.

Všechny 3 pietní akty v Sedlici proběhly i před kamerou regionálního zpravodajství České televize. Po jejich skončení byl se sedlickými členy Československé obce legionářské, br. Davidem Maňhalem a br. Miroslavem Šavrdou, natočen rozhovor, který byl ještě tentýž den odvysílán ve Studiu ČT 24, ve Zprávách od 17:30 hod.

Děkuji všem občanům, kteří se oslav zúčastnili, panu starostovi, paní místostarostce, veliteli, hasičkám a hasičům SDH Sedlice, praporečnickům i dobrovolníkům čestné stráže v historických uniformách, br. Miroslavu Šavrdovi i jeho dceři, paní Hance Hrdličkové. Věřím, že se oslavy 28. října stanou v Sedlici a jejích osadách obnovenou každoroční tradicí. Stojí přeci za to připomenout si hlavně v tento sváteční den tradici svobody a demokracie v naší zemi jako základu naší moderní státnosti a na chvíli se tak zastavit a udělat si čas na tuto oslavu. ■

Odhalení pamětní desky Josefu Poledňákovi

JEDNOTA ČsOL VE VALAŠSKÉM MEZIŘÍČÍ

text br. Milan Pilmajer, br. Tomáš Rusek
foto Město Valašské Meziříčí

V letošním roce Československá obec legionářská zorganizovala řadu akcí spojených s připomínkou 100. výročí bojů o celistvost a hranice Československa v roce 1919. Nebylo tomu jinak i ve Valašském Meziříčí. Jednota ČsOL ve Valašském Meziříčí připomenula tyto události uspořádáním výstavy ve spolupráci s Ministerstvem obrany České republiky s názvem Obrana hranic Československa v letech 1918–1919, dále přednáškou na téma „Sedmidenní válka na Těšínsku“ přednesenou historikem Mgr. Ondřejem Kolářem. Vyvrcholením připomínek bylo zřízení pamětní desky rodákovi z Valašského Meziříčí italskému legionáři Josefu Poledňákovi, který byl smrtelně raněn v bojích na Těšínsku.

Jednota ČsOL Valašské Meziříčí realizovala výrobu pamětní desky Josefu Poledňákovi v rámci projektu Legie 100. Místo pro umístění pamětní desky bylo zvoleno v budově Gymnázia Františka Palackého ve Valašském Meziříčí, jelikož je to jedna z mála dochovaných budov spojených s osobností Josefa Poledňáka. Návrh pamětní desky vypracoval br. BcA. Jiří Veřmiřovský. Historický výzkum, mapování života a smutného konce padlého legionáře pomohl zpracovat historik z Jednoty ČsOL Ostrava 1 br. Mgr. Tomáš Rusek.

Realizaci slavnostního odhalení připravila Jednota ČsOL ve Valašském Meziříčí a město Valašské Meziříčí za účasti místostarostky města Yvony Wojaczkové. „Jsem moc ráda, že ani po sto letech, jež letos uplynuly od úmrtí Josefa Poledňáka, nezapomínáme na oběť, kterou položil v boji za samostatný československý stát. Vážíme si jí o to víc, že se jednalo o valašskomeziříčského rodáka a absolventa místního gymnázia. Je důležité připomínat si naše předky, kteří hrdě bojovali za naši svobodu,“ uvedla místostarostka Yvona Wojaczková a Gymnázium Františka Palackého Valašské Meziříčí.

Na slavnostní odhalení pamětní desky 3. září 2019 odpoledne dorazily do auly Gymnázia Františka Palackého ve Valašském Meziříčí desítky návštěvníků, kterým na úvod zahrála dechová hudba Valašského Meziříčí. V úvodním proslovu připomenul předseda jednoty ČsOL Valašské Meziříčí br. Milan Pilmajer: „Jeho posledním přáním však bylo, aby byl pohřben v rodném městě.“ a doplnil, „Dlouhá desetiletí bylo na Josefa Poledňáka zapomenuto a pietní místa spojená s jeho osobou zanikla. Těší nás, že jsme tuto historickou křivdu alespoň částečně napravili vznikem pamětní desky. Podařilo se nám tak lidem znovu přiblížit jeho osobnost spojenou s bojem za samostatný československý stát.“

Čestnou stráž u odhalení pamětní desky zajistili členové místního oddílu Sokolské stráže. Samotného odhalení se zúčastnil rodinný příslušník Josefa Poledňáka pan Vladimír Dospěl, paní místostarostka PaedDr. Yvona Wojaczková a ředitel gymnázia Mgr. Mojmír Zetek. Poté zazněla aulou hymna České republiky, v podání pěveckého sboru gymnázia Basové G. Tím slavnostní odpoledne neskončilo. Studenti historického kroužku gymnázia představili návštěvníkům také další významné legionáře spojené s budovou školy. Na závěr návštěvníci zhlédli projekci dobových záběrů z Těšínska a pohřbu padlých spolubojovníků Josefa Poledňáka v „sedmidenní válce“.

Pamětní deska byla odhalena prozatímně na podstavci. Po vydání závazného stanoviska památkového úřadu, bude deska přesunuta do vestibulu gymnázia. Zde bude

připomínat osud bývalého studenta a legionáře Josefa Poledňáka nejen studentům ale i všem příchozím návštěvníkům školy.

V následujícím roce u příležitosti výročí 129. narození Josefa Poledňáka plánuje jednota ČsOL Valašské Meziříčí vydat publikaci připomínající významné legionářské osobnosti místního gymnázia.

Josef Poledňák

Narodil se 3. února 1891 ve Valašském Meziříčí. Po ukončení základního vzdělání nastoupil studium na valašskomeziříčském gymnázium. Postupně se stal jednatelem akademického klubu „Palacký“ a předsedou literárního spolku „Rozkvět“. Byl také členem České strany národně sociální, za kterou jako řečník vystoupil hned při několika příležitostech. Po ukončení gymnaziálních studií absolvoval abiturientský kurz v Brně a živil se jako účetní. Povinnou vojenskou službu nastoupil jako tzv. jednoletý dobrovolník a po roce byl přeřazen do zálohy jako

desátník. Po vyhlášení první světové války nastoupil službu u 57. pěšího pluku, tvořeného z většiny haličskými Poláky. V létě 1918 jej nacházíme na italské frontě, kde se účastnil poslední rakousko-uherské ofenzívy Velké války na řece Piavě. Přestože se císařským jednotkám podařilo nakrátko vytvořit na levém břehu předmostí, skončila ofenzíva nezdarem. Během ústupových bojů byl desátník Poledňák 23. června 1918 u Fossalta di Piave zajat italským útočným oddílem – ardity. Jako zajatec putoval nejprve do rozřadovací stanice ve Ferrare a následně do zajateckého tábora v Avezzanu. Právě tam se 31. srpna 1918 přihlásil do československé legie a 22. září byl zařazen v hodnosti desátníka k 5. rotě II. praporu nově zformovaného 35. střeleckého pluku. Po vyhlášení příměří byly československé jednotky v Itálii reorganizovány na armádní sbor o síle 20 000 mužů. Josef Poledňák se dočkal povýšení na četaře a strážmistra. Po příjezdu do vlasti shrnul své pocity příbuzným v dopise: „Líbám vás všechny co svobodný vojnín na svobodné půdě. Radostí se chvěji. Jásám. Jsem hrd, že jsem docílil vyššího stupně co Čechoslovák.“ Jednotky italské legie, vracející se jako první část naší zahraniční armády koncem prosince 1918 do Československa, byly k zajištění státní suverenity okamžitě přeměšovány na neklidné Slovensko. Poledňákův pluk se tak v lednu 1919 ocitá posádkou v Žilíně, kde jej také zastihne rozkaz k odjezdu na Těšínsko. Toto hraniční území

na východě českých zemí se stalo po rozpadu habsburské říše předmětem sporu mezi Československem a Polskem. Jelikož na sporném území ohlásilo Polsko na 26. ledna volby do ústavodárného Sejmu a odvolání do armády, rovnající se výkonu státní svrchovanosti, rozhodlo se Československo reagovat vojenským obsazením celého území. Hlavní síly, jejichž základem byly prapory 21. střeleckého pluku francouzské legie, vyrážely 23. ledna 1919 z Moravské Ostravy, zatímco italská legionáři 35. střeleckého pluku měli útok podpořit od jihu úderem přes Jablunkovský průsmyk. Po několikadenních bojích československé síly zatlačily početně slabší polské oddíly na obrannou linii řeky Visly. Poslední den bojů 31. ledna útočil za mrazů dosahujících až -26°C strážmistr Josef Poledňák se svou 5. rotou na silně opevněnou ves Kyselov. V nejnepříjemnějších bojích posílá následující hlášení: „Levé křídlo naší roty nemůže vpřed frontálně – t.j. moje četa a kulomet, prosím o zasažení posilou do levého boku.“ Pět minut po daném hlášení byl zasažen střelou do míchy. Po dvouměsíčním boji tomuto zranění 27. března 1919 podlehl v nemocnici v Moravské Ostravě. Jeho poslední přáním bylo, aby byl pohřben v rodném městě. Jeho hrob se nedochoval, neboť starý hřbitov na Králově ulici byl roku 1964 zrušen, ovšem vzpomínka na Josefa Poledňáka přežívá díky péči Jednoty Československé obce legionářské ve Valašském Meziříčí dodnes. ■

Den válečných veteránů a připomenutí 30. výročí sametové revoluce v Třebestovicích ses. Jitka Fortelná

JEDNOTY ČSOL PRAHA 1 A PRAHA 10

Po roce, dne 10. listopadu 2019 ve 14.00 hod., již za větší účasti místních občanů, jsme se sešli opět u třebestovického pomníku na Návsi. Důstojně jsme uctili památku všech padlých ve světových konfliktech.

Za účasti člena Republikového výboru ČSOL a předsedy Jednoty ČSOL Praha 10 br. Petra Říhy, paní starostky Jitky Váňové, místostarosty pana Kamila Kroulíka a kronikáře obce pana Josefa Marka jsme se poklonili u pomníku, který byl odhalen před 90 lety, 28. října 1929, na památku padlým sousedům a příbuzným Třebestovických v první světové válce.

Sešli jsme se zde, abychom si připomněli 101. výročí ukončení první světové války. Následující den 11. listopadu v 11 hodin to připomněl zvon míru v Italském Roveretu, ale i zvony v celé Evropě – včetně českých měst a obcí – okamžik podepsání kapitulace Německým císařstvím.

Dnes už si mnoho lidí ani neuvědomuje, jak složitá byla situace v nové republice ve 20. letech. V rámci národního usmíření byly pomníky padlým budovány takřka

v každé obci k zachování památky obětí světové války bez rozdílu. A tak na nich můžeme číst jak jména těch, kteří padli v rakousko-uherské armádě, tak i těch, kteří věřili v samostatnou Československou republiku a za tuto ideu položili život.

Také muži z Třebestovic bojovali a umírali za císaře pána a jeho rodinu na východní frontě proti carskému Rusku. V březnu 1915 padl v Rusku Josef Borecký, v květnu 1915 František Potměšil, dne 8. října 1915 padl Josef Blabula, v červnu 1916 František Pokorný, o rok později, František Pobuda. A tím seznam padlých zdaleka nekončil a dosáhl zde uvedeného počtu 14. Ten patnáctý padl již za novou republiku v bojích na Slovensku. Čest jejich památce.

Na závěr pietního aktu, při kterém byly přednášeny básně k jednotlivým tématům a projevy výše uvedených představitelů obce, byla slavnostně zasazena Lípa svobody u příležitosti 30. výročí Sametové revoluce za vydatné pomoci přítomných občanů.

Můžeme si tedy říci, že se již připomínka Dne válečných veteránů stala v naší obci tradicí. ■

Plzeňská vzpomínka na válečné veterány

text br. Petr Tolar
foto br. Daniel Malý, br. Petr Tolar

JEDNOTA ČSOL V PLZNI

V jedenáct hodin, jedenáctého dne a jedenáctého měsíce, roku 1918 vstoupilo v platnost příměří, kterým skončily boje první světové války. V zemích západní Evropy se toto výročí připomíná jako Den vzpomínek nebo Den příměří. V České republice je 11. listopad Dnem válečných veteránů, kdy si připomínáme nejen oběti obou světových válek, ale i dalších konfliktů. Každoročně se k těmto vzpomínkám připojuje také plzeňská jednota Československé obce legionářské.

V Plzni se 11. listopadu 2019 v 11 hodin uskutečnilo vzpomínkové shromáždění ke Dni válečných veteránů a k 101. výročí ukončení první světové války tradičně u Památníku válečných veteránů (Pomník padlým za svobodu, mír a demokracii) v parku Homolka na náměstí Milady Horákové v Plzni-Slovanech. Akci pořádala plzeňská jednota ČsOL a Krajské vojenské velitelství Plzeň.

I přes mrazivé počasí se v pondělí dopoledne u památníku sešlo značné množství lidí, představitelů samospráv, válečných veteránů, příslušníků ozbrojených sil, zástupců spolků a organizací, členů klubů vojenské historie, studentů a žáků i široké veřejnosti. S úvodním projevem vystoupil ředitel KVV Plzeň plukovník Milan Sklenář. Svůj projev přednesli také hejtman Plzeňského kraje pan Josef Bernard a primátor města Plzně pan Martin Baxa. Za plzeňskou jednotu ČsOL vystoupil místopředseda jednoty br. Miroslav Hus, který připomněl poslední chvíle první světové války. Po projevech došlo na položení květinových darů k pomníku, u kterého stály čestné stráže s prapory.

Během shromáždění došlo také na předání ocenění Krajského vojenského velitelství Plzeň a Sdružení válečných veteránů ČR Plzeňského kraje lidem, kteří se zasadili o prezentaci Armády České republiky. Mezi oceněnými byl i br. praporčík Jaroslav Tlsták, člen plzeňské jednoty ČsOL, který celou akci za KVV Plzeň moderoval. Díky ses. Štěpánce Skálové vystoupila pěvecká skupina The Foamies, která pro Den válečných veteránů nacvičila píseň „In Flanders Fields“,

kteří odkazuje na symbol jedenáctého listopadu – vlčí mák. Českou státní hymnu zahráli členové dechového orchestru Základní umělecké školy Chválenická pod vedením dirigenta Jana Candry. Pietní shromáždění pak zakončil plukovník Sklenář.

Jako tradičně, se i letos vypravili členové plzeňské jednoty ČsOL uctít památku dvou vojáků AČR, kteří položili život při výkonu své služby v Afghánistánu. Nejprve ve Štěnovicích u hrobu podpraporčíka in memoriam Nikolaje Martynova, který zemřel 3. května 2007 na následky zranění při sesuvu půdy u Mazar-E Sharif. Následně v Mokrouších u pomníku štábního praporčíka in memoriam Patrika Štěpánka, který zemřel 5. srpna 2018 na následky zranění po útoku sebevražedného atentátníka u spojenecké základny Bagrám. Na obou místech byly položeny kytice a zapáleny svíčky. ■

Den válečných veteránů 2019 v Sedlici

JEDNOTA ČsOL VE STRAKONICÍCH

text br. David Maňhal
foto František Jirsa

V neděli 10. listopadu uspořádali sedličtí členové Československé obce legionářské (ČsOL) David Maňhal a Miroslav Šavřda ve spolupráci s městem Sedlice a Českým svazem žen Sedlice připomínku Dne válečných veteránů.

Od 13.00 hod. jsme v Radomyšli uctili památku letce RAF a místního rodáka Jana Matějky u jeho rodného domu položením kytice a zapálením svíce.

Od 14.00 hod. probíhala v zasedací místnosti sedlické radnice tvůrčí dílna pro děti s výrobou vlčích máků pod vedením členek Českého svazu žen Sedlice, kterým chci tímto moc poděkovat. Zároveň během celého odpoledne probíhala i sbírka Paměti národa, kde mohli návštěvníci za doporučený příspěvek získat i vlčí mák, kterým přispěli na natáčení rozhovorů s pamětníky a válečnými veterány, aby se na jejich příběhu nezapomnělo. V zasedací místnosti radnice bylo možné si prohlédnout malou výstavu věnovanou válečným veteránům první a druhé světové války, prezentaci nadací Post Bellum – projektu Paměť národa a Regi Base, které připomínají a podporují válečné veterány, nebo si odnést tiskové materiály Čs. obce legionářské nebo Paměti národa.

Ve 14.30 hod. jsme na hřbitově v Sedlici uctili památku obětí první světové války zapálením svíce se symbolem Dne válečných veteránů – vlčím mákem, na jejich hrobě.

Od 15 hod. se pak na náměstí TGM u pomníku Obětem světových válek uskutečnil pietní akt za válečné veterány za účasti sedlických členů ČsOL, paní místostarostky Kateřiny Brabcové, zástupců SDH Sedlice a Policie ČR a členů čestné stráže v historických stejnokrojích čs. legií v Rusku, Čs. samostatné obrněné brigády a čs. meziválečné armády. David Maňhal přivítal všechny účastníky a ve svém projevu zmínil význam Dne válečných veteránů, jeho historii a odkaz pro dnešek, zmínil i významná výročí, která jsme si v tomto roce připomněli. Následoval krátký proslov paní místostarostky

spojený s poděkováním organizátorům. Poté již byla k pomníku položena kytice, zazněly státní hymny České a Slovenské republiky. Následovala Večerka, při které byla zapálena svíce s vlčím mákem – symbolem válečných veteránů.

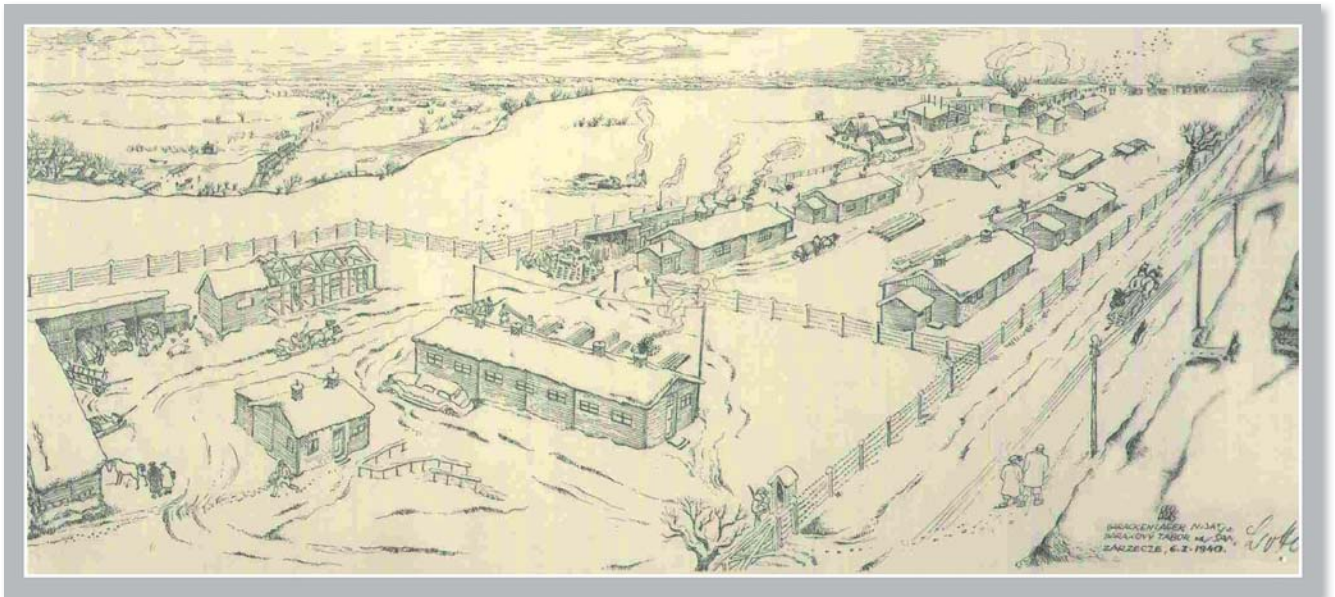
Chci tímto poděkovat všem, bez jejichž podpory a pomoci by se připomínka Dne válečných veteránů neuskutečnila, panu starostovi Vladimíru Klímovi, paní místostarostce Kateřině Brabcové, delegaci SDH Sedlice, Policie ČR, členkám Českého svazu žen, dobrovolníkům historické čestné stráže a dobrovolnicím, které obcházely přítomné s kasičkou společnosti Post Bellum. ■

Konečná stanice Nisko nad Sanem, krok ostravských židů do neznáma.

JEDNOTA ČsOL V OPAVĚ

Před 80 lety, 18. října 1939, bylo z Moravské Ostravy odvečeno na tisíc židovských mužů. Jejich transport na území nacisty obsazeného Polska byl první z nekonečné série, která provázela vraždění evropských Židů. Ke smutnému výročí byl 18. října 2009 na hlavním nádraží v Ostravě odhalen památník jako „památka obětem prvního deportačního transportu Židů v Evropě z Ostravy do Niska nad Sanem“.

Židovská komunita v Moravské Ostravě během první republiky představovala velmi pestrá společnost, diferenciovanou jak jazykově, tak ekonomicky. V tomto období se stala druhou největší a nejvýznamnější na Moravě a třetí – po Brně a Praze – v Československu. Při sčítání lidu v roce 1930 si z 6 865 vyznavačů izraelského náboženství 2 267 obyvatel zapsalo židovskou národnost.

ODEJÍT NECHTĚLI

Vyhrocující se situace na evropské politické scéně během 30. let 20. století – především pak po anšlusu Rakouska a podepsání Mnichovské dohody v září roku 1938 – začala být důvodem alespoň pro některé skupiny židovského obyvatelstva, aby vážně přehodnotily své dosavadní postoje a začaly se zajímat o možnost odchodu z okleštěné země. Přesto se většina obyčejných lidí z Moravské Ostravy a jejího okolí k tak razantnímu postupu neodhodlala. Navíc většina obyvatel židovského vyznání asi tajně doufala, že situace se snad přece jen nějak vyřeší.

I když negativních zpráv ve formě nejrůznějších zákazů pro židovské obyvatelstvo v průběhu roku 1939 přibývalo geometrickou řadou. V září 1939 gestapo provedlo i soupis Židů zdržujících se v Ostravě. Dne 9. října 1939 musela Židovská náboženská obec v Moravské Ostravě sestavit během 24 hodin seznamy mužů od 15 do 55 let, „dobrovolně“ se hlásících k „přeškolení.“ Deportace na východ byla veřejnosti prezentována jako dobrovolné přeškolení a měla vyvolávat dojem, že se jedná především o vlastní iniciativu židovských nábožen-

ských obcí. Ve skutečnosti jí koordinoval Adolf Eichmann a organizačně jí zajišťovalo gestapo. Cíl přeškolení – Nisko nad Sanem – se tak stal smutným primátem, kterým se Ostrava zapsala do dějin holocaustu. Tento první pokus o deportaci židovského obyvatelstva v rámci tzv. konečného řešení židovské otázky, který se uskutečnil již na podzim roku 1939 na „vzorku mužů“ z Moravské Ostravy a jejího okolí, nebyl naštěstí dotažen až do úplného konce. A tak zcela výjimečně měl alespoň pro ty, kteří v nízkém táboře přežili, na chvíli šťastný konec.

ODJÍŽDĚLI TAJNĚ

Již 17. října 1939 se v Jízdárně na dnešní Jízdárenské ulici povinně shromáždili všichni takto evidováni židovští muži s výstrojí, jejímž základem byl kufr, velký batoh a menší chlebník, dostatek prádla a oblečení včetně věci na zimu. Odtud pak asi 900 mužů směřovalo za značného utajení na nádraží

v Přívoze. Druhý den v 8 hodin ráno se transport vydal přes Bohumín a Krakov do Niska nad Sanem. Odjezd měl zůstat v utajení, ale přesto se díky informacím železničářů alespoň některým příbuzným deportovaných podařilo zahlédnout své blízké. Vedle osobních vagonů byly do soupravy zařazeny i nákladní s potřebným stavebním materiálem pro postavení baráků v táboře, jejichž plány museli již počátkem října 1939 zhotovit židovští stavitelé. Transport musel být soběstačný i z pohledu stravování, a proto byly tři uzavřené vagony naloženy potřebnými potravinami, jejichž „dobrovolnými dodavateli“ byli židovští obchodníci.

TÁBOR – NESTAČIL

Dějiny tábora v Nisku se začaly psát 19. října 1939. I přes všechno plánování se ukázalo, že vytýčený blátivý prostor pro tábor není schopný tak vysoký počet osob pojmout, neboť v poměrně krátkém časovém sledu přijely další transporty se židovskými muži z Katovic a Vídně. Proto bylo přistoupeno k razantnímu snížení počtu deportovaných. V táboře jich nakonec bylo ponecháno jen kolem 500. Ostatní byli vyhnáni k tehdejší sovětské hranici. Někteří z nich byli na útěku zastřeleni.

KDO PŘEŽIL, JEL NA SIBIŘ

Ti, kteří útrapy mimo tábor přežili, byli později zajati a většinou se stali oběťmi stalinských deportací na Sibiř, část z nich se po letech dostala do Svobodovy armády v Buzuluku. Mezi známá jména vojáku, patří např. Emanuel Gramiš, Kurt Markowitz, Bedřich

Kopold, Arnošt Steneira Leo Roth; výčet jmen je obsáhlý. Ti „šťastní“, kteří v táboře zůstali, se nakonec v dubnu 1940 vrátili zpět domů do Moravské Ostravy.

JEDEN Z MNOHA PŘÍBĚHŮ

Do paměti se mi zapsal osud rodiny Ericha a Dory Salomonovičových. Je mnoho lidských osudů, o kterých je možno napsat, připomenout je. Ten-

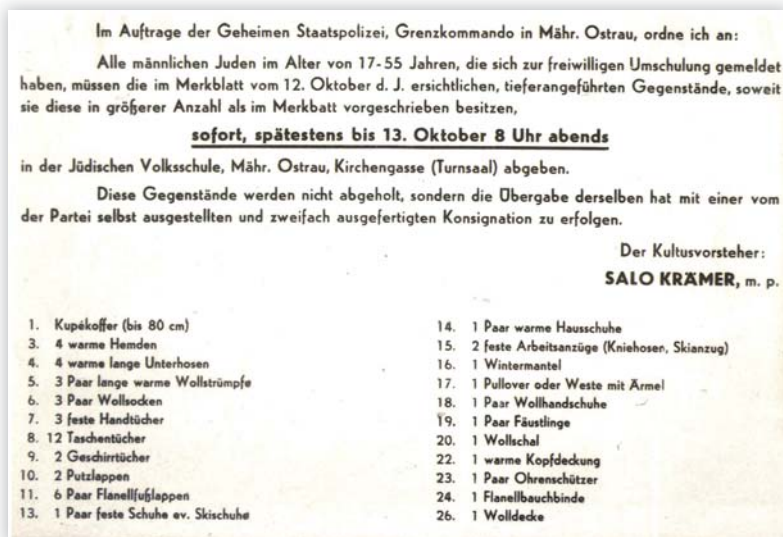
to příběh vyprávěl jejich syn Michal, který často vzpomínal na svého otce, který byl zařazen do transportu jako strojní inženýr. Pracoval v rafinérii minerálních olejů v Ostravě-Přívoze. Dětství prožil šťastně v dobře situované rodině, zlom přišel s okupací a vznikem protektorátu. Maminka s chlapci se odstěhovala do Prahy v naději, že z Prahy by bylo přece snad ještě možno se vystěhovat. Tam za nimi přijel i otec, který se vrátil z Niska nad Sanem. Nicméně v roce 1941 byla rodina z Prahy deportována jedním z prvních transportů do ghetta Lodž. Otec pracoval v továrně a bral sebou i osmiletého Michala, který se stal jakýmsi zámečnickým učněm. Aby vůbec dosáhl na pracovní stůl, museli mu zhotovit vyvýšený podstavec. Jeho maminka pracovala v ghettu v papírenské výrobě. Kdo pracoval, dostával něco jídla. Životní podmínky v Lodži byly kruté, stará městská čtvrť, úzké uličky, v obytných místnostech nebyl rozvod vody ani odpad a mnohdy ani elektřina. Hlad, nakažlivé choroby. Mladšího tříletého bratra Josefa maminka neustále skrývala, protože hrozily razie, kdy děti a staré lidi nacisté nemilosrdně likvidovali.

Když se blížila Rudá armáda, ghetto bylo likvidováno. Většina jeho obyvatel skončila ve vyhlazovacích táborech. Rodinu Salomonovičových také odvezli do Auschwitzu, ale protože Němci potřebovali vycvičené pracovníky do kovopřemyslu (hlavně šlo o výrobu zbraní), tak jako zázrakem přečkali pár týdnů a byli odesláni do KZ Stutthof. Po jejich příjezdu oslovil důstojník SS vězně, že obdrželi zásilku vitamínů, a kdo z řad vězňů se necítí zcela dobře, ať se o ně přihlásí. Později se

Geheime Staatspolizei — Stapostelle Brünn			
Nachrichten-Übermittlung			
Namen		Raum für Eingangsstempel	
Tag	15. 10. 1939	Zentralstelle Mähr. Ostrau.	
Monat	10.	Eingangs: 16. 10. 39	
Jahr	1939	3 Adressen:	
Beförbert		Mittel:	
Tag		St. Nr.:	
Monat		Telegramm — Fernspruch — Fernschreiben	
Jahr		Fernspruch	
+ KRAKAU NR. 330 15/10 1203 = BRU =			
= AN ES-HAUPTSTURMFUEHRER G U E N T H E R, GREKO			
MAEHRISCH OSTRAU. =			
= EISENBAHNSTATION FÜR TRANSPORTE IST N I E S K O AM			
SAN. — ANKOMME IN MAEHR. — OSTRAU HEUTE SONNTAG. =			
GEZ. E I C H M A N N, SS-HSTUF+			

Michal divil, proč jeho zkušený otec takovým slibům uvěřil. Ale jeho otec doufal, že pro své děti získá nedostatkové vitamíny a proto vystoupil z řady. Místo toho tatínka a ostatní, kdo se přihlásili, zavraždili. Michal jen viděl, jak mrtvého otce z baráku vynášeli a neutišitelně se rozplakal.

Zbytek rodiny v roce 1944 přemístili do Drážďan, kde Němci narychlo zařídili továrnu na výrobu zbraní. Tábor spadl pod Flossenbürg. Aby chlapci mohli být ubytováni s matkou, přepsal jim lágrový písař jména na dívčí Michaelu a Jozefku. Michal musel jako všichni ostatní 12 hodin denně, a někdy i déle, sedm dní v týdnu pracovat na výrobě munice. Malý Josífek se zas musel schovávat před kontrolami. Ovšem 13. února 1945 šestiletého chlapce kontrola objevila. Zítra tu ten malý nebude, přikázali. Což znamenalo – zlikvidovat. Jenže té noci přišlo masivní bombardování, prakticky celé Drážďany byly v troskách. Michal vzpomínal na strašnou noc – a když ráno vyšli ze sklepa, vše kolem bylo rozbito, spáleno, horký asfalt se lepil na nohy. Továrna zničena. Mnoho vězňů zahynulo. V tom zmatku však zapomněli na rozkaz dítě zabít a to ho zachránilo. Vězňové včetně Michala pak museli odklízet trosky a vynášet mrtvé. Odvezli a ubytovali je v Pirně, což byl také vedlejší tábor patřící k Flossenbürgu. Jenže stále nebyl konec války. Vězňové, kteří to vše přežili, měli být odvedeni do svého základního tábora, tedy do Flossenbürgu, což znamenalo ujít pěšky vzdálenost přibližně 250 kilometrů. Pochod smrti nastoupila i maminka Dora s oběma dětmi. Šli přes naše území a někde poblíž Domažlic je začalo odstřelovat bojové letadlo. SS rozkázali ulehnout do příkopu. Když letadlo zmizelo, začali SS hned řvát: Los, Los, Juden! Měli naspěch. Jenže Dora přikázala dětem, ať zůstanou tiše ležet – možná je považovali za mrtvé – a tak transport pokračoval dál bez nich.

Až do konce války se skrývali v okolí Domažlic, kde poprosili českého sedláka o trochu jídla a ten jim dal hrnec uvařených brambor. Prý od té doby patřily brambory na loupačku mezi jeho nejmilejší jídla. O tématice holocaustu přednášel žákům základních škol a studentům středních škol v Moravskoslezském kraji. Pro představa – v období čtyř let besedoval cel-

kem na 67 školách, besedoval i se studenty v Drážďanech a Flossenbürgu.

To je jen jeden osud rodiny, která přežila útrapy války. Zajisté by se mohlo napsat o dalších osudech ostravských rodáků, kteří byli odvezeni do koncentračních táborů a káznic.

Ve čtvrtek 17. října 2019 se konalo vzpomínkové setkání u ostravského hlavního nádraží u památníku připomínající tuto událost. U památníku zazněly česká a izraelská hymna, židovské písně i modlitba. Vzpomínkového aktu se zúčastnili primátor Tomáš Macura, zástupkyně izraelského velvyslanectví, představitelé Federace židovských obcí v ČR a také polská generální konzulka a další společenské organizace. U této příležitosti se konal koncert hebrejských písní, kterou připravil pan Tomáš Novotný z Ostravské univerzity se sborem ADASH. Pro všechny přítomné to byl nezapomenutelný zážitek. Celé kulturní vystoupení se neslo v přátelské atmosféře.

Této tématice byla věnována výstava v Archivu města Ostravy, kde byl na 11 panelech přiblížen osud ostravských Židů, kteří byli jako první zařazeni do transportu Niska nad Sanem. Návštěvníkovi této výstavy běhal mráz po zádech, jak bylo s těmito lidmi zacházeno. Zakončením tohoto tématu byla přednáška vnuka Kamila Rodana, který svého dědečka nikdy nepoznal, přesto zmapoval jeho osud od transportu až po návrat v roce 1945 v řadách Svobodovy armády. Přednášku uspořádalo Centrum Pant v Ostravě.

Děkuji všem organizátorům a účastníkům této nádherné akce, která se nezapomenutelně vryla do všech srdcí. ■

Národní dům na Smíchově, kde byla
dne 8. ledna 1920 založena
Církev československá husitská

Vztah Církve československé husitské k prezidentu Tomáši G. Masarykovi v době první republiky podle dobových pramenů

ThDr. Tomáš Butta
VIII. patriarcha
Církve československé husitské

Církev československá husitská, která si v roce 2020 připomíná své 100. výročí, navazuje na myšlenkový a duchovní odkaz Jana Husa a české reformace. Historicky vznikla z hnutí katolického modernismu na počátku 20. století. Byli to právě vlastenecky orientovaní kněží modernisté v českých zemích, kteří se stavěli na rozdíl od prorakousky orientované hierarchie jednoznačně kladně ke vzniku samostatného československého státu 28. října roku 1918. Vysoká hierarchie tehdejší Římskokatolické církve byla svými postoji během první světové války v české společnosti zdiskreditována a ani po vzniku Československé republiky nedošlo u hierarchie k zásadnímu názorovému obratu a k podpoře nové republiky. Pasivně vyčkávala a jen pomalu se přizpůsobovala novým poměrům.

Naproti tomu Jednota katolického duchovenstva sdružující modernisticky orientované kněze přijala politickou svobodu a vznik samostatného československého státu velice kladně. V dokumentu ze shromáždění konaného právě v den 28. října 1918 je uvedeno, že „*radostně vítá historický den uznání československé říše a přeje z nadšeného srdce zdar a požehnání Boží.*“ Kladný a věrný vztah k politické samostatnosti vlastenecky smýšlejících kněží našel vyjádření i v bohoslužebném slavení, jak dokládá Český misál z roku 1920 s nadpisem „*Na slavný den české svobody (28. říjen)*“. Mešní formulář obsahuje známý úryvek z Komenského závěti umírající

matky Jednoty bratrské vyjadřující důvěru v Boha, že „*po přejití vichřic hněvu vlada věcí tvých k tobě se zase navrátí, ó lide Český.*“ Podle tohoto formuláře sloužili liturgii kněží nově vzniklé Československé církve v roce 1920. V této mši slavené v národním jazyce k památnému dni 28. října zaznívala modlitba: „*Všemohoucí věčný Bože, jenž jsi nám dal dočkatí se radostného dne svobody, osvět srdce i mysl naši, abychom svobody této vždy a všude obětavě hájili. Po vůli Pána našeho Ježíše Krista.*“ (Český misál 1920, s. 180)

Zakladatelská generace Církve československé (husitské) chápala politickou svobodu českého národa jako důležitý předpoklad pro rozvíjení jeho svobodného duchovního a náboženského života. Karel Farský v kázání z roku 1923 uvádí: „*Máme za to, že národní a kulturní převrat náš, zahájený 28. října, je už tak pokročilý, že je na čase, by se veškerá společnost k němu přihlásila i duchovně.*“ Představitel Církve československé husitské měli jednoznačně kladný vztah k osobnosti a promýšleli dílo filozofa a prvního prezidenta T. G. Masaryka. Masarykův boj o náboženství byl jednak zápasem proti náboženskému církevnictví a formalismu, a přitom současně kritikou pohodlné a nemyslivé náboženské lhostejnosti. V dokumentu, který je spojen se vznikem Církve československé (husitské), v tzv. Provolání z 10. ledna 1920 je uvedena Masarykova myšlenka, že „*česká otázka je stále ještě otázkou náboženskou.*“ Z Masarykových myšlenek o náboženství čerpali a na ně reagovali teologové

Církve československé (husitské) Karel Farský, Karel Statečný, Alois Spisar, František Kovář, František Kalous a další. Je u nich zcela zřejmá blízkost Masarykově filozofii českých dějin zhodnocující kladný význam české reformace – husitství a bratrství jako náboženského a etického hnutí. Toto Masarykovo pojetí od počátku ladilo s tím, jakou tradici nová křesťanská církev zejména zdůrazňovala, na kterou duchovně navazovala a kterou aktualizovala. Byl to teolog Karel Statečný, který na prvním zasedání prvního sněmu v roce 1924 vyslovil program „dokončení české reformace“ ve smyslu navazování a aktualizace duchovního dědictví tohoto období. Úkolem Církve československé husitské je přibližovat náboženský, křesťanský obsah husitství a celé české reformace. Ve svém referátu Karel Statečný uvádí: „Speciálním úkolem, který připadá církvi československé, bude dobudovat toto dědictví otců tak, jak by se bylo utvářelo, kam by bylo asi dospělo, kdyby ve svém vývoji nebylo bývalo přerušeno a zadrženo... Chceme se pokusit husitské a českobratrské učení podávat tak, jak by si je byli představovali husité a Čeští bratři, kdyby se byli dožili našeho věku. Jinými slovy: chceme si vytvořit náboženství a vybudovat církev, která by vyhovovala představám nynějšího člověka... Proto dovoluujeme si prohlásit, že fundamentální náš program zní: dokončení české náboženské reformace.“ (Zpráva o I. řádném sněmu církve československé. Praha 1924, s. 41)

V roce 1921 se na prezidenta Masaryka obrátili dopisem dva představitelé Církve československé – dr. Karel Farský a Emil Dlouhý Pokorný. Podávají informace o nové církvi a jejím vývoji a také se s naléhavostí na prezidenta obracují s žádostí o podporu v konkrétních bodech. Tento dopis z 30. června 1921 je uložen v archivu Masarykova ústavu v Praze. Masaryk si některé věty dopisu podtrhl tužkou, jak to bylo jeho zvykem. Dopis je zakončen takto: „Pane presidente! Víme, že ráčíte býti starostmi a pracemi přetíženi a že potřebujete zotavení a klidu. Ale v zájmu naší republiky a jejích občanů Vás prosíme snažně: Račte tyto informace o církvi československé vzíti na laskavé vědomí a blahosklonně svým pokynem zakročiti u ministerstva vyučování a národní osvěty, u ministerstva vnitra, jakož i zejména u ministerského předsednictva. My v odměnu republiky za každou blahovůli prokázanou našemu dílu a jeho lidem pracujeme k její konsolidaci a upevnění jejího ducha v lidských duších už předem, ne z pouhé vděčnosti jen, nýbrž z povinnosti, s kterou se ztotožňujeme.“ Karel Farský zaslal prezidentu Masarykovi své spisy, na které prezidentská kancelář reagovala poděkováním.

Prezident Masaryk sledoval vznik a vývoj Církve československé od počátků. Při Masarykově návštěvě Brna v září roku 1921 byl pozdraven i tehdejší předsedou rady starších ing. Karasem. Masaryk odpověděl na jeho pozdravný projev těmito slovy: „Mohu vás ubezpečit – a jsem přesvědčen, že to již víte – že stopuji všechna opravdová hnutí s velkou sympatií. Také poměry, z nichž se rodí vaše církev, mám stále na mysli. Vytyčujete velmi krásný program. Jsem přesvědčen o vaší loajálnosti a buďte ujištěni, že budu vždy hájit svobody náboženské.“ (Cesta demokracie. Soubor projevů za republiky. Svazek druhý 1921–1923, Praha 1934, cit. s. 93)

I přes Masarykovu blízkost k reformačním církvím, zejména Českobratrské evangelické i Církvi československé, kterou nazval „husitská“ ve spise Světová revoluce, nemohl pochopitelně jako prezident upřednostňovat žádnou z církví a náboženství. V rozhovorech se spisovatelem Emilem Ludwigem Masaryk uvádí: „Máme v republice nejenom více národností, nýbrž také víc církví. Jsou tu katolíci, pravoslavní, nová církev československá, opírající se o husitství, protestanté mnoha denominací, izraelité, bezkonfesní. Náboženská svoboda. Já

Kostel sv. Mikuláše v Praze na Staroměstském náměstí, kde byla ČČSH vyhlášena dne 11. ledna 1920

ovšem jsem a musím být prezidentem pro všechny; rozumí se, že žádám touž svobodu pro přesvědčení své.“ (Duch a čin. Rozmluvy s Masarykem, s. 164–165)

Osobnost prezidenta Masaryka vzbuzovala úctu a respekt u duchovních i laiků Církve československé husitské. V Liturgii podle dr. Karla Farského byla zařazena modlitba za prezidenta Masaryka určená pro památné dny: „Za zdraví našeho prezidenta Masaryka, aby mu Bůh ve zdraví a síle dopřál osvětlení a šlechetně vést veškeré občanstvo republiky ke blahu a štěstí, modleme se k Hospodinu...“ (Liturgie /Mše/ z roku 1924)

V roce 1924 se konalo první zasedání prvního sněmu Církve československé v Národním domě na Smíchově. Sněmu předsedal první patriarcha dr. Karel Farský. V zahajovací části vystoupil delegát sněmu Petr Gajdik s návrhem zaslat pozdravný dopis prezidentu Masarykovi. Uvedl jej slovy: „Bratři a sestry! Při dnešním sněmu musíme vzpomenout jednoho, kdo opravdu bez bázně a proti všem pustil se do boje o kulturní přerod národa našeho i o jeho samostatnost a činil to výhradním cílem svého životního snažení, vzpomenout prezidenta Masaryka. Navrhují, abychom mu poslali tento projev: Panu prezidentu T. G. Masarykovi t. č. v Topolčánkách. Delegáti všech náboženských obcí církve československé z Čech, Moravy a Slezska, zastupující přes půl milionu z celé duše Vám oddaných občanů, shromáždění počtem 308 delegátů na prvním řádném sněmu církve československé v Praze, vzpomínajíce s radostí a vděčností na Vás v tomto historickém okamžiku a majíce na paměti Vaše životní snahy o očistu náboženského

života, prohlašují, že v boji o lepší náboženství neustanou. Váš náboženský program je naším programem. Současně prosíme Vás, abyste nám v těžké naší práci na dokončení české reformace svoji mravní podporou byl nápomocen.“ (Zpráva o I. řádném sněmu církve československé konaném ve dnech 29. a 30. srpna 1924 v Praze-Smíchově, cit. s. 11) Následovalo hlasité vyjádření nadšeného souhlasu ze strany přítomných delegátů v Národním domě na Smíchově.

V roce 1925, kdy slavil prezident Masaryk své 75. narozeniny, vyšel v církevním tisku Český zápas návrh mešní formuláře k této příležitosti od duchovního Štěpána Vlčka z Tábora (ČZ 1925, č. 10, s. 6). V rámci této slavnostní bohoslužby s připomenutím prezidentova jubilea jako Vstup (introitus) jsou zařazeny verše z Žalmů: „Požehnáni tobě udělíš Hospodin ze Siona, a ty spatřuj dobré věci po všechny dny života svého“ (Ž 128,5), „Žalmy zpívejte Hospodinu, zvěstujte mezi národy skutky jeho!“ (Ž 9,12). Tuto příležitostnou liturgii prostupovala modlitba za vlast, kterou se modlili věřící podle textu ze Zpěvníku. Jako epistolní čtení (lectio) je uvedeno čtení z listu Jakubova o víře, která má být spojena se skutky (Jk 2,14–17). Čtení evangelia (evangelium) bylo zvoleno podle Jana o víře v Syna a věčném životě (J 7,37–40). K obětování (offertorium) je zvolen verš ze Žalmu 144: „Hospodin milosrdenství mé a hrad můj; výsost má,

Karel Farský – první patriarcha ČČSH

vysvoboditel můj a štít můj, protož v něho já doufám“ (Ž 144,2). K přijímání (communio) byl určen verš z 1. Janova listu: „Všecko zajisté, což se narodilo z Boha, přemáhá svět, a toť jest to vítězství, které přemohlo svět – víra naše“ (1 J 5,4). Závěrečnou modlitbu (postcommunio) tvoří Modlitba za vlast, která byla zařazena z Českého misálu z roku 1920: „Bože otců našich, jenž jsi národ československý z hloubi pohrom zase pozvedl: dejž, prosíme, ať ode všeho zlého chránění v pokoji a klidu k povznesení vlasti své ochotně působíme. Bože, dobrotivý, jenž jsi buditele naše světlem pravého poznání osvětil a statečně bojovníky naše duchem svatého hrdinství nadchl, popřej nám, prosíme, abychom velebnou svátostí posílení ve vzájemné svornosti pracovali a jedenkrátě zaslouženého odpočinku v lůně vlasti všech národů dosáhli. Pro zásluhy Pána našeho Ježíše Krista...“ (Český misál, cit. s. 92)

Z druhého zasedání prvního sněmu, které se konalo v roce 1931 v Husově sboru v Praze 6-Dejvicích za předsednictví druhého patriarchy dr. Gustava Adolfa Procházky, byly zaslány politickým představitelům telegramy. První byl poslán prezidentu republiky v následujícím znění: „Panu prezidentu republiky T. G. Masarykovi. Praha Hrad. Delegáti všech náboženských obcí církve československé, shromáždění v počtu 600 na svém sněmu a zastupující milion příslušníků, vzpomínají Vaší záslužné práce jak pro státní a národní, tak také pro duchovní

Karel Farský slouží bohoslužbu v Táboře v roce 1926

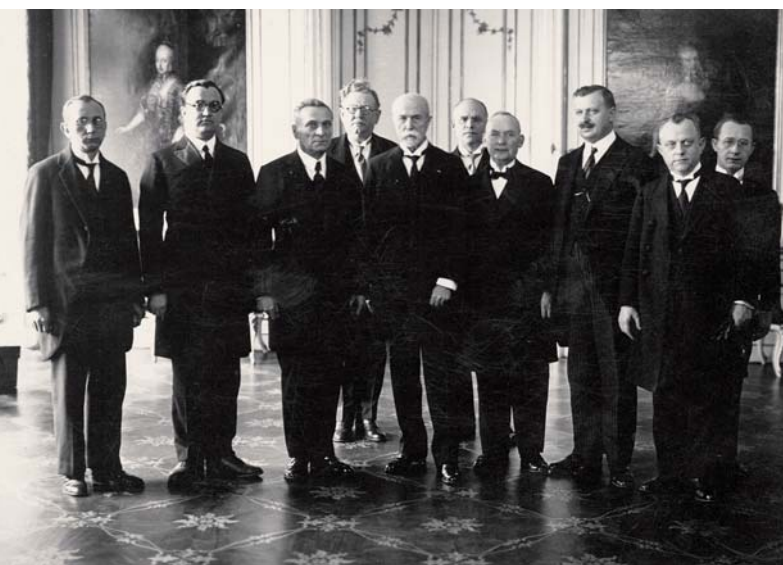

Návštěva prezidenta T. G. Masaryka v Husově sboru v Rudné u Prahy v roce 1925

osvobození z pout mocností temna, sklánějí se v úctě před tímto Vaším skvělým životním dílem a slibují jménem své národní, demokratické a pokrokové církve, že podle Vašeho světlého vzoru budou cílevědomě a intenzivně pracovat na prohloubení nábožensko-mravních ideálů v národě Husově a Komenského. Současně prosí, abyste nám svou mravní podporou byli nápomocni na dokončení naší náboženské reformace.“ (Zpráva o I. řádném sněmu církve československé konaném 28., 29. a 30. března 1931 v Praze-Dejvicích, s. 22–23) Druhý telegram zasláný vládě dokládá kladný státotvorný vztah nové církve vůči republice, která jí umožnila vzniknout a svobodně se rozvíjet. „Vládě československé republiky v Praze. Delegáti všech náboženských obcí církve československé, shromáždění v počtu 600 na svém sněmu a zastupující milion příslušníků, ujišťují vládu ČSR svou upřímnou loyaltitou a svojí poctivou posítilivní prací na nábožensko-mravní obrodě čsl. národa pro lepší

zítřky a šťastnou budoucnost drahé nám všem ČSR. Prosíme, aby vláda ČSR podepřela účinně tuto naši státotvornou práci.“ (Zpráva o I. řádném sněmu církve československé konaném 28., 29. a 30. března 1931 v Praze-Dejvicích, cit. s. 23)

Dne 4. března roku 1935 zaslala Ústřední rada církve československé k 85. narozeninám T. G. Masarykovi blahopřejný dopis s tímto zněním: „Pane presidente, církev československá se v hluboké úctě sklání před požehnaným věkem, dovršovaným 7. března t. r. Vašimi pětáosmdesátinami, a před bohatou náplní těchto Vašich let. Prozřetelnost Boží učinila Vaši osobnost typickou vykonavatelkou Své nejvyšší vůle a zasáhla Vaší rukou do dějin našeho lidu, národa i do dějin světových. ‚Kámen, kterýž zavrhl stavitel, učiněn jest v hlavu úhelní. Od Hospodina stalo se to a jest to divné před očima našimi. Tentoť jest den, kterýž učinil Hospodin, a protož radujeme se a veselme se v něm. Požehnaný, jenž se běže ve jménu Hospodinově, dobrořečíme vám z domu Hospodinova. Hluboká pravda citovaného žalmu 118 zjasňuje se v duších našich věřících, kteří se v těchto dnech scházejí ve svých bohoslužebných síních, aby pronikli k smyslu veliké lásky Boží i pochopením vzácného Vašeho díla životního, Vašich vznešených reformačních myšlenek náboženských a Vašeho mravního vzoru. Věčně jasné souhvězdí Ježíš, Hus, Komenský, které jste určil jako spolehlivou orientaci lidských cest a směrnicí spásy našich dnů, stálo vždy nad horizontem cest Vašich. A věřícímu člověku jest jasno, proč ty cesty vedly a dovedly k pravdě a pravdivosti, k mírotvornosti a humanitě, k věčnostnímu hodnocení každého úsilí i díla samého, – a proč daleko stranou Vám zůstaly macchiavelismu, despocie a liberalismu. Pevné přesvědčení o vítězství pravdy nepotřebovalo jiných opor a pomůcek, nežli jen mravní sílu, zbožnost a lásku k lidství všech. Vidouce Vás, úctyhodného kmeta a milovaného předního představitele státu, u tohoto mezníku Vašich pětáosmdesátin, prosíme Boha, drahý pane presidente: ‚Zachovej služebníka svého, ty, Bože můj, v tobě naději majícího! Nebo ty jsi, Pane, dobrotivý a litošlivý, a hojný v milosrdenství ke všem, kteříž tě vzývají!‘ A zpytující sebe, kteří po vzoru Vašem chceme k svým pracím a cílům věrně kráčet po cestách Božích, doplňujeme svou modlitbu: ‚Vyuč nás, Hospodine, cestě své, abychom chodili v pravdě tvé; ustav srdce naše v bázní jména

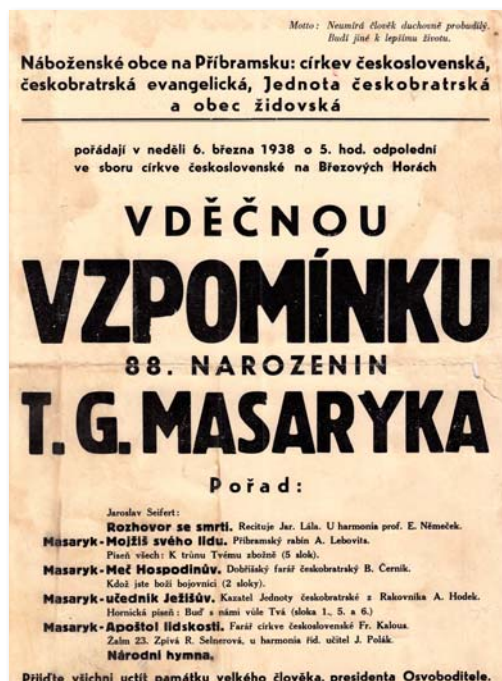
Návštěva patriarchy G. A. Procházky u dalších představitelů ČČS u prezidenta T. G. Masaryka u příležitosti jeho 80. narozenin v roce 1930

tvého! Bůh Vás ještě dlouho zachovej při zdraví a síle! Bůh dej sílu a pochoopení i nám všem, aby ušlechtilá setba v nás zmařena nebyla a v celém národě, aby vydala dobrou úrodu.“ (zasláno kanceláři presidenta republiky 4. března 1935, č. 1400/35)

Nastal smutný den 14. září roku 1937, kdy první prezident Tomáš G. Masaryk zemřel. Bezprostředně po jeho smrti byla duchovním prof. Františkem Kalousem vytvořena na paměť prvního prezidenta tryzna, která byla sloužena dne 19. září 1937 ve Sboru Mistra Jakoubka ze Stříbra v Příbrami (ČZ 1937, č. 43, s. 324). Prof. Kalous zařadil do této pohřební slavnosti biblické texty a současně do ní vložil i výňatky ze spisů Masaryka. Ze Starého zákona zvolil čtení o králi Šalomounovi, který ve snu žádal Hospodina, aby moudře dokázal soudit lid (2 Pa 1,7–13). Jako čtení evangelia prof. Kalous užil čtení ze 17. kapitoly Janova evangelia (J 17,1–11). Z Masarykových spisů byly vybrány úryvky ze Sociální otázky o významu drobné práce, z Ideálů humanitních o tom, že věčnost nezachází až po smrti, ale člověk do ní vstupuje v přítomném životě. Jako třetí spis byly užity Hovory s T. G. M. od Karla Čapka, kde Masaryk osobně vyznává, že je pro něho náboženským vůdcem a učitelem Ježíš. Tato smuteční bohoslužba, konaná prof. Františkem Kalousem bezprostředně po smrti prvního prezidenta, byla zahájena husitským chorálem „Kdož jste boží bojovníci“ a zakončena byla státní hymnou.

Památka Masarykova přetrvávala i nadále v podobě obrazů a soch, které byly umístěny do některých sborů Církve

Dobový plakát se vzpomínáním na TGM v Příbrami

československé husitské. Ve Sboru Jakoubka ze Stříbra v Příbrami byl na jednom z reliéfů zobrazen T. G. Masaryk, který tam přečkal všechny politické změny až do současnosti. Podobně jako v Příbrami se vyskytoval Masarykův obraz či socha i v jiných sborech, jako je například vitráž v Husově sboru v Nové Pace nebo plastika v Husově sboru ve Slezské Ostravě. V některých sborech byla původní výmalba, na níž se vyskytoval vedle dalších postav i T. G. Masaryk, jako tomu bylo v Husově sboru ve Vodňanech nebo v Husově sboru v Kvasicích. V Husově sboru v Úpici se nacházela Masarykova busta a v Rudné u Prahy (Hořelcích) byl na připomínku Masarykovy návštěvy tohoto sboru v roce 1925 zbudován pomník, který byl odstraněn za nacistické okupace a pak podruhé v 50. letech minulého století.

Sochy lze odstranit a obrazy přemalovat, knihy zakázat a vyřadit z knihoven, ale historii přesto změnit nelze a myšlenky humanity, demokracie a pravého vlastenectví se nepodaří navždy umlčet. Objevují se časem v nové aktualnosti a naléhavosti. To je případ myšlenek a díla významné osobnosti našich dějin, kterou je Tomáš G. Masaryk. Náboženský a humanitní odkaz a zápas tohoto českého filozofa a politika a současně upřímně a hluboce věřícího člověka je zvláštním způsobem propojen i s historií Církve československé husitské, která se zrodila se specifickým náboženským posláním krátce po vzniku samostatné republiky. ■

Husův sbor v Praze - Vinohradech od architekta Pavla Janáka

Praporečník Jaroslav Heyduk
s praporem České družiny

Michal Rak

Vlastimil Amort a prapor České družiny

Před 105 lety proběhla na Sofijském náměstí v Kyjevě slavnostní přísaha České družiny složené z dobrovolníků, kteří se rozhodli bojovat v řadách ruské carské armády proti Rakousko-Uhersku. V jejich řadách bylo také mnoho známých umělců. Mezi ně patřil i Vlastimil Amort, který měl nemalý podíl na tom, že jednotka vůbec vznikla a poté se stal autorem jejího praporu.

Z UMĚLECKÉ RODINY

Vlastimil Amort se narodil 28. července 1880 v Povelu u Olomouce. Byl jedním z šestnácti dětí sochaře Aloise Amorta (1842–1912), žáka sochaře italského původu G. B. Pellerginiho (také Amortovi měli svůj původ v Itálii), který svou kariéru zahájil na Domažlicku. Později se přestěhoval do Olomouce, kde si otevřel ateliér.

Vlastimil vychodil obecnou školu v Olomouci, měšťanskou školu v Přerově a poté se učil u otce sochařství. Spolu s ním se zde školil i jeho bratr Václav (1891–1967), který od 30. let 20. století žil na Domažlicku a vytvořil např. řadu bust osobností Chodska. Vlastimil se později přesunul ke svému bratranci Vilému Amortovi (1864–1913) do Prahy, kde své vzdělání dokončil. Následně se podílel na výzdobách několika domů v Praze, Luhačovicích i jinde a umělecké výzdobě plzeňského divadla. V roce 1909

Vlastimil Amort
jako člen České družiny

se v Dobromilicích u Prostějova oženil s Boženou Horákovou.

V roce 1911 odjel s rodinou do Ruska a usadil se v Moskvě, kde vyhrál soutěž na pomník advokáta N. Plavkova. Provedl také reliéfy na divadle na Arbatském náměstí. V roce 1912 se uskutečnila velká oslava 100. výročí vítězství nad Napoleonem, přičemž se odehrály rozsáhlé carské bohoslužby. Vlastimil Amort patřil mezi jejich organizátory a vytvořil uměleckou výzdobu a slavnostní brány. Zhotovil také sochu cara Mikuláše II. Zapojil se též do činnosti všech tří českých moskevských spolků – Českého kroužku, Slávie a pěveckého spolku Lumír.

ČESKÁ DRUŽINA

Dne 28. června 1914 byl v Sarajevu spáchán atentát na arcivévodu Františka Ferdinanda d'Este a jeho manželku Žofii a o měsíc později vyhlásilo Rakousko-Uhersko válku

Moskevští dobrovolci České družiny, Vlastimil Amort stojí první zleva, uprostřed sedí velitel 1. roty Dimitrij Zembalevskij

Srbsku. Rusko mobilizovalo a 1. srpna 1914 mu Německo vyhlásilo válku, šestého se přidalo i Rakousko-Uhersko. Češi žijící v Rusku již od počátku přemýšleli o možnostech, jak se do boje proti Rakousku zapojit. V carské říši působila řada spolků, které uspořádaly několik demonstrací na podporu Ruska. Záhry se začalo také uvažovat o vzniku vojenské jednotky.

Druhý den po vypovězení války přinesly ruské noviny nepravdivou zprávu o popravě K. Kramáře a V. Klofáče. Rozčilený Amort ihned běžel do Zemské gubernské úpravy, kde si stěžoval na nečinnost Rusů – slovanských bratrů. Vyvolal tím rozruch a také náklonost přítomných, kteří jednoznačně prohlásili, že se musí začít jednat. V tom se ale na něj obrátil jeho přítel S. K. Rodinov s otázkou, co sami Češi ve věci učiní. Amort odpověděl: „Pánové, pomůžete-li nám, abychom mohli s vámi proti Rakousku bojovat, půjdeme všichni. Je to náš životní cíl, zničit Rakousko. Za moskevské Čechy ručím a ostatní strhne s sebou.“ Rodinov se následně odebral za generálem Knorringem, adjutantem vrchního velitele ruských vojsk Nikolaje Nikolajeviče, aby mu celou záležitost vysvětlil, načež přišla zpráva: „Vyšlete Amorta

a dva Čechy za moskevskou českou kolonii.“ To se ke službě již hlásilo na 90 dobrovolníků z Moskvy.

Dne 10. srpna 1914 tak navštívila delegace Českého komitétu, ve který se tři moskevské spolky spojily, ve složení V. Amort, S. Koníček a A. Tuček, doplněná Z. Rejmanem z Petrohradu, ministra vojenství Suchomlinova a vysoké štábní důstojníky. Zde bylo dohodnuto, že započne formování české vojenské jednotky, přičemž nejvíce se angažoval Z. Rejman. Již o deset dní později navštívila tříčlenná delegace cara a 28. srpna byl vydán první rozkaz České družiny, první národní jednotky od dob Bílé hory.

Amort mezitím objížděl Rusko, kde agitoval mezi krajany ke vstupu do čs. vojska. Navštívil charkovskou, poltavskou a jekatěrinoslavskou gubernii, kde pořádal přednášky a zakládal české komitétu. Poté přijel do Kyjeva, kde 4. září 1914 vstoupil do České družiny, přičemž byl pověřen „udržovat a povzbuzovat národní citění.“

PRAPOR ČESKÉ DRUŽINY

Když probíhalo vyjednávání o vzniku čs. jednotky, přišli Tuček s Koníčkem s myšlenkou na vznik praporu pro chystaný útvar. Nápad se setkal s kladným přijetím a Vlastimil Amort provedl

Dobrovolci České družiny Stanislav Zdráhal (1887), Vlastimil Amort a Stanislav Jindřich (1862) během výcviku v Kyjevě, září 1914

Zatloukání hřebů do žerď praporu během slavnostní přísahy v Kyjevě

prvotní návrh praporu – svatováclavskou korunu s lipovými ratolestmi. Jeho návrh byl přijat a sochař Václav Bařtipán (1885–?) pak provedl detailní kresbu, která byla následně převedena na plátno. V téže době si několik moskevských českých dam otevřelo dílny na šití prádla pro dobrovolce, takže se ujaly výroby praporu. Návrh převzaly paní Amortová, Jůnová, Koničková a další a daly se do vyšívání. Pomáhaly jim přitom i žačky stroganovského ženského učiliště.

Prapor byl vyší z hedvábné látky. Přední strana byla bílo-červená a na ni byla zlatým dracounem vyšita svatováclavská koruna. Ozdobena byla jedním smaragdem a 47 imitacemi drahokamů, přičemž jejich barvy měly souhlasit s barvami drahokamů pravé koruny. Kolem koruny byly vyšity dvě lipové ratolesti. Druhá strana byla v ruské trikoloře. Dámy se měly co ohánět, protože již 23. září (st. d.) musel být prapor odvezen do Kyjeva na slavnostní přísahu. Nestáčily tak na něj přišít znaky českých zemí, které se tak na praporu ocitly až později. Žerď vyrobil pan Hrabě.

Slavnostní přísaha se konala v Kyjevě na svátek sv. Václava 28. září (11. října nového data). Prapor do města přivezli velitel družiny plk. Sozentovič, Tuček a Čeček. Během manifestiční slavnosti, které se účastnilo i velké množství obyvatel, zatlouklo 25 pozvaných osobností do žerdi praporu pozlacené hřebíky. Mezi nimi byl např. velitel kyjevského vojenského okruhu gen. Chodorovič, který také na špičku žerdi připevnil pozlaceného carského orla, gen. Červinka, poslanec V. A. Makalov, starosta Kyjeva I. N. Djakov a zástupci ruských

Kolegové. Na zemi sedí dobrovolci Vlastimil Amort a Karel Babka (1880–1953), sochař a medailér. Mezi nimi zajatý akademický sochař a štukatér Šeubaum, žák Amortova otce Aloise.

Prapor v rukách praporečníka Jaroslava Heyduka

Čechů, např. O. Červený. Následoval církevní obřad, kdy kyjevský archimandrita prapor posvětil. Poté přísahalo 716 čs. dobrovolců (z toho 16 Slováků) a 8 důstojníků, kteří v rámci přísahy ještě políbili evangelium, kříž a prapor. Následně přísahalo také 12 ruských důstojníků, 263 ruských vojnů a 1 lékař. Slavnost byla zakončena přehlídkou jednotky. Za praporečníka České družiny byl vybrán jeden z nejstarších dobrovolců Jaroslav Heyduk (1863–1918). Na prapor byla ještě připevněna bělomodročervená stuha.

VE VÁLCE

Vlastimil Amort odešel s družinou do pole, ale bližší informace o jeho činnosti nemáme. Družina byla v té době po rotách či polorotách přidělena k různým ruským jednotkám, kde vykonávala průzkumnou činnost a agitaci mezi vojáky nepřítele. Dobrovolci ale působili i na štábech jako tlumočníci, překladatelé, písaři či telegrafisté. V té době se však vítězný postup ruských vojsk zastavil a po průlomu u Gorlice v květnu 1915 dokonce následoval dlouhý ústup na východ. Po něm, ke dni 23. července 1915, byl Vlastimil Amort ze zdravotních důvodů z armády propuštěn.

Vrátil se tedy ke své práci sochaře a vytvořil mnoho monumentálních soch, např. generálů Brusilova a Kornilova či velkoknížete Nikolaje Nikolajeviče. Odboj ale i nadále podporoval. Po bolševické revoluci však bylo mnoho jeho soch zničeno a on sám se ocitl v hledáčku nového režimu. I přesto se svou rodinou pomáhali dalším ohroženým krajanům, až

Generál Janin dekoruje 14. července 1919 v Irkutsku prapor 1. čs. střeleckého pluku francouzským Válečným křížem. Zřetelná je nová špička žerdi s kalichem.

Vlastimil Amort v době odjezdu České družiny na frontu

nakonec Rusko opustili a vrátili se domů, do již svobodné republiky.

Také prapor prodělal mnohé peripetie. S Českou družinou odešel do pole a prodělal veškeré její nasazení. V květnu 1915 během ústupu z Haliče byl ztracen smaragd a na stanici Žabinka přeražena žerď. Až v červnu na folvarku Ivani u Slucku byla vyrobena nová. Po rozšíření družiny na Česko-slovenský a později na 1. čs. střelecký pluk se stal prapor plukovním praporem. Prapor byl ve slavné bitvě u Zborova; u Voločisku se z žerdi ulomil pozlacený orel. Na prapor, i jako znak již padlého carského režimu, se nevrátil, byl uložen v pokladně a jeho místo zaujal plochý hrot s malým kalichem. Dne 7. května 1918 byl vlak štábu 1. pluku přepaden na stanici Zlatoust a prapor byl stržen z žerdi, aby byl zachráněn. Ztracen ale tak byl pozlacený orel i žerď. Opraven byl prapor v červnu a poté se již dočkal návratu do republiky, kam s 1. plukem dorazil 2. února 1920. Doma došlo k sloučení pluku s bývalým pěším plukem č. 91 a střeleckým plukem č. 29 v pěší pluk 1 „Mistra Jana Husí“ a prapor se stal jeho plukovním praporem. K 10. výročí založení čs. vojska v září 1924 nechal již značně omšelý a místy poškozený prapor velitel pluku plk. Ondřej Mézl opravit u českobudějovické firmy Stotzký. V roce 1926 byly všechny původní prapory slavnostně vyměněny za kopie a uloženy v Památníku osvobození. Zazděny v podzemí památníku přečkaly prapory dobu okupace a po osvobození byly předány jednotkám čs. armády. V roce 1953 však byly definitivně odevzdány do úschovy Vojenského historického ústavu v Praze. V roce 2006 byl originál praporu České družiny restaurován a ve výjimečných případech je používán ke slavnostním příležitostem.

DRUHÝ ODBOJ

Po příjezdu do Československa pracoval V. Amort v uměleckoprůmyslovém ateliéru Františka Anýže (1879–1934) v Praze. Ten měl několik oddělení, od drobných uměleckých prací, přes osvětlovací tělesa až po odlévání pomníků a soch, přičemž v roce 1926 otevřel největší slévárnu ve střední Evropě. Od roku 1927 otevíral ateliér pobočky po celém Československu a spolupracoval s nejvýznamnějšími čs. umělci té doby (např. v roce 1929 vytvořil bronzová vrata pro chrám sv. Víta dle modelu prof. Španiela).

Přísaha III. praporu 1. čs. střeleckého pluku na prapor v Treskyni v únoru 1917. Útvar se stal základem nového 3. čs. střeleckého pluku.

Vlastimil Amort v civilu

Vlastimil Amort se věnoval zejména sochařství a drobné plastice. V roce 1927 navrhl pomník senátora Emanuela Hrubého (1865–1943) v Obočově u Příbrami, v Uherském Hradišti vytvořil sochy obrů na nároží domu čp. 293 na Palackého náměstí a je také autorem sošek Dr. A. Rašína, R. Berana a dalších osobností. V červnu 1927 se zapojil do výstavy Památníku odboje v refektáři Klementina, kde mimo jiné představil sádrovou Jezdeckou sochu T. G. Masaryka, bronzového Jana Žižku, Okopy České družiny r. 1914 v Tarnově či bronzovou plaketu Jezdecká šarvátka. Jeho práce se nacházely na Ministerstvu národní obrany, Památníku osvobození, ve vojensko-historických sbírkách v Invalidovně a v řadě měst. Byl také činný v legionářských organizacích, mimo

jiné jako člen Kruhu starodružiníků.

V druhé polovině 30. let 20. století se však nad osudem mladé republiky začalo smrákat. V sousedním Německu se k moci dostali nacisté, kteří si dělali územní nároky u svých sousedů. Následoval známý Mnichovský diktát, okupace zbytků republiky v březnu 1939 a vznik Protektorátu Čechy a Morava. Vlastimil Amort se tak zapojil do svého druhého odboje. Jako výtvarník se podílel na výrobě a distribuci ilegálních časopisů *V boj!* a *Rudé právo*. Dne 26. srpna 1941 byl ale zatčen a převezen do Pankráckého vězení. Odtud v říjnu 1941 putoval do koncentračního tábora Mauthausen. Měl štěstí a všechny nástrahy tvrdého života v táboře vydržel a dočkal se 5. května 1945 jeho osvobození muži z americké 11. obrněné divize. Ze svobody se ale dlouho neradoval, zemřel již 29. srpna 1950 v Praze.

Do protinacistického odboje se zapojila také jeho dcera Světlá Amortová, která se narodila v roce 1911 krátce před odchodem rodiny do Ruska. Od roku 1929 byla divadelní a rozhlasovou herečkou. Po okupaci se se svým manželem zapojila do odbojové činnosti, za což byla rok a půl vězněna. Zde na ni byly činěny pokusy s umělým oplodněním a ona poté nemohla mít děti, což jí silně ovlivnilo. Po válce se vrátila k divadlu a začala hrát také ve filmu a televizních seriálech (např. *Ves v pohraničí*, *Jan Hus*, *Proti všem*, *Morálka paní Dulské*, *Stopy* či *Hop – a je tu lidoop!*). Přednášela rovněž na DAMU. Byla aktivní členkou KSČ a působila v nejvyšších postech strany. Zemřela roku 1985 v Praze. ■

PŘÍBĚH LARISCHOVY VILY III

Podle podkladů historika Jiřího Kotyky zpracovala Šarka Kuchtová, ČRo Pardubice
Foto Státní okresní archiv Pardubice, soukromý archiv Jiřího Kotyky

Československá obec legionářská vlastní od roku 2015 Larischovu vilu v Pardubicích. Jde o výjimečný objekt a to nejen po architektonické stránce, ale především po stránce historické. Chodbami této vily se prohnaly evropské, ne-li světové dějiny. V roce 1885 si ji nechal postavit hrabě Jiří Larisch-Mönnich. Budova byla tak honosná, že ji místní už během stavby začali říkat Zámeček. Neuvěřitelný příběh Larischovy vily představíme ve čtyřech dílech. První část byla o rodině Larischů a jejich podílu na smrti následníka trůnu korunního prince Rudolfa (č. 1, 2019). Druhá část o majitelích rodiny Henckelů von Donnersmarck a zašlé slávě parforsních honů (č. 2&3, 2019). V tomto čísle Legionářského směru předkládáme třetí část.

ŽIL V LARISCHOVĚ VILE NĚMECKÝ ŠPIÓN?

Před druhou světovou válkou žil na Zámečku v Pardubičkách hrabě Leopold Fugger von Babenhausen, říšský Němec, kterého mnoho let sledovala tajná policie. Hrabě si pronajal Zámeček od jeho tehdejší majitelky Ludmily Bidlové z Kolína v říjnu 1930. Leopold Fugger byl tou dobou ženatý s Věrou Czerninovou a měli spolu čtyři děti. Ovšem v Pardubicích společně nikdy dlouho nežili, hraběnka Czerninová přijížděla do Pardubic jen zřídkka a jejich manželství bylo v roce 1936 rozvedeno.

Hrabě Fugger ale v Pardubicích rozhodně nesmutnil, žil velmi aktivním společenským životem, byl členem několika pardubických klubů. Jako výborný tenisový hráč byl členem LTC Pardubice, hrával v týmu s jinými skvělými pardubickými tenisty např. panem Stehнем, nebo panem Francem. Jako bravurní dostihový jezdec se účastnil i vedlejších závodů Velké Pardubické.

Krytý dvorec v Autopavilonu na výstavišti.
V neděli 4. prosince od 9. hod. ranní po celý den

Lawn-tenisové utkání
LTC. PRAHA Zátíši
proti
LTC.PARDUBICE - Krytý dvorec

V závodním teamu hostí nastoupí protivnídlní hráči, kteří úspěšně reprezentovali ČSR na mezinárodním turnaji. **SÍBA**, reprezentant ČSR našeho davis-cupového teamu.

BENDA je na čelním místě na asociálním žebříčku. **P. SINDELÁŘOVÁ** byla po dlouhý čas naší nejlepší tenistkou a byla na prvním místě na asociálním žebříčku.

Jest velmi záslužné, že vedení „Krytého dvorce“ podařilo se získat pro Pardubice státní tak populární hosti na jediném venkovském krytém tenisovém hřišti v republice, o jehož kvalitě se odborní znalci velmi lichotivě vyjádřili. Jest to prozatím jeden nejlepší krytý dvorec u nás. Snadná přehlednost hry a výstavné pohodlí jistě návštěvníky uspokojí.

Sestavy: LTC. Praha - Zátíši: pp. Siba, Benda, Vacek, Hodek, Král, Kočí, pt. Sindelářová, Vachová.
LTC. Pardubice: pp. Waiz, Stehně, Fr. Černý, Hrabě Fugger, B. Černý, Franc, D. Čerínková, Těmoud, Francoud, Koušková.

Hraje se od 9. hod. ráno do 15. hod. a od 14. hod. do 18. hod. Vstupné na celý den Kč 5.--, na červené legitimace Kč 3.-- se z. dávkou. Přípravuje se státní mistr tenisu BURIANKA a nejpůvodnějšího krále komiků BURIANKA.

Zadávatelná hodina na krytém dvorci v Pardubicích a veškeré jiné informace obdržela u ty Josef Franc a synové, obchodní dům Jateňácký, Pardubice, Wilsonova 8. Telefon č. 61.

Plakát na tenisové utkání
LTC Praha Zátíši – LTC Pardubice|
dne 4. prosince 1931. V sestavě LTC
Pardubice tehdy nastoupil L. Fugger.

Ve stájích na Zámečku měl své koně, na kterých jezdil přímo v parku u vily, kde byla tréninková dráha. Mnohem častěji byl ale vídán v jízdnárnách pardubické jezdecké společnosti, kde pro své dovednosti sklízel obdiv mezi československými důstojníky. Našel si mezi nimi dozajista mnoho přátel, protože Leopold Fugger byl nejen skvělým jezdcem na koni, ale především úspěšným pilotem z let první světové války.

PRVNÍ PODEZŘENÍ

Koncem roku 1932 se hrabě Fugger v jezdeckém klubu seznámil s polním pilotem majorem Snášelem od 4. leteckého pluku. Major Snášel byl poté vyšetřován, neboť se zjistilo, že ho po několika žádostech, dokonce písemných, vzal do letadla a letěl s ním do Hradce Králové a zpět. Policii později zajímalo, zda Leopold Fugger měl možnost pozorovat typy a rozmístění letadel i hangárů a provoz na letišti v Hradci Králové. Major Snášel takové

Fugger na zámečku se svou dcerou Eleonorou v roce 1934

podezření popřel a tvrdil, že Fugger se zajímal jen o akrobacii letadel.

Hrabě Leopold Fugger byl za první světové války, ač 21letý mladík, leteckým esem. Provedl údajně více než 200 letů do Ruska, Rumunska a Francie a vysloužil si 8 řádů za statečnost. Mimo jiné byl ale také specialistou na letecké snímkování. I proto se o něho zajímala tajná policie i vojenská rozvědka. Zvláště poté, co se v Pardubicích začalo šeptat, že ten Němec na Zámečku má černou vysílačku.

V tenisovém klubu se hrabě Fugger seznámil s nadanou tenistkou Julií Těšíkovou, trénoval ji v tenise a také v německé konverzaci, neboť Julie měla před státní zkouškou. Fuggerovým automobilem jezdili na výlety po okolí, často ji doprovázel do jejího učitelského působiště do Klenovky a byli spolu i na několikadenním výletě v Německu. Policie nesledovala už jenom Fuggera, ale i jeho zaměstnance, kteří pracovali na Zámečku, a některé jeho přátele.

Presidiu zemského úřadu v Praze

V věci Julie Těšíkové a jejími styky s říšskoněmeckým příslušníkem hr. Fuggerem-Babenhausen Dne 5. listopadu 1935 po 17. hodině upozornil okresní školní inspektor Josef Ledr, který se vrátil z inspekce obecné školy v Klenovce, že v době, kdy vykonával inspekci na zmíněné škole, byl dodán výpomocné učitelce Julii Těšíkové rozměrný dopis od říšskoněmeckého příslušníka hraběte Fuggera-Babenhausen, který dne 14. října tohoto roku se vystěhoval z Pardubic

L. Fugger jako letec v první světové válce

do Hildesheimu u Hanoveru v Německu, kde působí jako hejtman na vojenské letecké škole. Zároveň oznámil, že podle informací, kterých se jemu dostalo, obdržela Julie Těšíková již 4 dopisy od jmenovaného a že podle toho, co jemu bylo naznačeno, zakoupila si Julie Těšíková kožich v ceně asi 2.000 korun, a hodlá si koupiti automobil značky „AERO“, ale tak, aby věc nebyla v Pardubicích známa. Mimo to oznámil, že podle informací, jež získal, hrabě Fugger dovážel velmi často jmenovanou výpomocnou učitelku do Klenovky.

Julie Těšíková jest také podezřelá z urážky presidenta republiky a ze schvalování hitlerismu. Dovolují si o věci podati zprávu a neopomenou výsledek pátrání podrobně hlásiti.

V Pardubicích 6. listopadu 1935

Okresní hejtman,
vrchní rada politické správy

V polovině října roku 1935 totiž Leopold Fugger z Pardubic nečekaně odjel a už se nevrátil. Po zjištění, že odjel do Hildesheimu u Hanoveru v Německu, kde přijal místo na vojenské letecké škole, policie zasáhla. Provedla domovní prohlídky jak na Zámečku, tak u Julie Těšíkové, nic zvláštního ale nenašla. Dodnes je ve Státním okresním archivu v Pardubicích uložena složka se Spisem Fugger: záznamy ze sledování, výpověď Julie Těšíkové, dopisy a pohlednice, které Julii zabavila policie. Julie Těšíková byla na základě známosti s Leopoldem Fuggerem vyšetřována, vina jí ale prokázána nebyla.

Druhý zprava L. Fugger za první světové války

Z VÝPOVĚDI JULIE TĚŠÍKOVÉ:

(...) V Zámečku v Pardubičkách byla jsem u něho pouze jednou v roce 1934 a to za přítomnosti mojí sestry Marie. Byli jsme se dívat na koně. Zdržely jsme se asi dvě hodiny. Do bytu mých rodičů Fugger též nikdy zván nebyl.

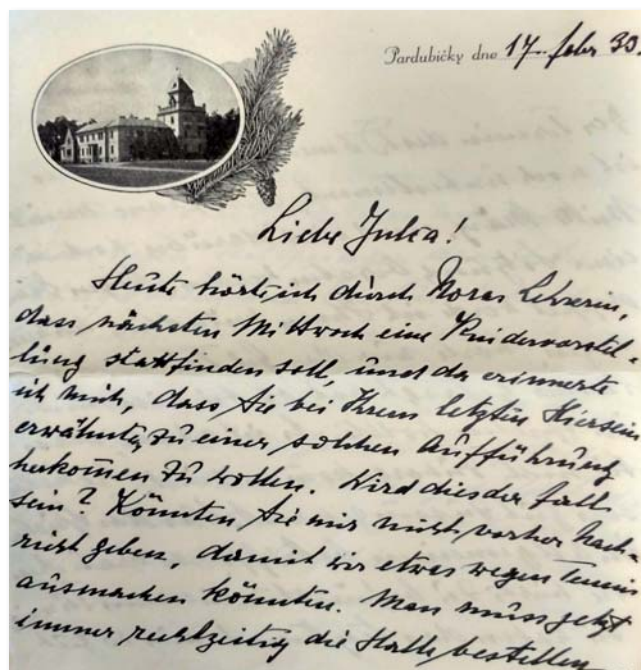
Letos na jaře vyskytly se v místních novinách zprávy, že v Pardubicích má někdo tajnou černou vysílačku a dosti občanů se domnívalo, že tuto vysílačku má Fugger v Zámečku v Pardubičkách. V té věci konalo se také úřední řízení a nebylo nic závadného proti Fuggerovi zjištěno.

Fugger se tím tehdy cítil dotčen a odjel do Prahy na Hrad, kde si stěžoval vyslanci Janu Masarykovi. Vyslanec Masaryk mu slíbil, že v té věci zakročí na příslušných místech, aby mu nebylo ubližováno. Bylo mu dáno tajné telefonní číslo do Lán, aby se mohl s vyslancem spojit. V měsíci září byl Fugger opět v Praze na dostizích a opět mluvil s vyslancem Masarykem.

Vzhledem k těmto stykům Fuggera, nepovažovala jsem jej jinak za závadnou neb podezřelou osobnost a také nikdo nikdy mi neřekl, nebo neupozornil, že styky s ním mně mohly být na újmu.

S Fuggerem jsme nikdy ani já, ani druzí členové klubu nevedli nikdy hovory o věcech politických, neb vojenských. On sám se takových hovorů stranil.

Od Fuggera obdržela jsem po dobu styků asi 5 nepatrných dárků, jako talisman a podobné maličkosti. Jinak jsem

Dopis L. Fuggera J. Těšíkové na hlavičkovém papíru s vyobrazením Zámečku

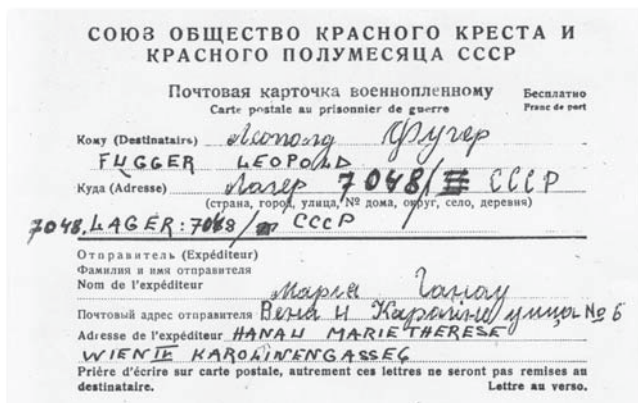

Generálmajor Luftwaffe L. Fugger ve slavnostní uniformě

nic cennějšího od něho nikdy neobdržela. Kožich, o kterém si lidé myslí, že jsem dostala od Fuggera, koupila jsem si před 14 dny v obchodě Sbor v Pardubicích. (...)

KAM ZMIZEL HRABĚ FUGGER?

Z Hildesheimu odešel Fugger do občanské války ve Španělsku, kde působil ve štábu pověstné letky Legie Condor, která proslula zničením španělského města Guernica. V závěru druhé světové války byl hrabě Leopold Fugger povýšen do hodnosti generálmajora Luftwaffe. Dne 7. května 1945 byl pravděpodobně ve Vídni zajat Rudou armádou a víc než 10 let si odseřel v sovětském gulagu. Propuštěn byl až 25. června 1955 jako jeden z posledních německých zajatců po návštěvě spolko- vého kancléře Konráda Adenauera v Moskvě. Dožil v poklidu v Německu a zemřel v Hamburku v roce 1966 ve věku 73 let.

Dopis do SSSR válečnému zajatci L. Fuggerovi

Larischova vila zůstala po útěku hraběte Fuggera opuštěná. Majitelka Ludmila Bidlová v ní žít nechtěla a tak ji v květnu 1937 prodala městu Pardubice. Městský úřad pak do jejích prostor a přilehlých koníren umístil jezdecké jednotky Školy důstojníků v záloze. Ty na Zámečku působily až do nacistické okupace. Druhá světová válka a především události během heydrichiády sepsaly nejtemnější část historie Larischovy vily známé jako Zámeček. Ale o tom až v příštím posledním díle. ■

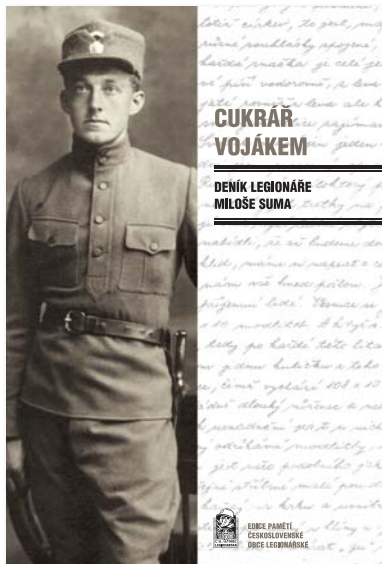

Cukrář vojákem

Michal Rak

Na konci října tohoto roku vyšel desátý deník z edice Paměti čs. obce legionářské. Tentokrát se jedná o deník přerovského cukráře Miloše Suma (1896–1966). Ten do víru Velké války vstoupil v létě 1915 v řadách olomouckého zeměbranceckého pěšího pluku č. 13 a o rok později padl do ruského zajetí. Hrabě Józef Potockí si jej jako vyučeného cukráře vybral do kuchyně svého sídla v Antoninách, ale v červenci 1917 vstoupil Miloš Sum dobrovolně do čs. vojska. Byl zařazen k novému 7. čs. střeleckému pluku „Tatranskému“, se kterým prodělal tvrdé boje s bolševiky v roce 1918. Jeho deník však zachycuje zejména roky 1919 a 1920, tedy ostrahu Transsibiřské magistrály a návrat domů přes Kanadu, přičemž nějaký čas strávil i v známém táboře Valcartier.

13. červen 1920. Neděle večer. Valcartier. Celou noc jsme jeli, aniž bychom věděli kam, po které trati, až ráno blížili jsme se ke Québecu, ale těsně před městem odbočili jsme a ocitáme se v jakémsi ležení. Skoro celý den jsme nejedli a hladově odpoledne po 3 km pochodu docházíme do našeho zatímního stanoviště. Opravdového „stanoviště“ – stanového města. Jsme po devíti lidech v „palatkách“ a ještě dosti pohodlně jsme se zařídili. Nehledě na únavu a hlad, každý pere prádlo, myje, koupá se. Nastává ruch a poprvé v Kanadě můžeš se nenuceně projít, jak ti libo. Do města máme asi 17 mil. Zde jsme v takové samotě v lesích a lukách, nikde nevidíš civilního občana, jen angličtí rekruti a my. Co však hlavní, na kuchyni vaří naši kuchaři. Tedy není to tak zlé, jak jsem si to představoval.

14. Pondělí večer. Valcartier. Zdá se, že zde uvážneme delší dobu. Čas utíká pomalu, zábavy je však dosti. I Angličané nám k ní přispívají. Jakási jejich rotní hudba skládající se asi z osmi bubeníků a osmi pikolistů, nám uspořádala koncert. Mimo toho jsou všichni ozbrojeni trubkami, polnicemi a hudba jejich je tak typická, našemu uchu nezvyklá. Slunce praží nesnesitelně a my se opalujeme. Nadávání je dosti. Zítřka má být „zaňatí“! Peníze nejsou, jídla málo a cesta domů jakoby se ztratila. Chystáme se zde na delší pobyt, což nás činí nervózními. Doma všichni čekají, práce tam tak mnoho a ty zde zahálíš a „děláš vopičky“ s vintovkou. Opravdu, život k zoufání.

15. Úterý, pod stany, večer. Dnes bylo zaňatí, ale potkalo se u některých rot s nezdařem. U nás šla asi 1/3, ostatní odešli. Rotný toto přijal za zcela oprávněné, neřekl nikomu ani slova, jen hlásil dále, jaká je nálada u nás. Můžeme psát domů, ba dokonce i porto udali, ale o penězích na ně ani zmínky. Jak rád bych napsal domů a mnoho by toho bylo, ale bohužel nemohu. Psal bych o poměrech, které se tak mnoho změnily od našeho odjezdu z Ruska, jaké zklamání nám bylo v cestu vrženo, všechny naděje a iluze, které jsme si představovali o příjezdu domů, co radost a štěstí nás čeká v kruhu rodných. A nyní – vše se zhroutilo, vše je pohřbeno.

Autor ve svém díle zachycuje tvrdý život na Sibiři, konflikty s vojenským i politickým vedením, stesk po domově, ale i život obyčejných Rusů a dalších národů dalekého východu. Miloš Sum byl kulturně činný, podílel se na vydávání ilustrovaného časopisu, v plukovním divadle vystupoval jako hlavní představitel ženských rolí a často a rád maloval. Téměř 150 jeho dobových kreseb tak deník doprovází. Po návratu domů se vrátil ke svému povolání, během druhé světové války se zapojil do svého 2. odboje. Němci byl vězněn. A mimochodem, Cukrárnou Sum, založenou jeho otcem roku 1900, najdete v Přerově dodnes. ■

Návrat

Michal Rak

Ve stejné době vydala ČsOL i další zajímavou novinku zcela odlišného rázu – legionářský román Návrat. Ten zachycuje těžké období let 1918–1919, kdy mladé Československo svádělo boj o podobu svých hranic a to zejména na Slovensku, kde došlo ke krvavé válce s Maďarskou republikou rad. Ta je zde zachycena očima italských legionářů. Prostřednictvím hlavních hrdinů se však podíváme i do srbské armády, navštívíme Rusko během bolševické revoluce či zaskočíme mezi ruskou emigraci v Paříži. Nechybí však ani vzpomínky na válečné lásky a poválečná shledání, některá radostná, některá smutná. Pronikneme také do tehdejšího společenského života a zjistíme, že ač od popisovaných událostí uplynulo již 100 let, jsou některé, ale také řada autorových zamyšlení a postřehů, aktuální i dnes.

Autorem díla je Jeronym Holeček (1891–1941), který byl do první světové války odveden v březnu 1915 a v červnu 1916 padl do ruského zajetí. V říjnu 1916 vstoupil v Oděse do srbské armády, se kterou v létě 1917 odjel na soluňskou frontu. Na jaře 1918 byl poslán k čs. vojsku ve Francii a odtud na podzim téhož roku do Itálie. S 35. čs. střeleckým plukem se vrátil domů a podílel se na zajištění Slovenska, během bojů s Maďarskou republikou rad na jaře 1919 projevil odvahu a velitelské schopnosti a byl vyznamenán Čs. válečným křížem. Do roku 1925 sloužil v čs. armádě, dosáhl hodnosti major generálního štábu, a poté až do smrti pracoval jako novinář, redaktor a spisovatel. Také román Návrat má strastiplný osud. Jeho první díl vyšel poprvé v roce 1933. Pokračování byla sice k vydání připravena, zamezila tomu ale německá okupace a poté komunistický převrat. Román tak poprvé vychází kompletní.

Obě představované knihy jsou k dostání v běžných knihkupectvích, na Legi-ovlaku a v Muzeu československých legií v Sokolské 33, Praha 2. ■

Zveme vás

› 9. ledna 2020

Den otevřených dveří na VSŠ a VOŠ MO „Školy Československé obce legionářské“ v Sokolově; Jednoty 1620, 356 01 Sokolov; kontakt: info@vsmt.cz

› 16. ledna

Přednáška „Šlechta v protinacistickém odboji“, od 17.30 hod. přednáší Mgr. Zdeněk Hazdra, Ph.D.; pořádá Masarykova společnost. Budova ÚČL AV ČR, Praha 1, Na Florenci 3, na nádvoří vchod C, III. patro, výtah z mezaninu; kontakt: masarykova.spolecnost@seznam.cz

› 17. ledna

Den otevřených dveří na VSŠ a VOŠ MO „Školy Československé obce legionářské“ v Moravské Třebové; Jevíčská 937/7, 571 01 Moravská Třebová; kontakt: info@vsmt.cz, +420 973 274 200.

› 25. února

Pietní shromáždění „Studentský pochod“; Nerudova ulice v Praze; zahájení v 10.30 hod.; spolupořádá Konfederace politických vězňů ČR.

› 6. března

Setkání vedoucích představitelů MO a GŠ AČR s vojenskou veřejností při příležitosti 77. výročí bojů u Sokolova a 75. výročí bojů u Jasla; od 10.00 hod.; Hlavní sál Ministerstva obrany ČR, Valy, Praha 6; pořádá Ústředí ČsOL ve spolupráci s MO ČR a PV Praha.

› 7. března

170. výročí narození prezidenta Tomáše Garriga Masaryka; od 10.00 hod.; hřbitov v Lánech.

› 20. března

Slavnostní zahájení výstavy „Čs. Armáda v druhém roce republiky“; od 10.00 hod., Vítězné náměstí, Praha, před budovou Generálního štábu; pořádá Vojenský historický ústav.

› 15. dubna

Konference k 75. výročí osvobození Československa 1. čs. armádním sborem; od 10.00 hod.; konferenční sál Vojenského klubu Praha (DAP), Vítězné nám., Praha; pořádá Společnost Ludvíka Svobody.

› 17. dubna

Uctění památky amerických letců; od 14.00 hod., Konopiště; pořádá Městský úřad Benešov

› 4. května

Setkání účastníků Českého národního povstání s představiteli MO a GŠ AČR a vojenskou veřejností k připomenutí 75. výročí květnového povstání; od 10.00 hod.; Hlavní sál Ministerstva obrany ČR, Valy, Praha 6; pořádá ČSBS a Odbor pro válečné veterány MO ČR.

OPRAVY

Ve dvojčísle 2&3/2019 jsme ve článku „Plukovník Jiří Pavlič, dokský občan, který prošel gulagem“ na s. 93 uvedli, že syn plk. Pavliče Jiří, žije v Doksech. Bohužel, pan Jiří Pavlič se vydání článku nedomohl, zemřel v únoru 2019. Za chybu se omlouváme.

Ve Sněmovém speciálu na s. 16 je v oddílu III., bod 5) uveden ve výčtu zvolených členů Ústřední revizní komise ČsOL br. Bohumír Tomášek. Sněm však zvolil za člena ÚRK ČsOL br. Alfonse Tomáška. Uvádíme na pravou míru a za chybu se omlouváme.

Časopis Legionářský směr navazuje na stejnojmenný titul vydávaný Československou obcí legionářskou ve 20. letech minulého století jako týdeník, posléze měsíčník. Jeho hlavním posláním je v době blížícího se 100. výročí vzniku Československa propagovat legionářské myšlenky, odkaz zakladatelů samostatného československého státu a zejména pak ideje boje za svébytnost, svobodu a demokracii v době vzniku samostatného státu, za druhé světové války i v novodobé historii. Časopis je určen pro členy Československé obce legionářské, válečné veterány, sympatizanty a také širokou veřejnost, kterou zajímá tato problematika.

VYDAVATEL: Československá obec legionářská, Sokolská 33, 120 00 Praha 2, www.csol.cz, tel.: +420 224 266 235, fax: +420 224 266 274, e-mail: sekretariat@csol.cz **ŠÉFREDAKTOR:** Jiří Filip, tel.: +420 734 315 634, e-mail: tajemnik@csol.cz **EDITOR:** Marcela Volfová, e-mail: volfova@csol.cz **GRAFICKÁ ÚPRAVA, TISK A DISTRIBUCE:** Vydavatelství MAC, spol. s r.o., Na Spojce 968/7,

101 00 Praha 10 - Vršovice **ADRESA REDAKCE:** Československá obec legionářská, Sokolská 33, 120 00 Praha 2 **Uzávěrka čísla:** 13. prosince 2019, **Evidenční číslo:** MK ČR E 20912, Elektronickou podobu Legionářského směru naleznete na: **www.csol.cz** v rubrice Projekty. ■

MUZEUM LEGIÍ ČESKOSLOVENSKÝCH

SOKOLSKÁ 33 (VSTUP Z ULICE JEČNÁ), PRAHA 2
OTEVŘENO: ÚTERÝ - PÁTEK 9:00 - 18:00
VSTUP ZDARMA

legie100.com/muzeum
tel.: 770 178 778

Příběhy sbírkových předmětů Vojenského historického ústavu

Petr Bjaček
Vojenský historický ústav

Novoroční pohlednice na rok 1920 vydaná Informačně osvětovým odborem československého vojska na Rusi

Vánoce a Nový rok patřily k nejpou-
lárnějším svátkům, které vojáci za první
světové války slavili. Většina armád vy-
dávala k této příležitosti vlastní tema-
tické pohlednice, které vojáci dostávali
v rámci vánočních balíčků a odesílali je
svým blízkým.

Situace československého dobrovolc-
kého vojska v Rusku byla v tomto ohledu
specifická. Poštovní spojení s rodinami
doma se v nejlepším případě omezova-
lo na korespondenční lístky Červeného
kříže a ani technické možnosti vydávání
vlastních pohlednic právě nepřály. Si-
tuace se změnila v roce 1918 se vznikem Informačně
osvětového odboru, jehož péčí se dostaly do oběhu
tisícové náklady pohlednic. Na papír nízké gramáže
byly tištěny reprodukce portrétních fotografií česko-
slovenských státníků nebo záběry významných poli-
tických událostí z počátků existence republiky. Tyto

pohlednice tak plnily především propa-
gační funkci a přibližovaly našim vojá-
kům na Transsibiřské magistrále vzdále-
nou realitu domácího dění.

Po skončení války v Evropě v listopadu
1918 se začalo budovat i stálé poštovní
spojení mezi československým voj-
skem na Sibiři a Československem. To
umožnilo vydávat pohlednice určené
pro rodinné příslušníky dobrovolců ve
svobodném Československu. Na konci
roku 1919 připravil Informačně osvětový
odbor československého vojska na Rusi
soubor novoročních pohlednic s jedno-
tícím motivem stylizovaných ruských legionářů, které

doprovází prasátko s čtyřlístkem v rypáčku – symbol
blahobytu a štěstí. V porovnání s předchozí produkcí
vyniká novoroční soubor kvalitou tisku a papíru, díky
čemuž dnes patří k nejlépe dochované ukázce legio-
nářské pohlednicové tvorby.

